

૪૭૬૫

કચ્છમાં દસ્તાવેજ તથા નામું

લખવાની પદ્ધતિ.

ભાગ પહેલો

કચ્છી પ્રજા તથા વિદ્યાર્થીઓને સારૂ

છપાવી પ્રગટ કરનાર

હરજીવન મેઘજી પટેલ

કચ્છ-મુંદ્રા

પહેલી આવૃત્તિ—નકલ ૧૦૦૦

અમદાવાદ.

પાનકોરને નાકે ધાંચીની વાડીમાં

એંગ્લો વર્નાક્યુલર પ્રીટીંગ પ્રેસ”માં

નથુભાઈ રતનચંદ માસ્ત્રીયાએ છાપ્યું.

સર્વ હક્ક સ્વાધીન.

સંવત ૧૯૪૭—ઈ. સને ૧૯૯૧

કીંમત કોરો ૨ બે.

પસ્તાવના.

દરેક માણસને આ દુનિયાના આલતા વહેવારમાં, કા-
ગસો તથા ખત-પત્રો લખવાનો, તેમજ આવકે નવકે અ-
ચતા ઉપજ ખર્ચનો હિસાબ રાખવાનો ખપ આવર્ય પડે
છે. તે લખવાની રીતિ દરેક દેશમાં બુદ્ધી બુદ્ધી હોય છે.
કચ્છ પ્રાંત ખીજ દેશથી નિરાજો આવેલો છે; તેથી તેમાં
તે લખવાની રીતો ખીજ દેશ કરતાં ઘણીખરી રીતે બુદ્ધી
છે. વળી હાલ કચ્છનાં નવાં ધોરણોમાં કચ્છમાં આલતા રી-
વાજ પ્રમાણે કાગલ તથા ખત-પત્રો લખવાનો નિયમ દા-
ખલ થયેલ છે, પણ તે નિયમસર શીખવવાનું સાધન પુ-
સ્તક રૂપે બહાર પડેલ મારા જ્ઞેવામાં ન આવતાં, તે ખાટ
હી યાદવાના હેતુથી આ લઘુ પુસ્તક છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

ક પ્રથમ મારો વિચાર બધી જાણતો એકજ પુસ્તકમાં
લખવાનો હતો, પણ તે મોટું થઈ જતાં તેની કીંગત નિ-
ર્ણયિતો બારે પડે, તેટલા માટે તેના જે ભાગ કરવા પ-
યા છે, કે જેથી તેનો લાભ દરેક વિદ્યાર્થી લઈ શકે.

આ પુસ્તકનું નામ “ કચ્છમાં દસ્તાવેજ તથા નામું
ખવાની પદ્ધતિ” એવું રાખેલું છે. તે છતાં તે કેળવણી લેતા
વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થાય તેટલા માટે તેમાં ચીકીઓ,
પ્રગસો, ખતપત્રો, લખતો, અરજીઓ, હુડીઓ વગેરે લખ-
વાની સાધારણ રીતો, તેમજ નામું લખવાના મુખ્ય નિ-
યમો આપેલા છે. વિશેષ હકીકત ખીજ ભાગમાં આપવા-
માં આવશે.

ખત પત્રો વગેરે લખવામાં જે જે નામો આપ્યાં છે
માત્ર સમજને માટે કહીત છે. એમ સમજવું.

(૨)

આ લઘુ પુસ્તક જેમ અને તેમ તરત બહાર પાડ-
વાનો વિચાર થવાથી તેમાં કાંઈ ખોડ ખામી રહેલી હોય,
અથવા વધારો ઘટારો કરવાની અવસ્ય જણાય, તો તે ખા-
ખત કોઈ મહેતાજી અથવા સદ્ગૃહસ્થ કાંઈ સૂચના કરશે,
તો તેક સાહેબોનો ઉપકાર માની, ખીજી આવૃત્તીમાં યોગ્ય
સુધારો, વધારો કરવામાં આવશે.

કન્થ મુંદ્રા તારીખ } હરજીવન મેધજી પટેલ
૧ લી એપ્રિલ સને ૧૮૯૧ } પ્રસિદ્ધ કર્તા.

૪૨૪

૪૭૬૫

કચ્છમાં દસ્તાવેજ તથા નામું લખવાની
પદ્ધતી.

વિભાગ પહેલો.

ચીઠીઓ લખવાની રીતો.

સ્નેહ સાગર પ્રીય મિત્ર લક્ષ્મીભાઈ માધવજી.

વિનંતી કે આપણા પરગ સ્નેહી મિસ્ટર જેતશી
શીવજી આજરોજ બપોરના ચાર બજે મુંબઈથી અત્રે
પધારેલ છે. અને તેઓ તરતમાં જીજ તરફ રવાના થવાના
છે. માટે તેમને ગળવા આવવા વિચાર હોય તો મારે
હતારે તરત પધારવા તસ્દી લેશો. ચાડીકાની સગવડ અત્રે
કરી રાખી છે. એજ વિનંતી. સંવત ૧૯૪૭ ના માગ-
સર વિદ ૧૨ વાર બુધે. તા. ૭-૧-૯૧.

લી. શેવક

ઉદયશંકર જયશંકર.

મહેરબાન શેઠ સાહેબ ઉદયચંદ ઉમેદચંદ.

વિનંતી કે આજ રોજ સાંજના પાંચ બજે અત્રેની
ભાઈબેરીમાં “પુનર્લગ્ન” એ વિષયપર બાપણુ થવાનું છે તે
પ્રસંગે આપ આપના મિત્ર મંડળ સહિત પધારવા તસ્દી
લેશો. એજ વિનંતી સંવત ૧૯૪૭ ના માગસર વિદ.))
વાર શનેળી.

લ. શેવક.

કૃપાશંકર રામજી.

મુદ્રા ભાઈબેરીના ઓનરરી સેક્રેટરી

પરમ રમેહી રાજેશ્રી બાઈ દામજી કહાનજી.

વિનંતી સાથે લખવાનું કે આવતી કાલે સવારના છ
ગજે હું ભુજ જવાનો છું. ત્યાંથી જે જે સામાન મંગા-
વવો હોય તેની ટીપ મહેરબાનીથી મોકલાવશે એટલે તે
પ્રમાણે ત્યાંથી વળતી વળતે તે લેતો આવીશ. એજ વિ-
નંતી સંવત ૧૯૪૭ ના માગસર વિદ)) વાર શનેજી.

લ. શેવક.

હીરાચંદ રતનસિંહના જીવાર વાંચશો.

બાઈશ્રી હીરાચંદ રતનસિંહ.

વિનંતી કે આપની ચીઠી પહોંચી છે, જવાબમાં લ-
ખવાનું કે ભુજથી મારે સાર હીરકારી ધોતી જોડો એક
એન શ્રીકાર, કિંમત કોરી ૫૦ પચાસ મુઠીનો મહેરબાન
નીથી લેતા આવશે. એજ વિનંતી સંવત ૧૯૪૭ ના મા-
ગસર વિદ .)) વાર શનેજી.

લ. શેવક.

દામજી કહાનજીના જેગોપાળ વાંચશો.

રાજેશ્રી બાઈ શ્રી પ. દામજી કહાનજી.

વિનંતી કે તમારા દૂરમાન મુજબ ભુજથી ધોતી
જોડો એક લઈ આવેલ, તે આ ચીઠી લાવનાર અ-
મારા માણસ ખીમજી માવજી સાથે મોકલ્યો છે. તે પહોં-
ચેથી પહોંચ લખવા કૃપા કરશે. તેની કિંમત કોરી ૪૫ના
સાડી પીશતાલીશ બેઠેલી છે. તે સહેજ લખી જણાવું
એજ વિનંતી. સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ મુદ ૫ વાર ગરેજી.

લ. શેવક.

હીરાચંદ રતનસિંહના જીવાર સ્વીકારશો.

પ્રિય દોરત હીરાચંદ રતનસિંહ.

વિનંતી કે તમેઓ, તમારા માણસ ખીમળ ગાવળ સાથે ઘોતી બેટા ૧ એક મોકલ્યો તે પહોંચ્યો છે. તેની કિંમતની કોરી ૪૫૫૫ સાડી પીશતાલીશ આ સાથે મોકલી છે. તે સંભાળી લેશો. એજ વિનંતી સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ સુદ ૫ વાર ગરેલું.

લ૦ દર્શનાતુર શેવક.

દામળ કાનળના ધટારત અંગીકાર કરશો.

મહેરખાન શેઠ પાનાચંદ રતનસિંહ.

વિનંતી કે આ ચીકી લાવનાર દા. રામદાસ પુરખો-તમને અગારે ખાતે માંડીને કોરી ૭૫ પચોતેર રોકડી રાશી આપશો. અમે તમારા ખાતામાં તે કોરી રેન્ડમેળ પાને ૩૮ મે જમા કરી છે. એજ વિનંતી સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ સુદ ૬ વાર શુક્રે.

લ૦ શેવક.

**ખોળ અલીદના કરીમહમદના
સલામ વાંચશો.**

કાગળો લખવાની રીત.

(મુનીમે શેઠને કાગળ લખવાની રીત).

સ્વસ્તિ શ્રી મુળઈખંદર મહાશુભરથાને પુન્યા-રાધ્યે ઉત્તમોત્તમ, અરચનની આણ, સકળ ગુણ નિધાન, પરમ દયાળ પરોપકારી સર્વે શુભ ઉપમા લાયકગિરાજમાન શેઠ શ્રીપ માં. મૂળળ ઈંદરળ ચ૦ શ્રી મુંદરા ખંદરથી લ૦ શા૦ વેરસિંહ ખીમળના જીહાર આપની પવિત્ર શેવામાં કુ-

રસદની વખતે રવીકારશોભ. જતો અત્રે ક્ષેમ કુશળ છે આપની ક્ષેમ કુશળતાના કાગળ સમાચાર લખશોભ. અપરમ ખીન્નું સમાચાર એક જાણને જે શ્રી રાપરથી મેતા કાનભ દેવજી કોરી ૨૦૦૦ અંકે જે હજાર વ્યાજી લેવા આવેલ છે. મજકુર કાનભ દેવજી સારી આસામી છે તથા તેઓ વ્યાજ ટકા ના અરધ લેખે આપવા કહે છે. માટે શેઠજીની મરજી હોય તો આપું. તે બાબતનો જવાબ ડાક મધ્યે તૂત લખશો. હાલ આપનો જવાબ આવતાં સુધી તેઓ અત્રે રહેશે. વળતો પત્ર કામ કાજ લખશો. કાગળ મધ્યે ઘણું શું લખીએ. થોડું લખ્યું ઘણું કરી જાણશો એક લખ્યું હજાર કરી માનશો. સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૭ વાર શનેઉ.

ઉપલા કાગળનો જવાબ.

સ્વસ્તિ શ્રી મુંદરાળંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુભ ઉપમા યોગ્ય શાહશ્રીપ વેરસિંહ ખીમજીની ચરાણજીવી સદા ઘણી હોજો. ચં શ્રી મુંબઈ ખંદરથી લં માં મૂળજી ઈંદરજીના જીદાર વાંચજો. જતો અત્રે ક્ષેમ કુશળ છે. તમારી કુશળતાનો પત્ર એક સરકારી ટપાલ મધ્યે; પોશ સુદ ૭ ને વાર શનેઉનો લખેલો આવ્યો. વાંચી હકાકત લખી તે જાણી. ખીન્નું તમે મંદુતા કાનભ દેવજીને કોરી ૨૦૦૦ અંકે જે હજાર વ્યાજી આપવા બાબત લખ્યું તે જાણ્યું. જવાબમાં લખવાનું કે મજકુર સખસ સારી આસામી હોય, તથા તેમની પાસે સ્થાવર મિલકત હોય, તો રીતસર ખત લખાવી લઈ, કોરી ૨૦૦૦. જે હજાર આપજો. તથા તે ખતની લખાગણી, રજીસ્ટર ક-

રામણી, અને સ્ટામ્પ ચોડવાનું જે ખર્ચ થાય તે તેમની પાસેથી વાળી લેજો. હું પોશ વિદ ૮ નો નિકળ્યો તમારી તરફ આવીશ. હાલ એજ. કાગળ મધ્યે ધણું શું લખીએ. થોડું લખ્યું ધણું કરી જાણજો. એક લખ્યું હજાર કરી માનજો. સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૧૧ વાર જોમે.

મુસલમાન લોકોની કાગળ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી માંડવીળંદર મહાશુભરથાને સર્વે શુભ ઉપમા યોગ્ય બાર્ઠશ્રીપ અલારખ્યા તુરમહમદને સાહેબ શ્રી સદા સુખી રાજે. અં શ્રી મુંદરા બંદરથી લ૦ બાર્ઠ જનનગામદ તુરમહમદના દુવા સલામ વાંચજો. જત અન્ને ખુદા તાલ્લાની મહેરબાનીથી ખેર આશ્રિયત છે. તમારી બ-લાર્ઠના કાગળ સમાચાર લખજો. ખીન્નું આ સાલે વરસા-દ ધણો થયો હતો તેને લીધે આપણા ઘરની પછીત પડી ગયેલ છે. તે ચણાવવાનું કામ શરૂ કર્યું છે. અને તે એ-કાદ મહિનાની અંદર પુરી થઈ રહેશે. તેનું ખર્ચ કોરી ૨૦૦ બસેથી ૩૦૦ ત્રણસેં સુધી થશે. માટે તે કોરી તમે કોઈ સારા સાથ જોગ તરત મોકલી આપજો. હાલ અર્દા-આં કોરી તૈયાર નથી. આ સાલે વાડી તથા ખેતરનો મ-ળીને જાનરો કળશી ૫ પાંચ તથા મગ કળશી ૧૧ સવા થયા છે. તે જાણવા માટે લખ્યું છે. હું તથા છોકરાં પો-શ સુદ ૧૫ નાં ચાલ્યાં તમારી પાસે આંટો દેવા માંડવી આવશું. ચીં રાસીધ રમે છે. હાલ એજ કાગળ મધ્યે ધ-ણું શું લખીએ. થોડું લખ્યું ધણું કરી જાણજો. એક લ-ખ્યું હજાર કરી માનજો. સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુ-દ ૧૧ વાર જોમે.

ઉપલા કાગળનો જવાબ.

સ્વસ્તિ શ્રી મુંદ્રાળંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુભો-
પગા લાયક મુરખ્ખી બાર્છશ્રીપ જનમામદ નૂરમહમદને
સાહેબ શ્રી સદા સુખી રાખે. એતાન શ્રી માંડવી બંદરથી
લીં બાર્છ અલારખ્યા નૂરમહમદના સલામ વાંચજો. જત
અત્રે અલ્લાનાલ્લાની મહેરબાનીથી સૌ ખેર સલામતી જો-
ગતે છે, તમારી ખેર આશ્રિયતીનો પત્ર એક પોશ સુદ
૧૧ ને વાર ભોમનો લખેલો આજ રોજ આવ્યો. તે વાં-
ચી ધણીજ ખુશાલી પેદા થઈ છે. હમેશાં તેજ પ્રમાણે લ-
ખતા રહેશો. તમેજો કારી ૨૦૦ થી ૩૦૦ સુધી મોકલ-
વા લખ્યું તે પ્રમાણે કારી ૩૦૦ ત્રણસોની હુડી, મુંદરા-
ના શાહ દેવસિંહ આણુંદજી ઉપરની, શાહ જોગી સુદ ૧૩
ની મીતિની, તરત મુદતની આ સાથે ખીડી છે. તે શીક-
રાની લઈ તેનો જવાબ લખજો. તમે અહીંયાં આવો સારે
ત્યાંથી ખેરો ૧ એક, દેશી વણાટનો શ્રીકાર જોઈને લેતા
આવજો. હાલ જોજ વળતો પત્ર કામ કાજ લખશે. જો-
ઈતું કરતું મંગાવી લેશે છોકરાને મારી વતી બોલાવશે;
તથા સગાં વડાલાં સર્વેને મારા સલામ કહેશે. સંવત
૧૯૪૭ ના વર્ષ પોશ સુદ ૧૫ વાર શનેક.

દીકરાએ બાપને કાગળ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી મુંદ્રાળંદર મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધ્યે
પરમ પૂજ્ય શિરછલ તીર્થરૂપ માવિત્ર શ્રીપ ઠાં ખીમજી
જયરામ એતાનશ્રી મુંદ્રાળંદરથી લીં આસંકિત
હોર કલ્યાણજી ખીમજીનાં પગે લાગણાં આપની પવિત્ર
શેવામાં અંગીકાર કરશેજી. જત અત્રે શ્રી મહારાજની કૃ-

પાથી સર્વે ખુશી આનંદમાં છીએ. તમારી તરફનો પત્ર હાલ ઘણી મુદત થયાં બિલકુલ નથી, તેથી ઘરમાં સર્વે કોઈ કાગળની રાહ એકી નજરે જુએ છે. માટે પુરસદે કાગળ લખી છોડને આનંદ આપશેજી. ખીજું હલ હું અંગ્રેજી રોપલ નંબર થઈ શીખું છું. તે એકાદ મહિનાની અંદર પૂરો થઈ રહેશે; એટલે તમે લખશો તે પ્રમાણે આગળ અવ્યાસની શરૂઆત કરીશ. ઈંગ્લીશની સાથે ખીજી ભાષા ગુજરાતી શીખું છું તેને માટે “ છોકરાં પ્રતે મા બાપનો ધર્મ અને મા બાપ પ્રતે છોકરાંનો ધર્મ ” એ નામનું પુસ્તક મહેતાજી સાહેબની ઈચ્છાથી પસંદ કર્યું છે; કે જેથી ગુજરાતી ભાષાનું ઉચ્ચ જ્ઞાન મળવાની સાથે, મા-બાપે છોકરાંની સાથે, અને છોકરાંએ મા બાપની સાથે ફરી રીતે વર્તવું જોઈએ તે જાણવામાં આવે, આ પુસ્તક પણ અત્યંત યવ આબ્યું છે. તેટલા પરથીજ મારી ખાત્રી થઈ છે કે તે પુસ્તક બહુજ ઉમદા છે. આજ કાલ છોકરાંને મા બાપ સાથે અને મા બાપને છોકરાં સાથે જે અજ્ઞાનતાને લીધે જે બનાવ થઈ, કજીઆનાં મૂળ ઉત્તપન્ન થાય છે. તે જો આવાં ઉપયોગી પુસ્તકો વાંચી, પોત પોતાની શીશી ફરજ છે તેનું સારી રીતે મનન કરે તો તેમની વચ્ચેના દુષ્ટ કુસંપનું મૂળ સમુજાયું જડ મૂળથી નાશ પામે. બાદ રતનસિંહ ચાર મહિના થયાં નિશાળે જાય છે. આટલા હુંકા વખતમાં તેણે ગુજરાતી ખીજી ચોપડી પૂરી કરીને, ત્રીજી ચોપડી ત્રણ ચાર દિવસ થયાં શરૂ કરી છે. આપણી મુંદ્રાની વખારના મુખ્ય મુનીમ પોતાના ઘર કામે દસ દિવસની રજા લઈ માંડવી ગયા છે. તેમનો માંડવીથી પત્ર હતો. તેમાં લખ્યું છે કે “ હું સુદ ૧૫ ને રો-

જ મુદ્રા આવીશ ” એટલે તેઓ આવતી કાલ સુધી બંધ કરીને આવી પહોંચશે, તેઓ આવ્યા બાદ આપણી માંડવીની વખારના જાણવા જોગ ખબર લખી જણાવીશ તમારું પધારવું અત્રે ક્યારે થશે, તે જણાવશોજી. બેન બનાયાઈ તથા ઘરમાં સૌ ખુશી આનંદમાં છે. વખારનું કામ સારી રીતે ધમધોકાર ચાલે છે. એ જાખત કશી ચિંતા દિકર કરશે નહીં. આપણી વખારના મુનીમ, ગુમાસ્તા તથા નોકર ચાકર સૌ પોત પોતાની ફરજનું કામ ખરા દિલ્લ અને નિમક હલાલીથી બન્યાવે જાય છે; કે જે જોઈ સર્વ કોઈ આશ્ચર્ય પામે છે. આગમોટ “હિંદુ” આવને શુભવારે ચાહી આવવાની છે તેની સાથે મારે સાડ હીરકા-રી ઘાતી જેટા ૧ તથા બાઈ રતનસિંહ સાડ સોનેરી ટોપી નંગ ૨ બે ગોકલાવવા, આપણી વખારના મૂખ્ય મુનિમને કહેશે. મુંબઈના જાણવા જોગ ખબર લખાવશે. એજ વિનાંતી સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૧૪ વાર ગરેબં.

ઉપલા કાગળનો જવાબ.

(બાપે દીકરાને કાગલ લખવાની રીત.)

સ્વસ્તિ શ્રી મુદ્રા બંદર મહાશુભસ્થાને છોડે શ્રીપ ચિરંજીવી કલ્યાણજી વિં ખીમજીની ચિરંજીવી સદા ધણી હોજી. એતાન શ્રી મુંબઈ બંદરથી લીં શુભેચ્છક હાં ખીમજી જયરામની આશીશ વાંચજી. ખીજું તમારો કાગલ પોશ સુદ ૧૪ ને વાર ગરેબનો ગઈ કાલે સરકારી કાકમાં આવ્યો, તે વાંચી સવિસ્તર હકીકત જાણી, અત્યંત આનંદી થયો છું. વળી પણ તેજ પ્રમાણે હર હ-

મેશ લખતા રહેજો. તમે તમારા અભ્યાસ વિષેની હકી-
કત લખી તે જાણી. હુંક મુદતમાં આટલો અભ્યાસ કર્યો,
એ જાણી બહુજ ખુશી થયો છું. આવીજ રીતે તમારો
અભ્યાસ હમેશાં ચાલુ રાખશો તો થોડા વખતની અંદર
અંગ્રેજીનું સારૂ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે ગુજરાતી બાપાને માટે
પણ તમે જે પુસ્તક પસંદ કર્યું છે તે પણ બહુજ ઉત્તમ
છે. દરેક માણસનું વલણ કેવું છે તે તેમનાં વાંચવાનાં
પુસ્તકોપરથી જાણી આવે છે. તમે આવું નીતિ યુક્ત
પુસ્તક ગ્રહણ કર્યું, તેથીજ મારી ખાત્રી થઈ છે કે ત-
મારું વલણ નીતિ તરફ બહુ છે. ભાઈ રતનસિંહના અ-
ભ્યાસથી પણ સંતોષ થયો છે. તમારા જેવા સદ્ગુણી
અને સમજી પુત્રો ઇશ્વરે મને આપ્યા તેથી તેનો ખરા
અંતઃકરણથી ઉપકાર માતું છું. અને માગુધું કે ઇશ્વર
પુત્ર આપે તો સદાય આવાજ આપજો. તમે હીરકોરી ધોતી
જોડો એક તથા ટોપી નંગ ૨ જે મંગાવી તે આગમોટ
“હિંદુ” માં રવાના કરી છે. હું આવતા ગુરુવારને દિવસે
સાંજના પાંચ બજે નામદાર ઝાંઝીયારના મુન્નતાનની આ-
ગમોટ “અકોલા” માં બેસી ઝંગબાર તરફ રવાના થઈશ.
માટે હવેથી મારા કાગલો ઝંગબાર મોકલવાનું શરૂ કરવું.
ઝંગબારમાં ધણુંકરીને બે મહિના સુધી રહેવાનું થશે.
લાંતો દિસાળ તપાસ્યા બાદ પરબારે કચ્છ આવવા વિચાર
છે, ચિન્ન રતનસિંહ તથા ધનાંબાઈને બોલાવશે. આપણાં
સગાં વહાલાં તથા હેતુ પ્રિતુ સર્વેને મારા યથા ધટીત ક-
હેશો. મારી તરફની કશી ચિંતા ટ્રિકર રાખશો માં. સં-
વત ૧૯૪૭ ના પોશ વિદ ૨ વાર બોમે.

સ્ત્રીએ પાતાના ઘણીને કાગળ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી માંડવી બંદર મહાશુભસ્થાને પ્રવચ્ચા-
રાધ્યે પરોપકારી, પરમ દયાળ, વિવેક સાગર, સર્વ ગુણ
સંપન્ન, સદગુણ નિધાન, સર્વે શુભોપમા લાયક, બિરાજ-
માન, પ્રાણુધાર, પ્રાણુવલ્લભ, પ્રિય પતિ શ્રીપ કૃપાશંક
ર પ્રાણુશંકર એતાન શ્રી ભુજનગરથી લી૦ આજ્ઞાંકિત,
ગણેશજી, દર્શનાતુર દાશી જયાકુંવર મણીશંકરના પ્રમાણુ
કુરસદની વખતે સ્વીકારશોજી. વિશેષ અત્રે શ્રી પરમાત્મા
મહાન પ્રભુની કૃપાથી સૌ છોકરાં તથા હું ખુશી આનં-
દમાં છીએ. પ્રાણુવલ્લભ ! આપની ખુશાલીનો પત્ર આજ
લાંબી મુદત થયાં ખીલકુલ નથી, તેથી આપની ગરીબ
દાશી કુરસદની વખતે લખવાની અરજ કરે છે. ઘણા
કામ કાગળને લીધે આપથી પત્ર નહિ લખાણે હોય; પણ
તેમ થવાથી આપની દાશીની દિવંગીરિમાં વધારે થાય
છે સ્વામી વિના સ્ત્રીની સ્થિતિ કેવી થાય છે તે આપથી
અજ્ઞાપ્યું નથી; એટલે વધારે લાંબી કંટાળે આપવા આ-
ગતી નથી. આપણી પાઠોક્ષમાંનાં જનના કરવા માટે ગોકુળ
મથુરાં તરફ ગઈ કાલે રવાને થયાં છે. તેથી ઘર એકલું
થઈ રહેતાં એક માણસ રાખવાની જરૂર છે. તેને માટે ત-
જવીજ કરતાં એક વૃદ્ધ બાઈ નામે મોંઘીબા કોરી ૧૫
પંદરના પગારથી રહેવા ખુશી બતાવે છે, તે દિવસે ઘરનું
પરચુરણ કામ કરશે તથા રાત્રે સૂવા આવશે, તેમ તે
બાઈની સ્થિતિ બહુજ ગદીય છે, આપની મરજી હોય તો
તેને રાખું. પતિની રજા સિવાય કોઈ કામની આગેવાની
ન કરવી એ મારો પહેલો નિયમ છે. માટે તે બાઈત મ-
મરજી મુજબ હુકમ ફરમાવશો. ચિ૦ મગન હમેશાં નિશાળે

જાય છે. તેની વર્ષિક પરીક્ષા થઇ તેમાં તે ગુજરાતી લીઝ ધોરણમાં પહેલે નંબરે પાસ થયો છે. હવે થોડા દિવસ પછી ઉપલા ધોરણમાં ચડશે. તેને ઘરે હિસાબ તથા ખીજા બાળતો મારી શક્તિ મુજબ શીખવું છું. એટલે હાલ ખાનગી શિક્ષક રાખવાની જરૂર નથી. તેમ મને પણ બહુ કામ નથી. પડોશનાં જૈરાં પાસે જેશી પારકી કુચલી કરવા કરતાં અભ્યાસ કરાવવાનું મને બહુ ગમે છે. આમ કરવાથી શિક્ષકના પગારનો ખચાવ થાય છે એટલું જ નહીં; પણ મારો ખેતાનો અભ્યાસ પાકકો થવાની સાથે વખત ગાળવાનું ઠીક પડે છે. ગઇ કાલે ઘર ખર્ચનો હિસાબ કર્યો તો આ વર્ષમાં એકંદર ખર્ચ કોરી ૭૦૫૫૫ સાતસો ને સાડી પાંચ કેરીનું થયું, તે આપને જાણવા સારૂ લખી વિદિત કરું છું આપનું પધારતું ઘર તરફ ક્યારે થશે, તે જાણવા દાશોને હર્ષીત કરશો. મારી પ્રિય સખી દેવકોર વખતો વખત મારી પાસે આવી મારા ખાનગી અભ્યાસમાં સારી મદદ કરે છે. હાલ એજ વિનાંતી સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ વદ ૨ વાર ભોગે.

લી૦ આગંકિત દર્શનાતુર દાશી
જ્યાકુંવર મણીશંકરના પ્રણામ સ્વીકારશો.

ઉપલા કાગળનો જવાબ.

(ધણીએ સ્ત્રીને કાગળ લખવાની રીત.)

સ્વરિત શ્રી જુન નગર મહાસુમર્યાને સર્વે શુભોપમા લાયક પરમ પ્રિય, પ્રાણુવલ્લભા, પ્રાણુ ખારી શ્રીય જ્યાકુંવર વિ. મણીશંકર એતાન શ્રી ગાંડવી બંદરથી લી૦ હરધડી યાદ કરનાર કૃપાશંકર પ્રાણુશંકરના ઘટારત વાંચુશો

તમારો પત્ર ગઈ કાલે પોશ વિદેશ ર ને વાર ભોગનો લ-
ખેલો સાંજના ચાર બજે આવ્યો તે વાંચી અત્યંત દર્પિત
થયો છું. તમારા જેવી સર્વ શુભ સંપન્ન સ્ત્રી મને પરમે-
શ્વરે આપી તેથી તે અનંદમાં વિશેષ વધારો થાય છે. ઇ-
શ્વરે સ્ત્રી 'પુરુષનું' એક એક જોડું બનાવેલું છે. તે જોડા-
નો યોગ્ય મેળાપ થાય તો આ દુનિયાના જીવતરનું સાર્યક
ચંદ્ર, કુસંગ અને દુઃખચરણનો તમામ નાશ થાય. ધણે ઠે-
કાણે ધણી ધણીઆણી વચ્ચે લડાલડી તથા કજીઆ થતાં
જોવામાં આવે છે, તેનું મૂળ આપણા ધરથી દૂર રહ્યું છે.
એના કરતાં વિશેષ આનંદ બીજો કયો છે? મોંઘી બાઘને
નોકર રાખવા લખ્યું; તે પૂછ્યા વગર રાખી લીધી હોત
તો કાંઈ હરકત નહોતી, કારણ કે મને ખાતી છે કે મા-
રા ગત્ત કરતાં તમે વધારે ખર્ચ કરો તેમ નથી. આપણા
ધરના વાર્ષિક ખર્ચનો આંકડો ધણોજ કરતી જોઈ, ત-
મારી કરકસર કરવાની રીતથી અને બહુ સંતોષ થયો છે.
“ સો સફર અને એક કસર ” એ કહેવત બંધે તમે
પામેજ લખી રાખી હોયતી ! તેમ જણાય છે. ચિંમ-
ગનનો અભ્યાસ આટલી ટુંક મુદતમાં બહુજ વધ્યો છે;
તેનું કારણ તમારી મેદનત સિવાય બીજું કાંઈ નથી.
તમારા ઉત્તમ જ્ઞાને તેની કુમળી બુદ્ધિપર જે સારી છાપ
પાડી છે તે હમેશાં કાયમ રહેવાની; તેની સાથે અભ્યાસનું
પહેલેથી પાકું મંડાણ થવાથી, આગળ જતાં વધારે અભ્યા-
સ કરવાનું બહુ સહેલું થઈ પડશે. મારે હવે અહીંયાં
એકાદ માસનું કામ છે. તે પુરું થયા પછી તરત તમારી
તરફ આવવા રવાને થઈશ. આપણાં પાડોશી તથા સગાં
વહાણાં જે સંભારે તેને મારા થયા ધરીત કહેશો. ચિંમ

મગનને બોધાવશે. સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ વિદ ૫ ને વાર શુક્રે.

લી. કૃપાશંકર પ્રાણશંકરના ઘટારત.

માઠી ખખરનો કાગળ લખવાની રીત. (૧)

સ્વસ્તિ શ્રી અંબર મહા શુભસ્થાને સર્વે શુભોપમા લાયક પુજા ભાઈ શ્રીપ કાનજી મકનજી એતાન શ્રી ભુજ નગરથી લીં ભાઈ કુંવરજી મકનજીના રામ રામ વાંચજો ખીજી લખવા કારણ એછે જે છોડ ગંગાબાઈ કુંવરજી માગસર વિદ ૬ ને ગુરૂ વારને દિવસે સાંજના પાંચ બજે રામ શરણ થઈ છે. એ ઘણી માઠી વાત થઈ છે, પણ તેનો શો ઉપાય ! માણસ ઉપર જે દુઃખ પડે તે ભગવત ઉપર વિશ્વાસ રાખી સહન કરવું જોઈએ. ખીજો ઉપાય આપણા હાથમાં નથી સંવત ૧૯૪૭ ના માગસર વિદ ૭ વાર શુક્રે.

માઠી ખખરનો કાગળ.

(મેલો) લખવાની રીત. (૨)

સ્વસ્તિ શ્રી માંડવીખંદર મહાશુભસ્થાને પુજ્ય-રાધ્યે સર્વે શુભોપમા યોગ્ય શાં શ્રીપ મકનજી માવજી એતાન શ્રી અંબરથી લીં શાં પાનાચંદ રતનસિંહના જીહાર વાંચશે. જત ખીજી લખવા કારણ એછે જે અમારા માતૃશ્રી ગૌરીબા માગસર વિદ ૮ ને વાર ગરેબનાં રામ શરણ થયાં છે. તેનું કારણ પોશ સુદ ૪ ને વાર ખુબેનું તથા આશ્રી પોશ સુદ ૩ ને વાર ભોગની છે તે ઉપર આવજો. સંવત ૧૯૪૭ માગસર વિદ ૧૧ વાર ભોમે.

કંકોલી.

સ્વસ્તિ શ્રી માંડવી પાંદર મહાશુ ભસ્થાને પુન્યા-
રાધ્યે સર્વે શુભોપમા લાયક ખીરાજમાન શેઠ શ્રીપ કાનજી
મકનજીની ચિરચુજીવી સદા ધણી હોજો એતાન શ્રી લખ-
પત પાંદરથી લીં ૬૦ માવજી દેવજીના રામ રામ વાંચ-
જો. વિશેષ લખના કારણ એ છે જો ચિં ગંગાપાર્શ્વનાં
શુભ લક્ષ્મ માગસર વિદ ૧૨ ને વાર ભોમેનાં નિરધાર્યો
છે. તેના માંડવાનું મુદ્દરત માગસર વિદ ૭ ને વાર શુકેનું
છે. તે ઉપર સગાં વડાલાં હેતુ પ્રિતુ સર્વેને તેડી વહેલા
પધારશો. તમે આવેથી માંડપની શોભામાં અધિક વધારો
યશે એજ વિનંતી. સંવત ૧૯૪૭ ના માગસર વિદ ૭
વાર બુધે.

ભક્ષામણનો કાગળ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિશ્રી રાપર મહા શુભસ્થાને સર્વે શુભોપમા જોગ
શાં શ્રીપ પાનાચંદ રતનસિંહની ચિરચુજીવી ધણી હોજો.
ચરણના શ્રી આંખરથી લીં ૬૦ દેવજી કાનજીના જીહાર
વાંચજો જત ખીતું લખના કારણ એ છે જો અત્રેથી શા.
દેવચંદ કુશળચંદ તમારી તરફ આવેલ છે તેઓ બહુજ
સદ્ગુણી, મોટા વેપારી અને અમારી ગાદી પિછાનવાળા
માણસ છે. માટે તમે તેમની ખાત્રી જરદાસ રાખશો.
તેમજ તેઓ અનાજ વિગેરેની ખરીદી માટે આવેલ છે.
તેઓ વાગડ ભૂમિના અન્નજ્ઞ છે. જોયી તેમને ખરીદી
વગેરેના કામમાં પાણુ જનની મદદ કરશો તથા તેઓ ખ-
રીદી માટે હુડી લાવ્યા છે તે ઉપરાંત કોરી ખપે તો
અમારે ખાતે માંડીને કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજાર સુધી
આપજો. વળતો પત કામકામ લખના રહેશો. જોઈતું ક-

કરતું ગંગાવશી. સંવત ૧૯૪૭ના માગસર વિદ ૬ વાર ગરેઉ.

અંગાઉ ખત લખવાની રીત. (૧)

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે માગસર વિદ ૧૪ દિને ધ-
નીક નામ ચૌધરી રામજી પુઝા, સુત કાતા તથા પેથા
તથા ભોમ્મ રામજીઆણીનાં લેણું પારસાત ઉધારણીક નામ
શાં રામજી દેવજી સુત પ્રેમચંદ તથા ગજાનચંદ તથા
વીરચંદ દેવજીઆણી પાસે જતો રાશાર્ક કારી ૯૦૦ અ-
ખરે નવસો પુરી લેણી, તેનું વ્યાજ ગામ એકે શત એકે
પ્રત ટકા ના લેણે, વાધંતી લેણી, અંગ ઉધારે લેણી દેશ
પરદેશે લેણી, રાજક દૈવક થાય તો ઘણી ૥ સારા ઠામ
ઠંકણામાંથી લેણી. એકા ઘણી ધુનીધર પાસેથી લેણી જે
વારે ઘણી માગે તે વારે વ્યાજ સીમે ધરે એકે આપવી
સહી. એ લખ્યું જાપના બોલ સુતે પાળવું સહી. વાંસે
શ્રી નવીનાળ રહેછે.

અત્ર. મતું. તત્ર. સાખ.

શાં રામજી દેવજીનું મતું ૧ શ્રી સૂરજની. સાખ.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી. ૧ સંધવી પ્રેમચંદ મોણસીની
૬૦ પોતાના. સાખ ઘણી જે હજુર.

૬૦ પોતે.

૧ દોશી પુરખોત નાનચંદની

સાખ ઘણી જે હજુર.

૬૦ પોતે.

૧ લં મહેતા મહાદેવ કા-

નજી આખત ઘણી જે હજુર

નવીનાળ મધ્યે લખ્યું છે.

અંગાડિ ખત લખવાની રીત. (૨)

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે માગસર વિદ ૧૪ દિને ગામ શ્રી મુંદ્રા બંદર મધ્યે ધનીક નામ શાં કાનછ ગાવજીનાં લેણાં પારસાત ઉવારણીક નામ ગામ શ્રી કપાયાના શાં વેરશી માણશી પાસે જતો રાજાઈ કોરી ૩૦૫ આખરે ત્રણસો પાંચ પુરી લેણી તેનું બાજુ માસ એકે, શત એકે, પ્રત ટકા ૧ એક લેણે. વાધતી લેણી, આંગ ઉધારે લેણી, દેશ પરદેશે લેણી રાજક દેવક થાય તેા ધણીના સારા કામ દેકાણુમાંથી લેણી એકા ધણી ધુનીપર પાસેથી લેણી ૩ કોરી દીવાની બીનત—

૩૦૨ કોરી મતાં ધણીએ પોતાના દીકરા પાત્રાણુના વીવાહસાર રોકડી લીધી છે.

૧૫૫ સ્થામ ખચેલી.

૧૫૫ આ ખતની લખામણીની.

૩૦૫ એણી રીતે કોરી ત્રણસો પાંચ પાણેંચ થઈ છે. તે જે વારે ધનીકનો ધણી મળે તે વારે ચડયા બાજુ સીએ ઘર બેઠે આપવી સહી. આ ખત મતા ધણીએ રાત રાછમે તથા અકલ હુણિઆરી અને સુદ્ધ યુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું આપના બોલ મુતે પાળવું સહી. આત્ર. મતું. તત્ર. સાખ.

શા. વેરસિંદ માણસિંદવું ૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ૧ શાં પાનાચંદ પ્રેમજીની સાખ ધણી બે હજુર ૬૦ પોતાના.

૧ પંડયા પુરપોત્તમ નવીન-ચંદ્રની સાખ ધણી બે હ-

જુર ૬૦ પોતે.

૧ લ. મહેતા મોહનલાલ ધ્રુ-
શંકર. આ ખત ધણી
એ હજુર મુંદ્રા મધ્યે
માંડ્યું છે.

ગરાસનું ચિતઠામ ખત લખવાની રીત.

સવંત ૧૯૪૭ ના વર્ષે માગસર વિદ ૦)) દિને મુંદ્રા
મધ્યે ધનીક નામ શા. પાનાચંદ રતનસિંહનાં લેણું પા-
રસાત લિધારણીક નામ મુંદ્રાના સોદા રામજી દેવા સુત
હરમમ તથા નયુજી તથા મૂળજી રામજી ખાસે જતો રા-
સાઈ કોરી ૮૦૦ અખરે આઠશો પૂરી લેણી તેનું વ્યાજ
માસ એકે સત એકે પ્રત ટકા વા અર્ધ લેખે ચડે છે
થોકડે માસ ૧ એકની કોરી ૪ ચાર વ્યાજની ચડે છે તે
વાધંતી લેણી તે મધ્યે ઠામ ખેતર ખંડ એક નામે પા-
સાડો માગ શ્રી બારોઈથી દખણાદી સીમે ભોમ પ્રાગ્ન
આશરે ૧ એકનું છે તે નાણું ધણીને ચિત ધરણે માંડી
દીધું છે તેના શેડાની વિગત.

હગમડે શેડે ખારી મીડી જવાનો રાજ માર્ગ છે.

દખણાદે શેડે ખારી પડતર જમીન જાયર પડેલી છે.

પશ્ચિમ શેડે છેલો આવેલો છે.

ઉત્તરાદે શેડે શા. ખેતસિંહ માવજીનું ખેતર નામે ખં-

ધાર્ જે હાલ શા. પૂનરાજ મૂલજી ખેડે છે તે આવેલું છે.

એ રીતે ખેતર શેડા ચારે સહીત વાગ, ખુરા, ધડા
આસ ભોગ જાગલિ છ બાળ ખુળ અદારે હણુજ ગુઢ પ્રો-
ચ્ય પડી આખડી હાલ ચાલ તથા પડેતર સુદ્ધાંત ચિત
ધરેણે માંડી દીધું છે તેની કોરી દીધાની વિગત.

૬૦૦ ઇ હામ આ મતાં ધણીએ ડોરી ૬૦૦ અખરે
છસોમાં શાઁ પાદણુ વેરસિંહ પાસેથી વટાંતર લીધું
તેને આપના સાર રોકડી લીધી.

૧૬૫ આ મતાં ધણીએ રોકડી લીધી.

૪ સ્ટાંધ અચની.

૧ આ ખતની લખામણીની.

૮૦૦ જોણી રીને ડોરી ૮૦૦ આઠસો લીધી તેનું આ
ખત ગાંડી દીધું છે ને આ ડોરીનું વ્યાજ માસ બારે ચ-
ડયા ચડયું મતાં ધણી ચુકવી આપે અને આ ડોરી સર્વે
ધનકનો ધણી જે વારે ગાગે તે વારે તેજ વખતે ચડયા
વ્યાજ સહીત મતાં ધણી ઘર જેડે ચુકવી આપે તેમાં મતાં
ધણી કરી તરેહ ઉઘર કે લીધ કરે નહિ ને ચડયા ચડયું
વ્યાજ દેતાં તથા ધનીકનો ધણી ઉપર લખી ડોરી ગાગે
તે વારે આપનાં મતાં ધણી લીધકે લાંડયું કરે તો આમાં
લખ્યું હામ ધનીકનો ધણી તે પાસેથી લાઘ વટાંતર ખેડે
ખેડાંને ખાય અથવા ખીજા પૂર્યે તેને આપે તેમાં મતાં
ધણી કરી તરેહ ઉઘર કરે નહિ ધનીકનો ધણી હામ વ-
ટાંતર જોગવે ત્યારે ઇ હામ બદાને ખાંધા ખાંધાને તથા છ-
ખર ખાણાને તેની તથા નાની મોટી હરેક મતાની ખરખ-
રામત થાય તથા રાવણી દેવણી પડે તે સર્વે ઇ હામ ઉપ-
ર મંડાય જ્યારે મતાં ધણી ખેતર વજોડાવના આપે ત્યારે
ઉપર લખી ડોરી ૮૦૦ આઠસો આ ખતના મુદ્દલની ત-
થા એ ખેતર સ્વાધીનમાં લીધા અગાઉનું જેટલું વ્યાજ
ચડયું હોય તે તથા એ ખેતર ઉપર ધનીકના ધણીએ જે
ખર ખરામત કાઢેલ હોય તે સર્વ લેખ રિસાખે થાય તે-
ટકા દોકડા દે ત્યારે એ ખેતર કાળે રોકે વધુદે એ હામ

ખાને કોઈ દરદારો, તુલસીદાસ, કિલકાવલ કરે તો તેને આ મતાં ધણી તથા તેના વંશ વારસ ધરેથી જવાબ કરે આ ખત મતાં ધણીએ મુદ્રા મધ્યે પોતે પાસે ગેશી રાજી ખુશી અક્ષત હુશીઆરી તથા શુદ્ધ ખુદીગી માંડી દીધું છે એ લખ્યું બાપના બોલ સૂતે પાળવું સહી.

અત્ર. મતું. અત્ર. સાખ.

સોદા રામજી દેવાજીનું મતું ૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

ઉગર લખ્યા પ્રમાણે સહી ૧ શાં પાલણુ વેરસિંહની સા.

દાં માંજે ખોડીદાશ રામજી ખ ધણી જે હજુર દાં

ના ધણીના કહેવાથી. પોતાના.

૧ શા. ગોવિંદજી માવજીની

સાખ ધણી જે હજુર

દાં પોતાના.

૧ લ. બારમલ પેથા આખત

ધણી જે હજુર મુદ્રા મ-

ધ્યે લખ્યું છે.

જગ્યાનું ચિતઠામ ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે માગસર વિદ ૦)) દિને મુદ્રા મધ્યે ધનીક નામ શા. પાનાચંદ રતનસિંહનાં લેણાં પાર સાત ઉધારણીક નામ મુદ્રાના સોની મૂળજી કાનજી પાસે જતો રાસાઈ કારી ૧૨૦૦ અખરે બારસો પૂરી લેણી તેનું વ્યાજ માસ એકે શત એકે પ્રત ટકા ૦૧ અર્ધ લેખે ચડે છે. થોકડે માસ ૧ એકની કારી ૬ છ ચડે છે. તે વાધતી લેણી તે મધ્યે ખોરડું ૧ એક ખોરડા ચાર એસરી સોત આખમણે બારણે છે તેની એસરી બે જુદી જુદી છે તથા

ખોરડાને સામે ડેલા જે હગમણી મુવાડે છે તે તથા ફ-
ળીઆમાં એક હાળીયું એક ઉત્તરાદી મુવાડે છે તે સોત
સર્વે એ ખોરડાં હદ મણુદ હાલ ચાલ ચોક ચોગાન સ-
હીત ચિત ધરણે માંડી દીધું છે. એ ખોરડું મુદ્રા બંદર
મધ્યે દખણુદા ભાગમાં મોટું ફળીહું કહેવાય છે તે મધ્યે
છે તેની દિશોની વિગત.

હગમણી કોરે ઠા. દ્વારકાંદાસ કેશવજીના ખોરડાનું આં-
ગણું છે તેમાં એ ખોરડાના ચારે ખોરડાની પછીતનાં
નેવાંનું પાણી પડે છે તે પછીતમાં જળી ૨ જે તથા
વાગારાં ૪ ચાર છે.

દખણુદિ કોરે રાજ માર્ગ છે તેમાં એ ખોરડાના આ-
રડા તથા ડેલાના કરા આવેલા છે તે કરામાં ખારી રખે છે.

આથમણી કોરે રાવળી શેરી આવેલી છે તેમાં ડેલાની
પછીતનું પાણી પડે છે.

ઉત્તરાદિ કોરે શા. બીમસિંહ નાથાનાં ખોરડાં આવેલાં
છે તેનાં ખોરડાંના કરા સાથે આ ખોરડાનો કરો મળ્યું છે.

એણી રીતે ખોરડું દિશા ચાર બંધ હદ મણુદ
ચોક ચોગાન હાલ ચાલ શીખે ડેલી બંધ ચિત ધરણે
માંડી દીધું છે આ ખતની કોરી દીધાની વિગત.

૧૧૦૦ કોરી એ ઠામ ઉપર શા. કાનજી માવજી મા-
ગતા હતા તેને દેવા સાડ રોકડી લીધી.

૯૨ કોરી ઠા. કિલ્યાણજી રામજી ખાતાની માગતા
હતા તેને દેવા સાડ મતાં ધણીએ રોકડી લીધી.

૬ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૨ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૧૨૦૦ એ રીતે કોરી ૧૨૦૦ આખર ખારસો મતાં

ધણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત માંડી દીધું છે તેનું
 વ્યાજ મતાં ધણી દર મહિને ધર બેઠે ચડ્યા ચડ્યું ચૂં-
 કવી આપે તે વ્યાજ દેતાં મતાં ધણી ઢીલ કે ઉગર કરે
 અને વ્યાજ માસ બારનું નાણાં ધણીનું ચડી જાય અ-
 થવા નાણા ધણી બધા પૈસા માગે એ આપતાં મતાં ધ-
 ણી ઢીલ કરે તે ઉપર લખ્યું ખોરડું નાણા ધણી ખાતાના
 સ્વાધીનમાં લઈ ધાસ ધરણે ભોગવે અથવા પૂરવે તેને
 જાહે આપે. બ્યારે એ ખોરડું મતાં ધણી વછોડાવવા આવે
 સારે કોરી ૧૨૦૦ અખરે બારસો મુદ્દલની તથા સ્વાધી-
 નમાં કરવા સૂધીનું વ્યાજ લેણું હોય તે તથા એ ખોરડાં
 સમ્પત્તિ ખર ખરાગત નાની મોટી જે કાર્મ નાણા ધણીએ
 કાંચેત્રી હોય તે સર્વ લેખા દિસામે મતાં ધણી આપે સારે
 એ ખોરડું વધુટે એ ખોરડાના દસ્તાવેજની વિગત.

એ ખોરડા બાબતનું મૂળ ખત એક ટ્રેરી ૮૦૦ અ-
 ખરે આઠસોનું અઘાટનું આ મતાં ધણીના વડીલોના
 નામનું સંવત ૧૯૩૫ ના જેઠ સુદ ૨ ની મિતીનું હા.
 લધા ખીમજીનાં મતાનું ધણી પાસે હતું તે આ નાણાં
 ધણીને હવાલે કર્યું.

એ રીતે દસ્તાવેજ સોંપેલ છે તે મતાં ધણી એ
 ખોરડું વછોડાવે સારે ધનીકનો ધણી દસ્તાવેજ હવાલે કરે.
 એ ખોરડા બાબત કોઈ દર દાવો, ચળચોચો, તૂત ફિતર,
 કિલ કાવલ કરે અથવા કોઈ નાનું મોટું લેણું લેખું કાઢી
 આવે તેનો મતાં ધણી ધરેથી જવાબ કરે નાણાં ધણીનાં
 દોકડા અબર ન જોખમ્યા એ ખોરડામાંથી તથા મત
 ધણીના સારા હામ ઠેકાણામાંથી પહેલા લેણા છે આ ખત
 મતાં ધણીએ પાસે બેશી રાજી ખુશી અક્ષત દુશિયારી

તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી માંડી દીધું છે એ લખ્યુ બાપના બોલ સુતે પાળવું સહી.

અત્ર.	મતું.	અત્ર	સાખ.
સોની મૂલજી કાનજીનું મ-	૧ શ્રી સૂરજની સાખ.		
તું ઉપર લખ્યા પ્રગણે	૧ શા. કાનજી માવજીની સાખ		
સહી દાં શા. દેવરાજ મૂ-	ધણી બે હજુર દાં પો-		
ળજીના ધણીના કહેવાથી.	તાના.		
	૧ હા. કલ્યાણજી રામજીની		
	સાખ ધણી બે હજુર દાં		
	પોતાના.		
	૧ લી. કોઠારી લાલજી ડોસા-		
	ભાઈ આ ખત ધણી બે		
	હજુર મુંદ્રા બંદર મધ્યે		
	લખ્યું છે.		

ગરાસ વટાંતર માંડવાનું ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે ગાગસર વિદ ૦)) દિને ગાગ શ્રી મુંદ્રા બંદર મધ્યે ધનીક નામ હા. મનજી ખીમજીનાં લેણાં પારસાત ઉધારણીક નામ મુંદ્રાના ખોળ મનજી ફ-કલાણી પાસે જતો રાસાઈ કોરી ૧૫૦૦ અખરે પંદરસો પુરી લેણી તે મધ્યે વાડી હામ એક નામે મીઠી આશરે ભોમ પ્રાગ્માં ૧૫ દોઢની, નવાણુ એક કોશ ૨ બેની છે. ૪ વાડી ગામ શ્રી મુંદ્રાની આથમણી દિશાએ આવેલી છે તે એખી વટાંતર માંડી દીધી છે. તેના શેઠા ચારની વીગત. ૪ વાડીની ઉગમણી કોરે ખોળ કાનજી ગામદની વાડી આવેલી છે.

૪ વાડીની દખણાદિ કોરે મુંદરેથી જુનપર જવાનો રાજ માર્ગ જન્ય છે.

૬ વાડીની આથમણી કારે કુવળી નદી આવેલી છે.
૭ વાડીની ઉત્તરાદિ કારે ખોળ આડત કાસુની વાડી
આવેલી છે.

એણી રીતે ચારે શેડા બંધ વાગ, બુટાં, ધડાયાસ,
મેગ ભાગ, લિછ, લાલ બુલ અઢારે હમુલ સુદાંત ગુઢ,
પ્રારચ, પડી આખડી શીખે ચોખી વરાંતર માંડી દીધી છે.
તે કારીનું બ્યાન નહિં ને ૬ વાડીનો ધાસ (સુખડી) નહિ.
આ ખતની કારી દીધાની વિગત.

૧૦૦૦ કારી ૬ વાડી પ્રથમ મુંદરાના શા. નાગજીનાન-
ચંદને ચિત્તધરેણે માંડી દીધી હતી તેને આપવા
સાર મતાં ધણીએ આજરોજ રોકડી લીધી.

૪૯૨ કારી મતાં ધણીને આજરોજ રોકડી આપી.

૭૧૧ કારી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૨૧૧ કારી આ ખતની લખામણીની.

૧૫૦૦ જીમલે કારી ૧૫૦૦ અખરે પંદરસો મતાં ધ-
ણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત માંડી દીધું છે. આ વા-
ડીના દસ્તાવેજની વિગત.

* ખત ૧ એક આ મતાં ધણીના વડીલના નામનું
શા વેરસિંહ ખીમજીના મતાનું સંવત ૧૯૧૭ ના મહા વિ-
દ ૧૪ ની મીતિનું અધાટનું. તે મતાં ધણીએ નાણાં ધ-
ણીને આજ રોજ આપ્યું છે.

આ વાડી ઉપરે રાવળી દેવળી હરકોઈ બાબત
ખપત ખરાબત થાય તે સર્વે ઈ હામ ઉપર મંડાય તથા
એ બાડી મધ્યે આંખા, જાણ, જાંમફળ ધનીકનો ધણી
વાવે તે ફળીત થાય તો દેશા રીતે ધર્મ પુત્ર જણુ ૪ ક-
હે તે દીધે હામ વછુટે ઈ હામની બંધી વરસ ૧૫ પંદર-
ની કરી છે તે બંધી ભરાણા પછી મૂળ દોકડા તથા ખર

ખરામત લેખા હિસાબે સર્વે એકંદર દીધે હામ કાળે શેડે વછુટે ત્યાં સુધી ઈ વાડી ધનીકનો ધણી ખેડે ખેડાવે ખાખ અથવા પુરવે તેને ખેડવા આપે તેમાં મતાં ધણીને લેવા દેવા નથી. ઈ હામ બાને બીજો કાઈ દરદાવો, ચખ ચોચો, તુત ફિતુર. કિલ કાવલ કરે તો તેને આ મતાં ધણી વંશ વારસ પુત્ર પુત્રાદિક ધરેથી જવાબ કરે. ઈ હામ મધ્યે ગ-રાશીઆનો બાબ સુખડીમાં ગણી માપું, જમણ, ઢળામ-ણી, પુજો પથારો, બાબ બુખ અઢારે અબુખની માસ ૧૨ બાર વરસ ૧ એકની કારી ૧ એક લેખે ધનીકનો ધણી મતાં ધણીને ધરે ખેડે આપે તે મતાં ધણી લે, બાકી મ-તાં ધણી ઈ હામને શેડે ચડે નહિ. આ ખત મતાં ધણી-એ મુંદ્રા મધ્યે પાસે બેસી રજા રાજીપે, અકકલ હુશિયા-રી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે. એ લખ્યું બાપ-ના બોલ સુતે પાળવું સહી.

અત્ર. મતુ. અત્ર. સાખ.

બોળ મનજી ફકલાણીતું ૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ૧ શા. નાગજી નાનચંદની સા-
સહી. ૬૦ શા. લખું મેધ-ખ ધણી બે હજુર ૬૦ પો-
જના ધણીના કેવાથી. તાના.

૧ શા. પ્રેમજી માવજીની સા-
ખ ધણી બે હજુર ૬૦ પો-
તાના.

૧ લ૦ માં આશકરણ બે-
ગાર. આ ખત મુંદ્રા મધ્યે
ધણી બે હજુર લખ્યું છે.

જગ્યા ઘાસ ધરેણે માંડવાનું ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ્વ સુદ ૨ દિને ગામ શ્રી મુંદ્રા બંદર મધ્યે ધનીક નામ શા. ખોડીદાસ અમરચંદનાં લેણાં. પારસાત ઉધારણીક નામ મુંદ્રાના ઠા. કોરશી માધવજી પાસે જતો રાસાર્થ કોરી ૧૮૦૦ અખરે અઠારસે પુરી લેણી તે મધ્યે ખોરડું ૧ બે ઓરડા, એક ઓશરી, એક રાંધણીયું. એક ડેલો આંગણુ તથા વાડા શીખે ડેલી બંધ, ઉત્તરાદે બારણેનું ઘાસ ધરેણે માંડી દીધું છે. એ ખોરડાની દિશુંની વિગત.

એ ખોરડાની મોવડ તથા બારણું તથા અગીતનાં નેવાં ઉત્તરાદિ કોરે પોતાના આંગણુમાં પડે છે. અને ડેલીનાં નેવાં તેની ચાલની શેરીમાં પડે છે.

એ ખોરડાનો કરો એક ઉગમણી કોરના રાજ માર્ગમાં પડે છે. તે કરામાં જળી ૩ ત્રણ તથા વા બારાં રબે છે.

એ ખોરડાની પછીત તથા પછીતનાં નેવાં દમણુદિ કોરે શા. દામજી રામજીના આંગણુમાં પડે છે તે પછીતમાં જળી ૨ બે તથા વા બારાં ૩ ત્રણ તથા ખાળ ૧ એક છે.

એ ખોરડાની આથમણી કોરનો કરો ૧ એક ઠા. દેવજી ભોળના ખોરડાના કરાની સાથે મજબુત છે.

એણી રીતે એ ખોરડું દિશા ચાર બંધ હદ મળુદ એક યોગાન હાલ ચાલ શીખે ઘાસ ધરેણે માંડી દીધું છે. એ કોરીનું વ્યાજ નહિ ને ધરનો ઘાસ (ભાડું) નહીં. એ ખોરડું નાણાં ધણી પોતે ભોગવે અથવા પુરવે તેને ભાડે આપે અથવા ઈ ધર બીજા ઠેકાણે આડધરેણે ચૂકી દોકડા ઉપાડે તેનો વહીવટ નાણાં ધણી ખાય તેમાં મતાં ધણીનું કશી વાતે ઉજર ચાલે નહિ. તેની બંધી વરસ ૧૦

દશની કરી છે હવેથી એ ખોરડું જાણે ને નાણું ધણી જાણે. એ ખોરડા બાબત પડ્યા આખડયાની નાની મોટી તથા નળીયાં વળીયાંની તથા ચળામણીની તથા ચુના ચેટ વગેરેની જે કાંઈ જીણી મોટી ખરાબત થાય તે સર્વે ઈ ખોરડાં ઉપર મંડાય અને બંધી ભરાણા પછી કોરી ૧૮૦૦ અખરે અઢારસો આ ખતની મુદત તથા ખર ખરાબત જે થઈ હોય તે લેખા હિસાબે એકંદર દોકડા દીધે એ ખોરડું વઘૂટે. એ ખોરડું મતાં ધણીના કહેવામાં છે કે અમારા વડીલનું ગોખર ખોવારેલ છે તેથી મતાં ધણી પાસે દસ્તાવેજ છે નહિ. આ ખતની કોરી દીધાની વિગત.

૧૦૦૦ કોરી આ ખોરડા ઉપર શા. નાગજી પાનાચંદ માગતા હતા. તેને આપવા સાડ મતાં ધણીએ રોકડી લીધી.

૭૮૯ કોરી રોકડી લીધી.

૯ સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૨ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૧૮૦૦ એણી રીતે એકંદર કોરી ૧૮૦૦ અખરે અઢારસો મતાં ધણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત માંડી દીધું છે એ ખોરડા બાબત કોઈ દર દાવો, ચળ ચોચો, તુત ફિતુર, કિલ કાવલ કરે અથવા કોઈ નાતું મોટું લેણું લેખું કાઢી આવે તેને મતાં ધણી પોતે પોતાને ઘેરથી જવાબ કરે. આ ખત મુદ્રા મધ્યે મતાં ધણીએ પાસે ખેશી રજા રાજપે અક્કલ હુશિઆરી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું બાપના બોલ સુતે પાળવું સહી.

અત્ર. મત્ર. તત્ર. સાખ.

દા. કારશી માધવજીતું મત્ર ૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી ૧ શા. નાગજી પાનાચંદની
૬૦ પોતાના.

સાખ ધણી બે હજુર ૬૦
પોતાના.

૧ સોની મુળજી અમર-
સિંહની સાખ ધણી બે
હજુર ૬૦ ખુદ.

૧ લ૦ શા. ડાસાભાઈ ર-
તનસિંહ આ ખત મુંદ્રા
મધ્યે ધણી બે હજુર
લખ્યું છે. ૬૦ પોતાના.

વજે વળતીઆ ઠામનું ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૨ દિને ગામ શ્રી
ભદ્રેસર મધ્યે ધનીક નામ દાં પુંજ કાનજીના લેણા.
પારસાત ઉધારણીક નામ હાલા અગ્નજી બાવાજી પાસે
જતો રાસાઈ કોરી ૯૦૦ અખરે નવસો પુરી લેણી તે
મધ્યે ખેતર ૧ એક નામે પડધરીવાળું ભોમ પ્રાજ્ઞ ૧૧
દોઢ આશરેનું તે વજે વળતીએ માંડી આપ્યું છે. તેના
શેડા ચારની વિગત—

આથમણે શેડે શા. આશારીઆ વેરશીનું ખેતર નામે
મોરો છે જે હાલ શા. મેઘણ નથુ પાસે વટાંતર છે
તે આવેલું છે.

દખણાદે શેડે ભદ્રેસર જવાનો રાજમાર્ગ છે.

ઉગમણે શેડે હજામ ઈલીઆસ મામદાણીનું ખેતર જે
પહેલાં શા. મોણશી ખીમરાજ ખેડતો હતો તે આવેલું છે.

ઉત્તરાદે શેડે ગૌચર જમીન પડેલી છે.

એણી રીતે શેડા ચારે બંધ ચુદ પ્રોરચ, પડી આ-

ખડી સવે વજે વળતીએ કરી આપી છે એ ખેતરની ઉ-
પજ ચરે આર, ભોગ ભાગ, લાગ લગમ, તળોટ વળોટ,
પલ્લી પાન, હાળેરી તથા કામદારી, અઢારે હાથુખ જે કાંઈ
આવે તે નાણું ધણી સંભાળી લઈ આ ખતમાં જમા
કરે. જ્યારે નાણું ધણીને આ ખતના દોકડા પહોંચી જાય
ત્યારે ધનીકનો ધણી મતાં ધણીને કાળે શેડે ઈ દામ હ-
વાસે કરે ઈ દામની ઉપજમાંથી મતાં ધણી એક દોકડો પણ
લઈ શકે નહિ. ઈ ખેતર ઉપર ધનીકનો ધણી છબર ખ-
ણાવે અથવા બાંધે બાંધાવે તેનું જે ખર્ચ થાય તે ઈ
ખેતર ઉપર મંગાય નહિ. તે ખર્ચ ધનીકનો ધણી પોતાની
ગાંઠનું કરે. આ ખતની કોરી આખ્યાની વિગત.

૮૯૪ કોરી પ્રથમ વ્યાખુ લેણું કોરી ૫૯૬ અખરે
પાંચસો છતુનું હતું તેની દોઢી કોરી ૮૯૪ અ-
ખરે આઠસો ચોરાણું થઈ તે.

૪૧૧ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૧૧૧ આ ખતની લખામણની.

૯૦૦ એ રીતે જુમલે કોરી ૯૦૦ અખરે નાણાં મતાં
ધણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત લખી આપ્યું છે. ઈ
દામ બાને કોઈ દર દાવો, તુત ફિતુર, કિલ કાવલ, અખ
ચોચો કરે અથવા કોઈ નાનું મોટું લેણું લેખું કાઢી આવે તેને
મતાં ધણી પુત્ર પુત્રાદિક વંશ વારસ પોતે પોતાને ધરેથી
જવાજ કરે. આ ખત મતાં ધણીએ ભદ્રેસર મધ્યે પાસે
બેસી રાજ ખુશી, રજા રાજપે, અક્કલ હુશિયારી તથા
શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું બાપના બોલ
સુતે પાળવું સહી વાંસે જામ શ્રી ભદ્રેસર રહે છે.

અત્ર.

મતું.

તત્ર.

સાખ.

હાલા અમજી બાવાજીનું મ.તુ. ૧ શ્રી મૂરજની સાખ.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી દ. ૧ હાલા મેરામણી ખં-
દા. કાનજી અખૈના ધણીના કુંજની સાખ ધણી બે
કહેવાથી. હજુર દં ખુદ.

૧ દાં ગાંગજી અમર-
સિંહની સાખ ધણી
બે હજુર દં પોતાના.

૧ લં શાં પ્રેમચંદ પા-
નાચંદ આ ખત ધણી
બે હજુર. ભદ્રેસર મ-
ધ્યે માંડ્યું છે.

પુળા છુટનું ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૨ દિને ગામ શ્રી
પત્રી મધ્યે ધનીક નામ શા. વેરશી આશારીઆનાં લેણાં
પારસાત ઉધારણીક નામ પરમાર લાખાજી હરીસંગજી
પાસે જતો રાસાર્ધ કોરી ૧૮૦૦ અખરે અઢારસો પુરી
લેણી તે મધ્યે વાડી એક નામે પાધરવાળી, નવાણુ એક
કાશ બેની, આશરે ભોમ પ્રાજાં ૧૫ દોઢની વરસ ૧૨
બારની બંધીએ પુળાછુટ ભોગવવા માંડી આપી છે. ઈ
વાડી ગામ શ્રી પત્રીની આથમણી કોરે આવેલી છે તેના
શેડાની વિગત.

આથમણે શેડે હાલા ભોજરાજજી કુંભાજીવાળી વાડી
જે હાલ શા. વેરસિંહ દેવસિંહ બેડે છે તે આવેલી છે.
ઉત્તરાદે શેડે લુવાર ડાસા ખેતાજીનું ખેતર નામે મોરો
આવેલો છે.

ઉગમણે શેડે ગામના પાધરના વથાણનો પટ પડેલો છે

દખણદે શેડે હળમ ઈધામ ઈશાણીનું ખેતર-ને હ-

મણાં શા. ખેતસિંહ મૂળજી ખેડે છે તે આવેલું છે.

એણી રીતે ઉપર લખી વાડી સેડા ચારે સુદાંત ગુ-
હ પ્રોરચ ઘડા ચાસ, પડી આખડી હદ મજુદ નાણું
ધણીને હવાલે કરી છે ઈ વાડીની ઉપજ ચરોચાર, ભોગ
ભાગ, લાગ લગમ, તળોટ વળોટ, પક્ષી પાન, ઝાળી
ઝાંખો, હાજેરી તથા કામદારી અદારે હપુખ ને કાંઈ આવે
ને નાણું ધણી સંભાળી લે. જોઈની અદકા ઉપજ નેવી
આવે તેવી નાણું ધણીની છે. વર્ષ ૧૨ બાર પુરાં થયે
ઈવાડી નાણું ધણીએ મતાં ધણીને હવાલે કરવી; ને આ
ખતનાં નાણું ધનીકના ધણીને પહોંચ્યાં ગણાશે છેલ્લું
વર્ષ પુરું થયે ધનીકના ધણીએ આ ખત વાળી આપી
ઈ વાડી મતાં ધણીને કાળે શેડે હવાલે કરવી. આ ખતની
કોરી દીધાની વીગત--

૧૫૦૦ કોરી પ્રથમ લેણું કોરી ૧૨૦૦ અખરે બાર-

સોનું હતું તેની વ્યાજ સહિત કોરી ૧૫૦૦

અખરે પંદરસે થઈ તે.

૨૮૯ કોરી મતાં ધણીએ આજ રોજે રોજે નામું ચુ-

વવા સાર રોકડી લીધી.

૯ કોરી રટામ્પ ખર્ચની.

૨ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૧૮૦૦ એણી રીતે જુમલે કોરી ૧૮૦૦ અખરે અ-
દારસો મતાં ધણીને હવાલે કરી તેનું આખત માંડી દીધું
છે. ને તેમાં નાણું ધણીએ ઉપર લખી વાડી વર્ષ ૧૨
બારની અવધ ઠરાવી સોંપી છે. તે મુદત પુરી થયા પછી
આ લેણું બાખત અભરામ કુલ ન દાવા, ન લેણા છે.

ચોખું પુળા છુટ ઠરાવી હામ સોખ્યું છે. આ હામ બાબત કાંઈ દર દાવો, ચખ ચોચો, કિલ કાવલ, તુત ફિતુર કરે અથવા કાંઈ નાનું મોટું લેણું લેખું કાઢી આવે તેને આ મતાં ધણી પુત્ર પુત્રાદિક વંશ વારસ પોતે પોતાને ધરેથી જવાગ કરે. આ ખત મતાં ધણીએ પત્રી મધ્યે પાસે બેસી અક્કલ હુશિયારી, રત્ન રાજ્યે તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે બાપના બોલ સુતે પાળવું સહી. વાંસે શ્રી ગામ પત્રી મધ્યે રહે છે.

અત્ર.	મતું.	તત્ર	સાખ.
પરમાર લાખાજી હરીસંગ	૧	શ્રી સૂરજની સાખ.	
જીતું મતું ઉપર લખ્યા પ્ર-	૧	હાલા પુન્નજી દેવાજીની સા-	
માણે સહી ૬૦ ૬૦ ચાંપ-		ખ ધણી બે હજુર ૬૦ પો-	
સિંહ ખીમજીના ધણીના		તાના.	
કેવાળી.	૧	૬૦ કચરા કાનજીની સાખ	
		ધણી બે હજુર ૬૦ પોતાના	
	૧	૬૦ શાં દેવચંદ મળચંદ	
		આ ખત પત્રી મધ્યે ધણી	
		બે હજુર લખ્યું છે.	

જગ્યાનું અઘાટ ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૨ દિને ગામ શ્રી. મુંદ્રા મધ્યે ધનીક નામ જોશી મુંદરજી કૃષ્ણજીનાં લેણાં પારસાત ઉધારણીક નામ મુંદરાના સોની ઉંમરસિંહ ખેત-સિંહ પાસે જતો રાસાઈ કોરી ૨૪૦૦ અખરે ચોવીશસો પુરી લેણી તે મધ્યે ખોરકુ ૧ એક ઉલી બંધ ઉગમણે બારણેનું, બે ખોરડા, એક ચોસરી, એક રાંધણીયું, આં-

ગણા તથા વાડા સીમે અઘાટ હમીરાવાર માંડી આપ્યું છે.
એ ખોરડું મુદ્રા મધ્યે ગાંધી શેરી પાસે આવેલું છે. આ
ખોરડાની ભરપની વિગત.

૧ ખોરડાની ભરપ બે ઓરડા, ઓસરી તથા રાંધણી
આ સીમે.

૩૬ ઉગમણુ આથમણુ ગજ ૧૮ અઢાર.

૩૦ ઉત્તર દક્ષિણુ ગજ ૧૫ પંદર.

૬૬ એ રીતે ગજ ૬૬ છાસઠ થયા તે ક્ષેત્રફળની ભર-
પે ગજ થયા તે સર્વે સુતારીઆ છે.

૨ આંગણાની ભરપ.

૨૦ ઉગમણુ આથમણુ ગજ ૧૦ દશ.

૩૦ ઉત્તર દક્ષિણુ ગજ ૧૫ પંદર.

૫૦ એ રીતે ગજ ૫૦ પચાસ થયા તેના ક્ષેત્રફળની
ભરપે ગજ થયા તે ભરપે સર્વે સુતારીઆ છે.

૩ વાડાની ભરપ.

૧૬ ઉગમણુ આથમણુ ગજ ૮ આઠ.

૩૦ ઉત્તર દક્ષિણુ ગજ ૧૫ પંદર.

૪૬ એ રીતે ગજ ૪૬ છેતાલીશ થયા તેના ક્ષેત્રફળની
રીતે ગજ થયા તે ભરપે સર્વે સુતારીઆ છે.

એણી રીતે જુમલે ગજ ૧૬૨ અંક એકસો બા-
સઠ ગજ થયા તેના ક્ષેત્રફળની રીતે ગજ થયા તે સર્વે
સુતારીઆ છે. એ જાએગાની દિશુંની વિગત.

એ જગ્યાની મોવડ તથા ખારણું તથા અગીતનાં
નેવાં ઉગમણાં એ જગ્યાના આંગણામાં પડે છે. તે ડહીની
આગલી તરફ આ ધરના હાલ ચાલની ફળીઆ શેરી

આવેલી છે.

એ જગ્યાનો ઉત્તરાદિ કરો તથા તેને લગતી આંગણાની ઉત્તરાદિ બિંત સરાર તેની આંગત છે. તે રાજ માર્ગમાં પડે છે. તે કરામાં જાણી ૨ એ તથા ભોંય ખાળ ૧ એક છે.

એ જગ્યાની પછીત તથા પછીતનાં નેવાં આથમણી કારે સોની દેવચંદ રતનસિંહના આંગણામાં પડે છે. તે પછીતમાં વાખારાં ૨ એ તથા ખાળ ૧ એક છે.

એ જગ્યાનો કરો એક તથા આંગણાની ભીંત દખણાદિ કોરની ખત્રી જોડા મુળજીની જગ્યાના કરા તથા ભીંતથી મજમુ છે.

એણી રીતે ઉપર લખ્યું ખોરડું દિશા ચાર બંધ હદ મજુદ. ચોક ચોગાન, હાલ ચાલ, સનદ છાપા, સીળે અઘાટ હમીરાવાર, આગોળારી, ચંદ્ર સૂરજ લગી આ મતાં ધણીએ નાણાં ધણીને માંડી દીધું છે. હવેથી એ ખોરડું ડેલી બંધ જાણે અને આ નાણાં ધણી જાણે. હવેથી એ ખોરડા ડેલી બંધ ઉપર આ નાણાં ધણી ખરાગત તથા અંબારત કરે તેમાં આ મતાં ધણીને લેવા દેવા નથી. ચોખા અમરામ ન દાવા, ન લેણાં છે. એ ખોરડા બાગતના દસ્તાવેજ મતાં ધણી પાસે હતા તે આ નાણાં ધણીને હવાલે કીધા છે તેની વિગત.

૧ ખત એક અઘાટનું સંવત ૧૯૩૮ ના બાદરવા સુ.

૬ ૯ ની મીતિનું આ મતાં ધણીના વડીલના નામનું ઠા. ઘેલા દેવજીના મતાનું.

૧ છાપો એક મહારાઓ શ્રી રાયધણજીની વારનો સંવત ૧૯૩૫ ના જોડ સુદ ૩ ની મીતિનો મૂળ

મતાં ધણીના વડીલના નામનો.

એ રીતે ઉપર લખ્યા દસ્તાવેજ ઉપર લખ્યા ખોર-
ડા બાબતના આ નાણાં ધણીને હવાલે કીધા છે. આ ખ-
તની કોરી દીધાની વીગત.

૧૦૦૦ કોરી એ ખોરડા ઉપર સોની ગાંગજી હીરજીની
લેણી હતી તેને તે કોરી મતાં ધણીની મારફતે
સુકાવી તેનું ખત લઈ આ ધનીકના ધણીને
સોંપ્યું છે.

૧૩૮૬ કોરી મતાં ધણીએ આજરોજ રોકડી લીધી.

૧૨ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૨ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૨૪૦૦ એણી રીતે કોરી ૨૪૦૦ અખરે ચોવીશસો મ-
તાં ધણીને પહોંચ થઈ તેથી મતાં ધણીએ પાસે બેશી રા-
જી ખુશી, રાજ રાજપે, અક્કલ હુશિઆરી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિ-
થી આ ખત લખી આપ્યું છે આ ખોરડાં બાબત હવેથી
કોઈ દરદાવો, ચગ ચોચો, તુત ફિતુર તથા કિલ કાવલ કરે
તથા કોઈ તે ખોરડા ઉપર નાનું મોટું લેણું લેખું કાઢી
આવે તેને આ મતાં ધણી પુત્ર પુત્રાદિક વંશ વારસ ધરે-
થી જવાબ કરે. એ લખ્યું બાપનાબોલ સુતે પાળવું સહી.
અત. મતું. તત. સાખ.

સોની ઉમરસિંહ ખેતસિં-

૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

હનું મતું ઉપર લખ્યા પ્ર-

૧ સોની ગાંગજી હીરજીની

માણે સહી ૬૦ પોતાના.

સાખ ધણી બે હજુર ૬૦
પોતાના.

૧ સોની ભીમજી મનજીની

સાખ ધણી બે હજુર ૬.
પોતાના.

૧ લઠ મહેતા નારણલાલ જ-
ગજવન આ ખત મુદ્રા મધ્યે
ધણી બે હજુર લખ્યું છે.

ગરાશનું અઘાટ ખત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૨ દિને ગામ શ્રી
બારોઈ મધ્યે ધનીક નામ શાં આશારીઆ ખેતલાણીનાં
લેણાં પારસાત ઉધારણીક નામ હાલા હમીરજી હરીસંગજી
પાસે જતો રાસાઈ કોરી ૧૨૦૦ આખરે બારસો પુરી
લેણી તે મધ્યે ખેતર ખંડ ૧ નામે થઈ. ભોમ પ્રાજાં ૧૫
દોઢ આશરેનું અઘાટ હમીરાવાર માંડી દીધું છે. તેના શે-
ડાની વિગત—

ખેતર એક નામે કટકી જે શા. પુનશી મોણશી ખેડે
છે તે ખેતરથી આ ખેતર ઉગમણે શેડે છે.

ખેતર એક નામે દેવાસરીવાળું જે શાં ગાલા દેવશી
પાસે અઘાટ છે તે ખેતરથી આ ખેતર ઉત્તરાદે શેડે છે.
શા. મૂળજી પુનરાજના ખેતરથી આ ખેતર આથમણે
શેડે છે.

ગામ શ્રી બારોઈથી મુદરે જવાના રાજમાર્ગની દખ-
ણાદિ કોરે આ ખેતર આવેલું છે.

એ રીતે શેડા ચાર બંધ વાગ, છુટાં ધડા ચાસ,
ભોગ ભાગ, તળોટ વજોટ, લીછ, ઢળામણી, માંગણી, પુ-
રો પથારો, વણુ વેડા, ઝાડ ખીડ, બાબ ખુલ અઢારે હજુ-
બ તથા ગુઢ પ્રોરચ, પર્લ લઈ છેલ્લો રાંગો, હાલ ચાલ,
હદ મજુદ પડી આખડી સુદ્ધાંત ચંદ્ર સૂરજ લગી અઘાટ
હમીરાવાર, કરી માંડી આપ્યું છે. તે માંડયા પ્રમાણે ધની-
કનો ધણી ચોખું અઘાટ હમીરાવાર ખાય તેમાં મતા ધ-

હીનુ કશી વાતે ઉજર ચાલે નહીં. આ ખતની કોરી આ-
ધ્યાની વીગત—

૮૦૦ કોરી ઈ ઠામ પ્રથમ શાં વેરસિંહ હરગણાણી
પાસે વટાંતર હતું તે પાસેથી આટ ધનીકના ધ-
ણીને આદે આંક છેડા છુટ આવેલ તે વટાંતરના
મૂળ ખત તથા બાંધાની ખરાબત સાથે કોરી
૮૦૦ અખરે આઠસો આજ દિન સુધી થઈ તેને
આપવા સાર મતાં ધણીએ રોકડી લીધી.

૨૬૫ કોરી પ્રથમ મતાં ધણીએ કોરી ૨૦૦ અખરે
બસો બ્યાળુ લીધી હતી. તે તથા તેના બ્યાળની
કોરી ૭૫ અખરે પચોતેર મળી એકંદર કોરી
૨૭૫ બસો પચોતેર થઈ તે.

૧૧૭ કોરી મતાં ધણીએ આજ રોજ રોકડી લીધી.
૬ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની,
૨ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૧૨૦૦ એણી રીતે જુમલે કોરી ૧૨૦૦ અખરે બાર-
સો મતાં ધણીને પહોંચ થઈ તેમાં ઉપર લખ્યું ઠામ અ-
ઘાટ હમીરાવાર માંડી આપ્યું છે. અભરામ નદાવા ન
લેણા છે. હવેથી ઈ ખેતર જાણે ને ધનીકનો ધણી જાણે. તે
માંડયા પ્રમાણે ધનીકનો ધણી ખાય તેમાં મતાં ધણીને લે-
વા દેવા નથી. ઈ ખેતર ગામ શ્રી બારોઈથી આયમણી
કોરે આવેલું છે ઈ ખેતર બાબત કોઈ દર દાવો, તુત ફિ-
તુર, કિલ કાવલ, ચળચોચો કરે અથવા કોઈ નાનું મોટું
લેણું લેણું કાઢી આવે તેને મતાં ધણી પુલ પુત્રાદિક વં-
શ વારસ પોતે પોતાને ધરેથી જવાબ કરે. આ ખત મતાં
ધણીએ પાસે બેસી રજા રાજપે અક્કલ હુશિયારી તથા

(૩૯)

શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું બાળના બોલસુ-
તે પાળવું સહી. વાંસે ગામ શ્રી આરોધ મધ્યે રહે છે.

અત્ર. મતું. તત્ર. સાખ.

હાલા હમીરજી હરીસંગજી ૧ શ્રી સૂરજની સાખ.

મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ૧ શા. વેરસિંહ હરગણાણી-
સહી ૬૦ પોતાના. ની સાખ ધણી બે હજુર-

૨. ૬૦ પોતાના.

૧ જોશી ગોવંદજી વલમજીની
સાખ ધણી બે હજુર ૬૦
પોતાના.

૧ લ૦ મહેતા નારણજી કહા-
નજી આ અત આરોધ મ-
ધ્યે ધણીબેહજુરલખ્યું છે.

કોઠાલું અત લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ શુદ્ધ ૩ દિને ગામ શ્રી

મુંદ્રા મધ્યે ધનીક નામ

નાં લેણાં પારસાત ઉધરાણીક ના ૮૦ માવજી કહાનજી પા-
સે જતો રાશાધ કોરી ૫૦૦ આખરે પાંચશો પુરી લેણી
તેનું બ્યાજ માસ એકે શત એકે પ્રત ટકા ૧ એક લેખે
ચડે છે. થોકડે માસ ૧ એકની કોરી પાંચ ચડે છે તે વા-
ધતી લેણી, રાજક દૈવક થાય તો ધણીના સારા ઠામ ઠે-
કાણામાંથી લેણી એકાધણી ધુનીધર પાસેથી લેણી. જે વારે
ધણી માગે તે વારે બ્યાજ સીખે ધરે બેઠે આપે સહી. આ
ખતની કોરી લીધાની વીગત--

૪૯૬૥૥ કોરી. મતાં ધણીએ પોતાના દીકરાનો વિવાહ
કરવા સારૂ રોકડી લીધી છે.

૨૥ રટામ્પ ખર્ચની.

૧ કોરી આ ખતની લખામણીની.

૫૦૦ એણી રીતે જુમલે કોરી ૫૦૦ આખરે પાંચસો મતાં ધણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત મતાં ધણીએ પાસે બેશી રજા રાજપે, અક્કલ હુશિયારી તથા શુદ્ધ યુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે બાપના બોલસુ તે પાળવું સહી વાંસે ગામ શ્રી મુંદ્રાબંદર મધ્યે રહે છે.

અત્ર. મત્રું. તત્ર. સાખ.

શા. અન્ન દેવશીનું મત્રું ૧ શ્રી સૂરજની. સાખ
ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી. ૧ શા. વેરસિંહ ખીમજીની
૬૦ શા. મેઘણ ગણસિંહના સાખ ધણી બે હજુર ૬૦
ધણીના કેવાથી. શા. આશારીઆ બેતક્ષા-

ણીના ધણીના કેવાથી.

૧ ૬૦ ઘેલા પરશોતમની સાખ
ખ ધણી બે હજુર ૬૦ ૬૦
પ્રેમજી માધવજીના ધણીના
કહેવાથી.

૧ શા. પીતાંબર દેવસિંહની
સાખ ધણી બે હજુર ૬૦ પોતે

૧ ૬૦ દોશી પરશોતમ માણે-
કચંદ આ ખત મુંદ્રાબંદર
મધ્યે ધણી બે હજુર લ-
ખ્યું છે.

આડા આંકનું ખત લખવાની રીત. [૧]

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે પોશ સુદ ૪ દિને ગામ શ્રી મુંદ્રા બંદર મધ્યે ૬. રવજી દેવજીનાં લેણાં પારસાત ઉધા-

રણીક નામ શા. દેવચંદ ખોડીદાસ પાસે જતો. રાસાઈ કોરી ૭૦૦ અખરે સાતસો પુરી લેણી તે મધ્યે ખેતર ખંડ ૧ એક નામે અજેરીયું ગામ શ્રી મુંદરાની આથ-મણી સીમનું અમારી પાસે શા. હરચંદ માલશીના મતાથી કોરી ૮૦૦ અખરે આઠસોમાં વટાંતર માંડેલ તે ઠામ આજ દિને ઉપર લખી કોરી ૭૦૦ અખરે સાતસોમાં આ ધનીકના ધણીને આડે-આંકે માંડી દીધું છે. આ ખેતરની દિશુંની વિગત મૂળ ખતમાં છે, તે ખત આ મતાંધણીએ ધનીકના ધણીને હવાલે કરીધું છે. આ ખેતરમાં મૂળ મતાંદારના બાળની કોરી ૨૫ પચીસ દર વર્ષની છે તે નાણું ધણી મૂળ મતાં ધણીને આપે. હવેથી એ ખેતર બાને અમારા વધારાનો હક તથા તે ઠામની ખર ખરાજત બાને અમારે લેવા દેવા નથી. અને આજ દીન સુધી તે ઠામ ઉપર જે ખર ખરાજત થઈ તેનો આંકડો ધનીકના ધણીને સોંપ્યો છે. આ ખતની કોરી દીધાની વિગત—

૫૦૦ કોરી આ ઠામ ઉપર ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ માગતા હતા તેને આપવા સાડ મતાંધણીએ રોકડી લીધી.

૧૯૫૧ કોરી રેજે નામાની ચૂકાવવા સાડ મતાં ધણીએ રોકડી લીધી.

૩૧ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૧ કોરી આ ખતની લખાગણીની.

૭૦૦ એણી રીતે જુગલે કોરી ૭૦૦ અખરે સાતસો મતાંધણીને પહોંચ થઈ તેનું આ ખત માંડી આપ્યું છે. હવેથી એ ખેતર બાને અમારા અમરામ નદાવા, નલેણા છે. હવેથી મૂળ મતાંધણી જાણે ને આ ધનીકનો ધણી જાણે. તેમાં મારે લેવા દેવા નથી. મારા તરફથી કોઈ દર

દાવો, તુતફિતૂર, ફિલકાવલ, ચખ ચોચો કરે તેને હું ધર
ધરાજી જવાળ કરું. આ ખત મતાંધણીએ પાસે બેસી રગ્ન
રાજીપે, અક્કલ હુશિયારી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું
છે તે લખ્યું જાપના બોલસુ તે પાળવું સહી. વાંસે ગામ
શ્રી મુંદ્રા બંદર મધ્યે રહે છે.

અત્ર	મતું	તત્ર	સાખ.
શા.	દેવચંદ ખોડીદાસનું	૧ શ્રી સૂરજની	સાખ
મતું	ઉપર લખ્યા પ્રમાણે	૧ ઠ. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમની.	સાખ
સહી	દ. પોતાના.	ધણી બે હજૂરદ.	પોતાના
		૧ શા. ઘેલા માલશીની	સાખ
		ધણી બે હજૂરદ.	પોતે.
		૧ લ. માં. વેણીરામ જાદવજી	
		આ ખત મુંદ્રા બંદર મધ્યે	
		ધણી બે હજૂરદ લખ્યું છે.	

આઠા આંકનું લખત લખવાની રીત.

લ. મુંદ્રા બંદરના રહેવાશી અધિકારી દયારામ આ-
ત્મારામ જતા બીજું આરોઈના શા. નેમચંદ મોતીચંદ
ઉપર અમાઈ લેણું ઠામસર તથા અંગાજી છે તેની વિગત—
૧૦૦૦ કોરી જેતર ઠામ ૨ બે ઉપર
૫૦૦ કોરી વાડી ઠામ ૧ એક ઉપર
૨૦૦ કોરી જગ્યા ઉપર
૪૦૦ કોરી અંગાજી

૨૧૦૦ એ રીતે કોરી ૨૧૦૦ અખરે બે હજાર એક-
સોનું લેણું છે. તે લેણાની કોરી આપ્યાની તથા ઉપર લ-
ખ્યાં ઠામોની દિશુંની વિગત ખતોમાં છે. તે લેણું તથા તે-

માં માંડેલી મિલકત શાં પાનાચંદ વેણીદાસને મારા ત-
રફથી કોરી ૧૫૦૦ અખરે પંદરસો બદલ છેડા છુટ આડે
આંકે માંડી આપી છે અવેથી ઉપર લખ્યા લેણા બાબત
અમારે લેવા દેવા નથી તે હામ જાણે ને લેણું જાણે ને
મૂળ મતાંદાર જાણે અમારે અમરામ ન દાવા, ન લેણા છે.
આ લખતની કોરી લીધાની વીગત.

૧૪૯૧ કોરી રોકડી લીધી છે.

૭ કોરી સ્ટામ્પ ખર્ચની.

૨ કોરી આ ખતની લખામણીનો.

૧૫૦૦ એ રીતે કોરી ૧૫૦૦ અખરે પંદરસો પહોંચ
થઈ તેનું આ આડા આંકનું લખત લખી આપ્યું છે. ઉ-
પર લખ્યા લેણા બાબતનાં ખતો ધનીકના ધણીને હવાલે
કર્યા છે. હવેથી આ લેણા તથા હામ બાબત અમારે મતે
કોઈ દર દાવો, તુલ દ્વિતુર, કિલ કાવલ, ચળ ચોચો કરે
તેને અમે અમારે ધરેથી જવાબ કરીએ. આ લખત મુદ્રા
બંદર મધ્યે રમ રાજપે, અક્ષ હુશિયારી તથા શુદ્ધ બુ-
દ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું બાપના બોલ સુતે પા-
ળવું સહી.

અત્ર	મનું	તત્ર	સાખ
અધિકારી દયારામ આત્મા-	૧ શ્રી સૂરજની		સાખ
રામનું મતુ ઉપર લખ્યા	૧ શા. કાનજી મહાવજીની સા-		
પ્રમાણે સહી. દા. પોતાના.	ખ ધણી બે હજુર દા. પો-		
	તાના.		

૧ ૪૦ દેવજી માધવજીની સા-
ખ ધણી બે હજુર દ. ખુદ.

૧ લ. શા. પ્રેમચંદ મોણીશી,
આ લખત મુદ્રા બંદર મ.
ધ્યે ધણી બે હજુર લખ્યું છે.

સુખડીનું લખત લખવાની રીત.

લ૦ મુદ્રા બંદરના ખોળા જનમહાગદ રવજી જત ખીજી અમે મુદ્રા બંદરના શા. ખોડીદાસ બીમસિંહ પા-
સેથી ખેતર એક નામે પધરોડો ગામ શ્રી મુદ્રાની ઉગમ-
ણી સીમે આવેલું છે તે સુખડી બાંધી વરસ ૧૦ દશની
બાંધીએ ખેડવા લીધું છે. તેની સુખડી કોરી ૧૦૦ અખરે
એકસો સદ્ધયા વરસ ૧ એકની ઠરાવી છે. તે સુખડી ચ-
ડવા ચડી માસ બારે આ ખેતરના મોલના ખળામાંથી દેવી
બારે મોરે શેડા રીતે સુખડી દેવી. ચડી સુખડી દેતાં ઉ-
જર કે ઢીલ કરીએ તો ઠામ ધણી કહે તે વખતે મુકી આ-
પીએ. જ્યારે મૂકી આપીએ ત્યારે સારવા પ્રાજે કોરી ૫
પાંચ તમારે અગને આપવી બાકી પોયરા બાબત અમારો
દાંવો નથી. બાંધી પૂરી થએ આ ખેતર કાળે શેડે બિન
ઉજરે સોંપી દઇએ સુખડી દેતાં ઉજર કરીએ તો બાંધીનો
પ્રતિબંધ નથી આ ખેતરના શેડાની વિગત.

ઉગમણી કોરે શા. મુળજી પુકરાજનું ખેતર નામે મોરો
આવેલો છે.

ઉત્તરાદિ કોરે મુદરેથી બાસેધ જવાનો માર્ગ છે.

પશ્ચિમે બોજક કસ્તુર ભગવાનજીનું ખેતર નામે પાધર
વાળું આવેલું છે.

દખણાદિ કોરે છેલ્લો આવેલો છે.

એ રીતે ૪ ઠામ ચતુર દિશા બંધ લેકવા કણ્ણીની
રીતે ખેડવા લીધું છે તેનું આ લખત મુદ્રા બંદર મધ્યે
પાસે ખેશી રાજી ખુશી, અક્કત્ર હુશિયારી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિ-
થી લખી આપ્યું છે. તે લખ્યું બાપના ખોળા સુતે પાળવું
સહી. સંવત ૧૮૪૭ ના પોશ સુદ ૫ વાર ગરેઉ.

અલ.	મતું.	તત્ર	સાખ.
ખોળ જનમહમદ રવજનું	૧	શ્રી સૂરજથી	સાખ.
મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે	૧	ભોજક તારાયંદ રતનસિં-	
સહી. ૬૦ પોતાના.		હની સાખ ધણી બે હજુર	
		૬૦ પોતાના.	
	૧	ખોળ મોલેદના સુમારની	
		સાખ ધણી બે હજુર. ૬૦	
		પોતાના.	
	૧	લ૦ ૬૦ માવજી કહાનજી	
		આ લખત મુંદ્રા મધ્યે ધ-	
		ણી બે હજુર લખ્યું છે.	

ભોગીતા ઠામના ખેડુપાનું લખત લખવાની રીત.

લ૦ ધ્રુવના તુર્ક ઈશ્વાહીમ સુલતાન જત ખીજી અ-
મે મુંદ્રાના ૬૦ વિશનજી મથુરદાસ પાસેથી તેમનું ખેતર
એક નામે જાજ ભોમ પ્રાજ આશરે ૧૧ સવાનું ભોગીતું
ખડવા લીધું છે. તેની પાંતીની વીગત—

સભોગામાં હપનીએ પાંતી ૨ બે ઠામ ધણીના ભો-
ગની બાકી પાંતી ૩ ત્રણ અમારી, ધોરી ભાગની.

એ રીતે એ ઠામ પાંજડુવે ભોગીતું ખેડવા લીધું છે
તે અન્ન પત્રમાંથી ભોગ દેવો.

આ ઠામની બાંધી વરસ ૫ પાંચની કરી છે. તે દ-
રમિયાન ઠામ પોયરે ઉતારવું નહીં. પોયરે ઉતારી નાંખી-
એ તો બાંધીનો પ્રતિબંધ નથી. દર વરસે ઠામ ધણી ખા-
તર પોતાને પૈસે ખરીદ કરી આપે, તે ખેતરમાં લઈ જ-

૧. મજ્જુરી અમારે શિર રાખી છે. આ ઠામનું મોઢા
 ૨. એટલે ધણીની રમ્મ લઈ અથવા ઓતીયારી લઈ વા-
 તે નીવેડી તૈયાર કરી ભોગ ઉપરની સરતે ભરાવવો.
 ભોગ ભરાણાથી પહેલાં અમારે ધાન્ય ચરામાંથી કાંઈ
 ૩. લેવું નહિ. ભોગનું ધાન્ય તથા ચરો અમારે ખર્ચે ખે-
 ધણીને ઘેર પહોંચાડી દેવો તેમાં કાંઈ તરેહ ઊજર
 વો નહિ. એ રીતે ઉપર મુજબ સરત કરી લેજિવા ક-
 મીની રાંતે ઠામ ખેડવા લીધું છે. આ ઠામ મુંદ્રાની આ-
 મણી દિશાએ આવેલું છે. તેની ચતુર સીમાનીએ પ્રમાણે
 ઉગમણી કોરે તુર્ક મહમદ ધરમાલનું ખેતર નામે અધા-
 ૪. રું આવેલું છે.

ઉત્તરાદિ કોરે ધન્ય જવાનો ધોરી માર્ગ છે.

આથમણી કોરે શા. દેવસિંહ કોરસિંહની વાડી નામે
 “ મીઠી ” આવેલી છે.

દખણાદિ કોરે ખારો પટ જોડ પડેલો છે.

એ રીતે શેડા ચારે સહીત ઉપરની સરતે ખેડવા લીધું

૧. તેનું આ લખત મુંદ્રા બંદર મધ્યે પાસે ખેશી રાજ

મુશી, અક્કલ હુશિયારી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું

૨. તે લખ્યું બાપના ખેલ સુને પાળવું સહી. સંવત ૧૯૪૭

૩. પોશ સુદ ૫ વાર ગરેજી.

અત્ર.

મતુ. તત્ર.

સાખ.

તુર્ક ઈબ્રાહિમ સુલતાનું મતું

૧ શ્રી સૂરજની

સાખ

કપર લખ્યા પ્રમાણે સહી.

૧ શા. ખેતસિંહ દેવજીની સા-

ખ

૨. ૬. માવજી ખેતસિંહ ધ-

ખ ધણી ખે હજૂર ૬. પોતે

૧

ણીના કહેવાથી.

૧ તુર્કઅલી અમીની સાખ

૧

ધણી ખે હજૂર ૬. શા.

પાનાચંદ રતનસિંહ ધ.

હીના કહેવાથી.

૧ લ. મહેતા કાનજી દેવશંકર

આલખત મુંદ્રા બંદર મ.

ધ્યે ધણી બે હજુર લખ્યું છે

ફારગતી લખવાની રીત. (૧)

લ૦ લુજના શા. પ્રેમચંદ તથા માણેકચંદ ગલાખ-
ચંદ જત ખીજી અમારા પિતા હાલે ગુજરી ગયા છે.
અમારા પિતાની હયાતી સુધી અમે બંને ભાઈ ભેળા હતા.
હાલે અમે રાજી ખુશીથી વડીલોપાર્જીત તથા સ્વોપાર્જીત
સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની વહેંચણી કરી છે. તેના
ફાળાની વિગત નીચે પ્રમાણે.

૧ ભાઈ પ્રેમચંદ ગલાખચંદ ફાળે નીચે પ્રમાણે આવ્યું છે.

૧ રહેણાકાનું ખોરડું ૧ એક જે લુજ મધ્યે વા-
ણિયાવાડના મોટા ડેલા પાસે આવેલું છે તે.

૧ વાડી ૧ એક બીડના નાકા બહાર હમીરસર ત-
ળાવની ઉત્તરાદિ તરફ આવેલી છે તે.

૧ ઘોડો જીવ ૧ એક તથા ભેંસ જીવ ૨ બે.

૧ ધરેણું કોરી ૯૫૦૦ અખરે નવ હજાર પાંચ-
સોના તેની વિગત નીચે મુજબ.

૮૦૦૦ કોરીનાં સોનાનાં ધરેણું આશરે ગદી ૨૦૦
બસોનાં

૧૫૦૦ કોરીનાં રૂપાનાં ધરેણું આશરે ગદી ૭૦૦
સાતસોનાં.

૧ કોરી ૪૦૦૦૦ ચાલીશ હજાર રોકડો.

૧ બાઇ માણેકચંદ ગલાલચંદને ફાળે નીચે પ્રમાણે આવ્યું છે.

૧ ધર ૧ એક મહાદેવના નાકા પાસે મહેતા પ્રાણુ-
શંકર પ્રભુદાસની જોડાજોડ આવેલું છે તે.

૧ વાડી ૧ એક શહેર જુજની દખણાદિ તરફ માળી
લધા મામદની વાડીની જોડાજોડ આયમણે શેઠે
આવેલી છે તે.

૧ ખેતર કટકા ૨ ખે ગામ શ્રી માધાપરની હગમ-
ણી સીમે આવેલાં છે તે.

૧ બળદ જોડ ૧ એક જીવ ૨ ખે.

૧ ધરેણું કોરી ૧૨૦૦૦ બાર હજારનાં તેની વીગત.

૧૧૦૦૦ કોરીનાં સોનાનાં ધરેણું આશરે ગદી
૨૭૫ બસો પચોતેરનાં.

૧૦૦૦ કોરીનાં રૂપાનાં ધરેણું આશરે ગદી
૫૦૦ પાંચસોનાં.

૧૨૦૦૦

૧ કોરી ૩૫૦૦૦ પાંત્રીશ હજાર રોકડો.

એ રીતે જલ્લુ ૨ ખેને ફાળે આવી છે તે તેઓની
છે. હવેથી તેમાં એક ખીજનો કશી તરેહનો દર દાવો
નથી. સૌ પોત પોતાની આપ ખુદીથી તે મીલકતની પો-
તાને યોગ્ય લાગે તેવી વ્યવસ્થા કરે. આ ફારગતી બંને
બાઈએ જુજ મંધ્યે પાસે ખેશી રાજ ખુશી, અક્કલ હુશ-
યારી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી સંવત ૧૯૪૭ ના પોશ વિદ ૨
ને રોજ લખી છે, તેમાં લખ્યા પ્રમાણે બાપના બોલ સુ-
તે પાળવા સહી.

અત્ર.

મતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની.

શા. મેગચંદ મલાલચંદનું ૧ ૬૦ કદાનજી માવજની
મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સાખ ધણી બે હજૂર
સહી ૬૦ પોતાના. ૬૦ પોતાના.

શા. માણેકચંદ મલાલચંદનું ૧ શા. માનમંગ કચરાની
મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સાખ ધણી બે હજૂર
સહી ૬૦ પોતાના. ૬૦ પોતાના.

૬ લ. શા. દેવચંદ ખો-
દિલાસ આ લખત ધણી
બે હજૂર હુજ મધે લ-
ખ્યું ન.

ફારગતી લખવાની રીત [૮]

લ. માંડવી બંદરના શા. લખવાનું અક્ષીચંદ બરત
ખીતું આગાસ સાથે અગ્રન ત ૬૦ વર પુદાણ મોરારદા-
સાંગે સંવત ૧૯૦૧ ની તારીખે મળેલા રાજા શુચી ખાતાં
વહેવાર આલેખો હતો તેમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવેલ છે. તેના
આગળ રાજા દિલાસ કરતાં નાખતાં અગ્રન આગળ લેખ્યું
દેસી ૫૦૦૦ અક્ષરે પાંચ હજાર નીચાં ને અગ્રને આગળ
દિને હકર મજકુરના વારસા પ્રમાણ નારદસા પાસેથી
પહોંચી છે. તેની આ ફારગતી લખી આપી છે. હવેથી
હકર મજકુર તથા તેના વારસ સાથે હકે તખ્ત લેવા દેવા
નથી. અમરાગ ન દાવા, ન લેખા છે. તેની આ કૂલ ફાર-
ગતી માંડવી બંદર મધ્યે પાસે ખેલી રાજા ખુચી, અક્ષત
હુશિયારી તથા શુદ્ધ ખુદિથી લખી આપી છે. તે લખ્યું
ખાખના ખોલ સુતે પાળવું સદી. સંવત ૧૯૪૭ ના મહા
સુદ ૮ વાર સોમે.

અત્ર. મતું. ૨ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની
શાં લલુભાર્ક લક્ષ્મીચંદનું ૧ ૬૦ પ્રેમજી પારધ્યાની
મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સ- સાખ ધણી બે હનૂર
હી ૬૦ પોતાના. ૬૦ પોતાના.

૧ શાં ટેકચંદ નથુભા-
ઈની સાખ ધણી બે
હનૂર ૬૦ પોતે.

૧ લં શાં પાનાચંદ ૨-
તનસિંહ આ કારમતી
ધણી બે હનૂર લખી છે.

તુલશી પત્રે આપવાનું લખત લખવાની રીત.

લં મુદ્રા બંદરના ૬૦ શામજી નારણજી જત ખે-
તર ૧ એક નામે “અન્નેરીયુ” ભોમ પ્રાગ આશરે ૧
એકનું ગામ શ્રી મુદ્રા બંદરની ઉત્તરાદિ સીમે છે. તે ખે-
તર અમારા ગોર બેંશી ખીમજી શામજીને તુલશી પત્રે
શ્રી કૃષ્ણાર્પણ આપ્યું છે. તેના ખુટ નીચે બતાવ્યા છે
તેની વિગત.

ઉગમણી તરફ શાં માલસિંહ અરજાનું ખેતર નામે
“ખર્ડ” આવેલું છે.

ઉત્તરાદિ કોરે શાં મેઘજી પ્રેમજીનું ખેતર નામે “દુર્ડ”
આવેલું છે.

આગમણી તરફ કપાણેશી મુદ્રે જવાનો માર્ગ છે.

દખણાદિ કોરે ગાયર જમીન પડેલી છે.

એ રીતે શેડા ચારે બંધ ગુઢ પ્રોરચ, પડી આખડી
હાલ ચાલ હદ ગળુદ તથા વાગ રાગ, ધડા, ચાસ, લીછ,

બાળ યુગ અઠારે હમુખ સુદાંત તુલશી પત્રે શ્રી કૃષ્ણ-
ર્ષણ આપ્યું છે. તે ખેતર જોશી મજકુર તથા તેના વંશ
વારસ ખેડે, ખેડાવે, ખાય અથવા પુરવે તેને આપે તેમાં
અમારો કશો અલાખો લાગે નહીં. તે અમે તથા અમારા
વંશ વારસ પાળી આપીએ. આ ખેતર ગરાશીઆને મતે
અમારી પાસે અઘાટ છે તેનો દસ્તાવેજ જોશી મજકુરને
હવાલે કર્યો છે. દવેથી ઈ ખેતર જાળવત કાઢ દર દાવો,
તુત ફિતુર, કિલ કાવલ, અળ ચોચો કરે અથવા તે ઉપર
કોઈ નાનું મોટું લેણું લેખું કાઢી આવે તેનો અમે ધર
ધરાઉ જવાબ કરીએ. આ લખત મુદ્રા મધ્યે પાસે ખેશી
રાજ ખુશી, અક્કલ હુશિયારી તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી
આપ્યું છે તે લખ્યું જાપના ખેલ સુતે પાળવું સહી સં-
વત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૮ વાર ભોમે.

અત્ર. મતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની

૬૦ શામળ નારાયણતુ મતું ૧ ૬૦ બાણુજી કુંવરજીની
ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી ૬૦ સાખ ધણી બે હજાર
પોતે. ૬૦ પોતે.

૧ સોની ઉમરશિંહ પ્રા-
ગજીની સાખ ધણી બે
હજાર ૬૦ પોતાના.

૧ ૬૦ શા. પાનાચંદ ૨-
તનસિંહ આ લખત
મુદ્રા બંદર મધ્યે ધણી
બે હજાર લખ્યું છે.

(૫૨)

દત્તક નામું લખવાની રીત.

૯૦ જુન નગરના શા. પ્રેમચંદ અવેરચંદ જત ખીન્તું
 ગારી ઉંમર વર્ષ ૯૦ નેવુંની થઈ. મારે પેટ પુત્ર સંતતી
 નથી. જેથી મને દત્ત પુત્ર લેવાની ઈચ્છા થતાં ગારી સ્ત્રી-
 ની અનુગતિથી મારા બાઈ માણેકચંદ અવેરચંદનો નાનો
 છોકરો નામે પાનાચંદ, જેની ઉંમર વર્ષ આઠની છે. તેને
 તેના પિતા માતાની સંગતિથી દત્તક લીધો છે. હવેથી આ
 છોકરો મારો દત્ત પુત્ર થશે. તે પોતાના પિતાની જગાએ
 માફ નામ ચલાવે. આજથી ગારી વડીલોપાછંત તથા
 સ્વેપાછંત, વાડી વચ્છા, ખેતર પાધર, ઘર વાડા, ખત
 પત્રો, ગાડી ઘોડા, ઢોર ઢાંખર, સામાન સતર, ઘરેણું ગાં-
 ઠાં, લૂગડાં લત્તાં, દાણા દોણી, તથા રોકડ સિલીક વગેરે
 જે કંઈ સ્થાવર તથા જંગમ મિલકત હોય તેનો માલિક
 આ મારો દત્ત પુત્ર છે. ગારી તમામ મિલકત ઉપર આ
 દત્ત પુત્ર સિવાય ખીમ્ન કોઈનો દર દાવો નથી. તે જીવતાં
 અમારું વડપણ પાળે ને સો વર્ષ પુરાં થએ ઉત્તર ક્રિયા
 કરી સ્વર્ગ લોક પહોંચાડે આ દત્તક નામું હું ગારી રાજી
 ખુશી, અક્ષત હુશિઆરી તથા શુદ્ધ ખુદ્દિથી લખી રાખું
 છઠ્ઠી. અને મારે અભાવે મારા વારસને આપું છઠ્ઠી. સં-
 વત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૮ વાર સોમે.

અત્ર. ગતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની
 શા. પ્રેમચંદ અવેરચંદનું ગતું ૧ બોજક બગવાનજી કું-
 ઉપર લખ્યા પ્રગણે સહી. વરજની સાખ બણી બે
 ૬૦ પોતાના. હમ્મર ૬૦ પોતે.

૧ શા. પાનાચંદ નથુભાઈ-
 ની સાખ હણી બે હ.

જૂર ૬૦ પોતે.

૧ લાં મહેતા કહાનજી દે-
પશંકર આ દત્તક નામું
જુજ ગધે મુણી જે હ-
જૂર લખ્યું છે.

વસિયત નામું લખવાની રીત.

લાં જુજના હાં પ્રાગજી પ્રેમજી વત આમારી અવસ્થા
મોત્રી થઈ. મારે છોકરા ૨ જેછે જંગમો એક કહાનજી ઉં-
ગર વર્ષ ૮ આઠનો તથા બીજો દેવજી વર્ષ ૧૦ દશનો છે
આ દેહ લખ્યાંજીર છે એમ જાણી, મારા છોકરાઓની ઉં-
ગર નાની હોવાં મારી પાછળ મારી મિલકતનો જેર ઉપ-
યોગ ન થાય તથા બરાબર વહીવટ આવે તેટલા કારણથી
મારા છોકરા ઉંગર લાયક થતાં મુખી મારી મિલકતનો વ-
હીવટ કરવાને નીચે મુજબ વસિયત નામું લખી મૂકું છું
તે પ્રમાણે કરવું.

હાલ મારી નીચે મુજબ સ્થાવર તથા જંગમ મિ-
લકત છે.

૪૦૦૦૦ અમારી રહેણાકનાં ખોરડાં બીડ પાસેની શે-
રીમાં આવેલાં છે તેની કિંમત આશરે ફોર
૪૦૦૦૦ ચાલીશ હજાર.

૧૦૦૦૦ વરંડી ૧ એક પાટવાડીના નાકા પાસે જંગમ-
દાર કુતેહ મહમદનાં ખોરડાંની ઉત્તરાદિ તરફ
આવેલી છે તેની કિંમત આશરે ફોર ૧૦૦૦૦.
દસ હજાર.

૫૦૦૦૦ વાડી નંગ ૫ પાંચ; જેમાંની એક જુજની

ઉત્તરાદિ કોરે, બીજી ગામ શ્રી માધાપરની હુ-
મમણી કોરે, ત્રીજી ગામ શ્રી બદ્રેસરની આ-
થમણી કોરે ચોથી ગામ શ્રી કરાની દખણુદિ
કોરે અને પાંચમી ગામ શ્રી જખૈાની હુમમણી
કોરે આવેલી છે. એ રીતે વાડી ૫ પાંચ છે
તેની એકંદર કિંમત આશરે કોરી ૫૦૦૦૦
પચાસ હજાર તે વાડીઓના ફરતાવેજ મારા
ખત લખવાના ચોપડામાં છે.

૬૦૦૦૦ ખેતરો ખંડ ૪૩ ચેતાલીશ જે ગામ શ્રી બુ-
જ પતી, બદ્રેસર, લાખાપર, આડેસર, જખૈા
અને આસંગિયાની રીમમાં આવેલાં છે તેની
એકંદર કિંમત આશરે કોરી ૬૦૦૦૦ સાઠ
હજાર. તે તમામ ખેતરોના ફરતાવેજ મારા
ખત લખવાના ચોપડામાં છે. તેમાં તેની વિ-
ગતવાર હકીકત છે.

૧૫૦૦૦ વખારો ૨ જે, તેમાંની એક જુજ મધ્યે વા-
ણીઆવાડની શેરીના મોટા આગળ; તથા બી-
જી ગાંડવી બંદર મધ્યે મોટી બજારના મધ્ય
ભાગમાં આવેલી છે તે બંનેની મળીને કિંમ-
ત આશરે કોરી ૧૫૦૦૦ પંદર હજાર.

૬૫૦૦૦ હેમનાં ઘરેણાં આશરે ગદી ૧૬૨૫ સોળસો
પચીશનાં તેની કિંમત આશરે કોરી ૬૫૦૦૦
પાંસઠ હજાર તેની ઈલાયદી માદ મારા આલ-
તી સાલના ચોપડાને પાને ૧૨૬ મે છે.

૧૫૦૦૦ રૂપાનાં ઘરેણાં આશરે ગદી ૭૫૦૦ સાત હ-
જાર પાંચસોનાં, તેની કિંમત આશરે કોરી

- ૧૫૦૦૦ પંદર હજાર.
 ૫૦૦૦ માથો, બેસો તથા ઘોડા વગેરે છે. તેની કિં.
 મત આશરે કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજાર.
 ૫૦૦૦ વાસણુ કુસણુ, લૂગડાં લતાં વગેરે છે તેની
 કિંમત આશરે કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજાર.
 ૫૦૦૦ પરચુરણ સાગાન.
 ૨૦૦૦૦ પ્રોમીસરી નોટ ૩૦ ૫૦૦૦ પાંચ હજારની છે
 તેની રૂપિયા એકની કોરી ૪ ચાર લેખે કોરી
 ૨૦૦૦૦ વીશ હજાર.
 ૨૫૦૦૦ ઉધરાણી તથા લહેણું આશરે કોરી ૨૫૦૦૦
 પચીશ હજારનું. તેની વિગત મારી વખારના
 ચોપડામાં છે.
 ૨૦૦૦૦૦ વખાર ખાતે રોકડી મારી વખારના ચોપડા
 મુજબ.

૫૧૫૦૦૦ ઊપર મુજબ મારી સર્વે ગિલકત કોરી ૫૧૫૦૦
 પાંચ લાખ પંદર હજારની છે તેની વ્યવસ્થા
 નીચે મુજબ કરવી.

મારા બંને હોકરા હાલ બાધ્યાવસ્થાના હોતાં તેઓ
 જોમર લાયક થાય ત્યાં સુધી કોઈ પણ તરેહનો વેપાર ક-
 રવો નહિં વખાર ખાતે એકજ મારા જુના અને અનુભ-
 વી મુનીમ શા. દેવચંદ ખોડીદાસને હાલના મળતા પમા-
 રથી કાયમ રાખવા તે સિવાય મહેતા મુનીમ રાખવા ન-
 હિ. મારા લખવા પ્રમાણે મારા જર્ઝફ, અનુભવી અને પ્ર-
 માણિક મુનીમે મારી સ્ત્રી તથા મારી નાતના મોટા મહ-
 સ્થ નામે કાનજી વાધજીની મોટા મોટા કામમાં સલાહ લ-
 ઈને કામ કરવું, રોકડ સિલીક છે તે તમામની પ્રોમીસરી

નોટો લેવી જાણીતો વહીવટ થોડે ખર્ચે ચલાવે. જ્યારે મા-
રા હોદ્દા ઉપર લાયક એટલે ૧૮-૨૦ વર્ષના થઈ પેટે
વહીવટ ચલાવવા લાયક થાય ત્યારે મારી તમામ મિલકત
તેમને સોંપવી. ત્યાં સુધી મિલકત બ્યાજે વધારવી. કદાચ
તેઓ ૧૮-૨૦ વર્ષ મિલકત સંભાળવાને નાલાયક જણાય
તો મારા આપેલા અખતિયાર મુજબ વહીવટ કરવો; મ-
ને સો વર્ષ પુરાં થાય ત્યારે નીચે મુજબ ખર્ચ કરવું.

૪૦૦૦ નાત વરાનું ખર્ચ કરવામાં આશરે કોરી ૪૦૦૦
ચાર હજાર ખર્ચવી.

૨૦૦૦ વરસ દિવસ સુધી ઊતર ક્રિયા તથા બ્રાહ્મણ
શ્રવણ વગેરેને ભોજન કરાવવા માટે ખર્ચવી.

૨૦૦૦ દેવ મંદિરોમાં જ્યાં આપવી ગોચર લાગે ત્યાં
કોરી ૨૦૦૦ બે હજાર આપવી.

૩૦૦૦ નિરાશ્રીત કુટુંબો કોરી ૩૦૦૦ ત્રણ હજાર
સુધી આપવી.

૫૦૦૦ ગૌરક્ષક કુટુંબો કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજાર તે
કુટુંબો સેક્રેટરીને બાવનગર અથવા મુંબઈ
ગોકલી આપવી.

૫૦૦૦ પ્રેમીસરી નોટો લઈ તેમાંથી જે બ્યાજ આવે
તેનાં પુરતકો ખરીદી ભુજાની ગુજરાતી નિ-
શાળામાં વાર્ષિક પરીક્ષામાં જે વિદ્યાર્થી ઉપલે
નજરે પાસ થાય તેવા દરેક વર્ગના પહેલા
તથા બીજા નંબર વાળાને મારા નામથી જા-
હેર રીતે ધનાગમાં આપવાં, કે જેથી વિદ્યા
પ્રદિને ઉત્તેજન મળે.

૬૦૦૦૦ ભુજાની ઓલફ્રેડ હાઈસ્કૂલ કે જેમાં મેં મારો

(૫૭)

અન્યાસ કરી સારી મિલકતની પ્રાપ્તિ કરી તેને કોરી ૧૦૦૦૦ દશ હજારની પ્રેમીસરી નોટો લઈ સોંપવી. તેનું જે વ્યાજ આવે તેમાંથી સારા અને સદ્ગુણી તથા વધારે અન્યાસવાળા વિદ્યાર્થીને ગાસિક રકોલર શીપ કરી આપવી.

૫૦૦૦ પ્રેમીસરી નોટો કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજારની લેવી તેમાંથી જે વ્યાજ આવે તેમાંથી મારી નાતના જે ગરીબ છોકરા હોય તેમને રકૂલમાં લેવાની શી તથા જાણવાનાં પુસ્તકો લેવા માટે મદદ દાખલ જેને જેમ યોગ્ય લાગે તેને તેમ આપવી.

૫૦૦૦ કચ્છનાં ચાર શહેરોની બહાર લાઈબ્રેરીઓને દો : ૫૦૦૦ પાંચ હજાર સુધી ભેટ મોકલવી.

૨૦૦૦ બાળ છોડાવવાના ફંડમાં કોરી ૨૦૦૦ જે હજાર આપવી.

૨૦૦૦ ધર્મ વાડાના ફંડમાં કોરી ૨૦૦૦ જે હજાર આપવી.

૨૦૦૦ દરિયાસ્થાનમાં કોરી ૨૦૦૦ જે હજાર આપવી.

૧૫૦૦ બાળ રક્ષક મહના ફંડમાં કોરી ૧૫૦૦ પંદર સો આપવી.

૧૫૦૦ બાળ લમ્પ નિશેષક ફંડમાં કોરી ૧૫૦૦ પંદર સો આપવી.

૩૦૦૦ કચ્છમાં જ્યાં પાણી ન મળતું હોય ત્યાં કુવા વાવ વગેરે જોદાવવામાં કોરી ૩૦૦૦ ત્રણ હજાર વાપરવી.

૩૦૦૦ આંધળાં, લૂણાં વગેરે અશક્ત માણસોને અ-
ભાગ્ય આપવા માટે કોરી ૩૦૦૦ તથા હ-
જાર સુધી વાપરવી.

૪૦૦૦ મુસાફર લોકોને માટે જુજમાં એક ધર્મશાળા
કોરી ૪૦૦૦ ચાર હજાર અર્ચને બંધાવવી.

૨૦૦૦ મારા જુના નોકર ચાકર વગેરેને જેને જેમ
આપવી યોગ્ય લાગે તેને તેમ આપવામાં કો-
રી ૨૦૦૦ એ હજાર ખરચવી.

૨૦૦૦ મારા કાકાના દોકરા ૪૦ નાનજી મૂળજીને કો-
રી ૨૦૦૦ એ હજાર આપવી.

૪૦૦૦ મારી દોકરી મોઢીગાર્હને કોરી ૪૦૦૦ ચાર
હજાર આપવી.

૨૦૦૦ મારી એન નાની બાઈને કોરી ૨૦૦૦ એ હ-
જાર આપવી.

૫૦૦૦ મારા બંને છોકરાનાં લગ્ન તથા તે સંબંધના
નાત અર્ચમાં આશરે કોરી ૫૦૦૦ ખરચવી.

૧૦૦૦ પક્ષીના ચબુના પર્વમાં કોરી ૧૦૦૦ સુધી
આપવી.

૭૫૦૦૦

એ રીતે કોરી ૭૫૦૦૦ પંચોતેર હજાર સુધી અર્ચ કરવું.

મારી ચાલુ પેદાશ આશરે કોરી ૨૦૦૦૦ વીસ હ-
જારની છે તેમાંથી મન સો વર્ષ પુરાં થએ, મારા છોકરા
હંમર લાયકના થાય ત્યાં સુધીનીએ પ્રમાણે વાર્ષિક અર્ચ રાખવું.

૪૦૦૦ ઘરમાં ભોજન વગેરેના અર્ચની કોરી ૪૦૦૦
ચાર હજાર છોકરા તથા તેની માને આપવી.

૧૫૦૦ મુનીમ તથા પરચાકરના પગારની કોરી ૧૫૦૦

૧૬૨ સો.

૨૦૦૦ મારા બંને ઓકસઓને બચાવવામાં ૬૨ વર્ષ
કેરી ૨૦૦૦ બે હજાર ખર્ચી.
૨૦૦૦ ષોઝ, ગાયો તથા બેંઝોના ખર્ચમાં કેરી
૨૦૦૦ બે હજાર સુધી વાપરવી.

૬૫૦૦

એ રીતે વાર્ષિક ખર્ચ કેરી ૬૫૦૦ નવ હજાર પાં-
ચસો સુધી રાખવું.

મને સો વર્ષ પુરાં થાય ત્યારે ઉપર પ્રમાણે વ્યવસ્થા
કરવી. મારી હયાતીમાં આ વસિયત નામું બાતલ કરવાને
આથવા ખીજું કરવાને મુખત્યાર છું. આ ૨૬ કરી નવું
કરું તો નવા પ્રમાણે વલિયટ કરવો.

આ વસિયત નામું હું મારા રમ્મ રાજીપે, અક્કલ
હુશિયારી તથા શુદ્ધ ખુદ્દીથી કરી રાખું છું.

અત્ર. મતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની
૬૦ પ્રાગજી પ્રેમનંજી મતું ૧ ૬૦ કહાનજી વાઘજીની
ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી. ૬૦ સાખ ૬૦ પોતાના.
પોતાના. ૧ શા. અમીચંદ દામજી-
ની સાખ ૬૦ પોતે.

૧ વોરા. કૃપાશંકર બેચર-
ની સાખ ૬૦ પોતે.

૧ લ૦ મહેતા નારણદાસ
મકનજી આ વસિયત ના-
મું ધણીજી પાસે બેશી
જીજ નગર મધ્યે લ-
ખાવ્યું છે.

વસિયત નામું [વીલ] લખવાની રીત. [૨]

૬૦ માંડવી પાંદરના પાદેખ મોતીલાલ નેમીલાલ જત હું ના ઓગાદ છું. મારી હમર વર્ષ ૮૦ એશીની થઈ. આ દેહનો ઘડી પાનો બરોસો નથી. તે નાશવંત છે એમ જાણી મારા અભાવે મારી મિલકતનો જેર ઉપયોગ ન થાય, સારા અને પરમાર્થના કામમાં વપરાય, તથા તેનો વહીવટ પરાણર રહે, જેથી તે મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા માટે નીચે મુજબ આર ત્રસ્ટી નીમું છું.

૧ શાં પાનાચંદ પ્રેમચંદ.

૧ મહેતા નારણદાસ શંકરદાસ.

૧ હ નામજી મૂળજી.

૧ માંડ કરવાનાજી હરચંદ.

મારી તમા અગર મિલકત નીચે પ્રમાણે કારી ૧૭૨૦૦૦ એક રૂપ આંકિતેર હમરની છે. તેની વિગત.

૬૫૦૦૦ વાંચી મારીત મારી કર્મ પાંતીમાં ગણી છે.

૨ ૦૦૦૦ વાંચી ૪ આર તેની કિંમત આશરે કારી ૨૦૦૦૦ વીશ હમર.

૬ ૦૦૦ વાંચી ૨ એ તેની કિંમત આશરે કારી ૧૦૦૦૦ દશ હમર.

૨ ૦૦૦ એક ૨૦ વીશ તેની કિંમત આશરે કારી ૨૦૦૦૦ વીશ હમર.

૬૫ ૦૦ વાંચી ૨ એ તેની કિંમત આશરે કારી ૧૫૦૦૦ પંદર હમર.

કારી ૬૫૦૦૦

૧૦૭૦૦૦ વાંચીત.

૮૦૦૦ વાંચી ૨ એ તેની કિંમત આશરે કારી

(૬૧)

૮૦૦૦ આઠ હજાર.

૨૦૦૦૦ વાડી ૬ છ તેની કિંમત આશરે કોરી

૨૦૦૦૦ વીશ હજાર.

૪૦૦૦૦ ખેતર કટકા ૪૬ હેતાલીશ તેની કિં-

મત આશરે કોરી ૪૦૦૦૦ ચાલીશ હજાર.

૩૦૦૦૦ દૂકાનો (હાઠ) ૧૫ પંદર તેની કિંમત

આશરે કોરી ૩૦૦૦૦ ત્રીશ હજાર.

૯૦૦૦ વખાણે ૨ તેની કિંમત આશરે કોરી

૬૦૦૦ નવ હજાર.

૧૦૭૦૦૦

ગંગમ ગિલકત આશરે કોરી ૪૫૦૦૦૦ ચાર લાખ

પચાશ હજારની છે તેની વિગત.

૨૩૫૦૦૦ વડીસોપાઈત મારી કર્મ પાંતીની.

૧૭૫૦૦૦ રોકડી મારી કર્મ પાંતીમાં કોરી

૧૭૫૦૦૦ એક લાખ પચોતેર હજાર
આવેલી તે.

૩૦૦૦૦ ધરેણું હેમ તથા રૂપાનાં મળી આશરે

કિંમત કોરી ૩૦૦૦૦ ત્રીસ હજારનાં

૨૦૦૦૦ લેણું લેણું બિઘરાણી પાધરાણી, ગુની

તથા નવી મળીને આશરે કોરી ૨૦૦૦૦

વીશ હજારની.

૨૩૫૦૦૦

૨૧૫૦૦૦ સ્વોપાઈત.

૨૦૦૦૦૦ રોકડી વેપારમાં નક્કા તથા વ્યાજવટા

વગેરેની કમાણીની કોરી ૨૦૦૦૦૦ બે

લાખ.

(૬૨)

૧૦૦૦૦ ધરેણી કોરી ૧૦૦૦૦ દશ હજારનાં હે-

મ તથા રૂપાનાં.

૫૦૦૦ પરચુરણુ સામાન ત્રણ વગેરેની કોરી

આશરે ૫૦૦૦ પાંચ હજાર.

૨૧૫૦૦૦

૬૧૨૦૦૦

એ રીતે મારી એકંદર મિલકત આશરે કોરી ૬૧૨૦૦૦ છ લાખ બાર હજારની છે. તે તમામની વિગત વાર હકીકત તથા દસ્તાવેજની વિગત મારા આશ્રી સાક્ષના આવરણે પાને પરપ થી ૬૦૧ સુધીમાં નોંધી રાખી છે.

તે મિલકતમાંથી મારા અભાવે નિચે મુજબ ખર્ચ કરવું.

૪૦૦૦ મારા પરોજણમાં કોરી ૪૦૦૦ ચાર હજાર ખર્ચવી.

૧૦૦૦ મારી ઉત્તર ક્રિયા કરવામાં કોરી ૧૦૦૦ હજાર ખર્ચ કરવું.

૩૦૦૦ મારી બે દીકરીઓને આપવી. દરેકને કોરી ૧૫૦૦ પંદરસો.

૧૦૦૦ મારા કાકાના દીકરા શા. નેમચંદને કોરી ૧૦૦૦ હજાર આપવી.

૨૦૦૦ મારા જુના નોકર ચાકર વગેરેને કોરી ૨૦૦૦ બે હજાર આપવી.

૧૦૦૦ કૂતરાંઓને રોટલા ખવરાવવાના ફૂડમાં કોરી ૧૦૦૦ રોકડી.

૧૨૦૦૦

એ રીતે કોરી ૧૨૦૦૦ બાર હજાર મને સો વર્ષ પુરાં થાય ત્યારે ખર્ચ કરવું. તે ખર્ચ કરતાં બાકીની સ્થા-

વર તથા જંગમ મિલકતમાંથી રોકડ સિવાયની મિલકત તેના બેઠેલા પૈસા ઉપજે તે ચારે ત્રસ્ટીઓએ સાથે રહીને વેચી નાંખવી, પણ જ્યાં સુધી ન વેચાય ત્યાં સુધી તેનો વહીવટ મિલકતમાં બધારો થાય તેવી રીતે કરવો. જેમ જેમ તે મિલકત વેચાતી જાય તેમ તેમ તેની તથા રોકડ સિલ્ક હોય તે તમામની પ્રેમીસરી નોટો લઈ રાખવી. તે નોટોનું વાર્ષિક વ્યાજ આશરે કોરી ૨૪૦૦૦ ચોવીશ હજાર આવશે તેમાંથી નીચે મુજબ ચાલું ખર્ચ કરવું.

૭૨૦૦ કચ્છનો કોઈ વતની અહીંઆંથી સારો અભ્યાસ કરી ખેતીવાડી સંબંધી કેળવણી લેવા વિલાયત જાય તેને દર માસે કોરી ૬૦૦ છસો એટલે બાર મહિને કોરી ૭૨૦૦ સાત હજાર બસો રકોલર શીપ તરીકે આપવી. અને તે અભ્યાસ પૂર્ણ કરી પાછો આવે ત્યારે એજ રીતે ખીજને આપવી.

૧૦૦૦૦ કચ્છનાં નાનાં ગામોમાં જ્યાં નિશાળ ન હોય ત્યાં બાળકોને કેળવણી આપવા માટે નિશાળો સ્થાપવી અને તેમાં આશરે વાર્ષિક ખર્ચ કોરી ૧૦૦૦૦ દશ હજાર સુધી કરવું.

૬૦૦૦ કચ્છનાં નાનાં ગામોની નિશાળોમાં કોઈ ગરીબ વિદ્યાર્થી હોય અને તે પોતાનો અભ્યાસ અગળ વધારવાની ઈચ્છા રાખતો હોય તેવા સારી ચાલ વાળા વિદ્યાર્થીને, ત્રસ્ટીઓને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે નાના પગારની રકોલર શીપો કરી આપવી. તથા પુસ્તકો લઈ આપવાં. તે-

માં એકંદર ફારી ૬૦૦૦ છ હજાર સુધી ખર્ચવી.

૨૩૨૦૦

એ રીતે દર વર્ષે ફારી ૨૩૨૦૦ ત્રેવીશ હજાર ખર્ચવાનું ખર્ચ કરવું.

ત્રસ્ટીઓમાં શા. પાનાચંદ ગ્રેમચંદના બે મત અને બાકીનાનો એક એક મત ગણવો. સર્વે કામમાં બહુ મતે કામ કરવું. મત બેદ કરવો નહિ. તેમજ આ મિલકતમાં કોઈએ કાંઈ આશા રાખવી નહિ. એમ આ વસિયતનામું મારી રાજી ખુશી, અક્ષત હુશિયારી તથા શુદ્ધ ખુરિશી લખી રાખું છું. સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૧ વાર ગરેહ. આત્ર સહી. ૧ ચાલ સાખ શ્રી સૂરજની.

પારેખ મોતીલાલ નેમીદાસ ૧ શા. પાનાચંદ ગ્રેમચંદ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સહી. દની સાખ દં પોતે. ૬. પોતાના. ૧ મહેતા નારણદાસ મક-

નદાસ સાખ દં પોતાના.

૧ ઠ. નારણજી મૂળજી સાખ દં પોતાના.

૧ માંડિં કરશનજી હરચંદની સાખ દં પોતાના.

૧ સોની મયારામ કાશીરામની સાખ દં પોતાના

૧ લં શાં ખીમચંદ લાલચંદ આ વીલ માંડવી ખંદર મધ્યે ધણીના કહેવાથી લખ્યું છે.

ધરના ભાડાનું લખત લખવાની રીત.

સં મુદ્રા બંદરના ૪૦ નારણદાસ લક્ષ્મીદાસ જત
ખીજી અમે મુદ્રા બંદરના ૪૦ જીવદાસ એળજી પાસેથી
તેમની જગ્યા મુદ્રા બંદર મધ્યે દખણદાદરવાળ નજીક
ની ડેલીબંધ બાડે લીધી છે. તેનું બાકું માસ ૧૨ બાર
વરસ એકની કોરી ૫૦ ખચાશ ઠરાવી છે. તે બાકું માસ
બારે ચઢ્યા ચડ્યું દેવું. સહી.

આ જગ્યાની બંધી વરસ ૮ આઠની કરી છે. બં-
ધી વચ્ચે ચડ્યું બાકું દેતાં દીલ કે ઉજર કરીએ તો
બંધીનો પ્રતીબંધ નથી. તથા તે જગ્યા ખાલી કરી ખીન
ઉજરે સોંપી દઈએ.

આ જગ્યાની ચરામણી તથા નળીયાંની ચાલતી ખ-
રગત અને ચુના ચેટ વગેરેનું ખરચ તમો ધર ધણી
કરી આપો. તે તમો ન કરી આપો તો અમે કરીએ
તેનું ખર્ચ બાડામાંથી વરતી લઈએ. આ લખત મુદ્રા
બંદર મધ્યે પાસે બેશી રાજી ખુશી ચાકલ હુશિયારી ત-
થા શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યું છે તે લખ્યું બાપના બો-
લ સુતે પાળવું સહી.

અત્ર મતું ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની
૬. નારણદાસ લક્ષ્મીદાસનું ૧ શા. ખીગચંદ જીવાબાઇ
મતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ની સાખ દાં પોતે.
સહી દાં પોતાના,

૧ ૬. દેવકરજી ચાંપરીની
સાખ ધણી બે હજુર
દાં પોતે.

૧ લીં મહેતા દેવચંકર

ગોવરધન આ લખત ધ-
ણી બે હજુર લખ્યું છે.

માલના વિમાનો નાંધ જોખમીને ઘેર થાય તે લખવાની રીત.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહને ખાતે વિમો કારી ૧૨૦૦
આંકે બારસો વહાણુ “લખમીપશા” નાખવો જુમા મામદ
ધણી ઠ. એમજી શીવજીવાળું પુરત મુંદ્રા બંદરથી એડન
બંદર લગી પહોંચામણી માથા એકનો, પ્રત ટકા ૧ એક
લેખે મહા સુદ ૧૧ જે તમે ઉતરાવ્યો તે. સંઘવી દામોદર
આંપશીએ માંડ્યો. દલાલ પ્રેમચંદ નથુ હસ્તે.

વહાણુના પઠાણુ સલામતના વિમાનો નાંધ જોખ- મીને ઘેર થાય તે લખવાની રીત.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહને ખાતે વિમો કારી ૧૨૦
એકસો વીશનો વહાણુ “લખમીપશા” નાખવો સલુ ઇસ્મા-
લાણી ધણી ઠ. એમજી શીવજીવાળું પુરત મુંદ્રા બંદરને
ખાડેથી આહે તે બંદરે હંકારે વહાણુ સલામત સાજી ગો-
સમની પ્રત ટકા ૪ ચાર લેખે. હંકાર્યાની બંધી કચ્છ હા-
વારથી નરોજ ૨૬૫ બસો પાંસઠ સુધી. ઉપરાંત હરકોઈ
બંદરથી હંકાર્યાની બંધી નરોજ ૨૮૧ બસો એક્યાશી સુધી.
છેલ્લો ગોસ જે બંદરે આવે તે બંદરે જોખમ ઉતરે વહાણુ
છતાં હરેક તરેહની આલાહ બય તો જોખમીને લેવા દેવા
નથી. બંધી કારી ૩૦૦૦ ત્રણ હજાર વાલીઓ કારી ૪૦૦૦
ચાર હજારનો દરાવ્યો છે. દલાલ શા. પ્રેમચંદ નથુ હસ્તે.
સંવત ૧૯૪૭ ના બાધરવા સુદ ૮.

માલના આવંગમાં જોખમીને આવંગ આપનાર લખત કરી આપે છે તે લખવાની રીત

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે ભાદરવા સુદ ૮ દિને આડ શ્રી મુંદરા બંદર મધ્યે ધનીક નામ શા. પાનાચંદ રતન- સિંહનાં લેણાં પારસાત ઉધારણીક નામ ૬૦ ખીમજી બ- ટાઉ પાસે આવંગ સવરધી કોરી ૬૦૦ અખેર છસો પુરી લેણી તેનો આવંગ વહાણુ “લક્ષ્મીપસા” નાખવો સુલેગાન ઈસ્માલાણી ધણી ૬૦ જોખજી શીવજીવાળું પુરત શ્રી મુંદ- રા બંદરથી જંગળાર પહોંચાગણી નાંગર મૂકે જોખમ ઉતરે. વળતે માથે ઈજ વહાણુ આયાત જંગળારથી મુદરા બંદર માથા ૨ જેનો કીરાણી ચડે, નાંગર ઉપાડે જોખમ કચુલ તે નાંગર મૂકે, કીરાણી ઉતરે જોખમ ઉતરે. નાણાં દોષાળી માસ ૪ ચારે આવંગની રીતે લેણાં ઉપરાંત રાખે તો વ્યાજ માસ ૧ એકે, શત એકે ટકા ૧૧ સવા લેખે ભરી આપે કદાચ જર જોખમે શત ૧ ટકા ૬ છ સુધી એસે તો આવંગ વિગાવાળાને લેવા દેવા નથી કોરી પણ પાંચસો પચોતેર રોકડી લીધી છે. એ લખ્યું જાપના ખોલ સુને પાળવું સહી.

અત્ર. મતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની ૬૦ ખીમજી ખટાઉનું મતું ૧ દલાલ શા. રામજી દા- ઉપર લખ્યા પ્રમાણે કચુલ મજીની સાખ ધણી જે ચંચુર છે. ૬૦ પોતાના. હજુર ૬૦ પોતે.

૧ લ૦ ૬૦ નારણદાસ ક- હાનજી આ આવંગ મું- દરા બંદર મધ્યે લ- ખ્યો છે.

પઠાણ સલામતના આવંગમાં જોખમીને વહાણ
ધણી લખત કરી આપે છે તે લખવાની રીત.

સંવત ૧૯૪૭ ના વર્ષે બાદરવા વિદ.)) દિને આઠ
શ્રી મુંદ્રા બંદર ગાંધી ધનીક નામ શા. પાનાચંદ રતન-
સિંહનાં લેણાં પારસાત ઉધારણીક નામ ૬૦ કાનજી ઠાક-
રસિંહ પાસે આવંગ સવરધી કોરી ૧૦૮ અખરે એકસો
આઠ પુરી લેણી તેનો આવંગ વહાણ નામે “લખમીપસા”
નાખવો સુસેગાન ઈસ્માલાણી ધણી ૬૦ એમજી શીવજી
વાળું. પુરત મુંદ્રા બંદરને ખાડેથી ચાહે તે બંદરે હંકારે
ચાહે તે બંદરે આવે. પઠાણ સલામત સાજી મોસમનું.
વચ્ચે હરેક સળખે જે વારે જે વારે મુંદ્રાને ખાડે આવે
તે વારે તે વારે ખાડે જોખમ ઉતરે. હંકાર્યાની બંધી ક-
ચ્છ હાલારથી નરોજ ૨૬૫ જસો પાંસક સુધી ઉપરાંત
હર કોઈ બંદરેથી હંકાર્યાની બંધી નરોજ ૨૮૧ જસો
એકચાસી સુધી છેલ્લે ગોસે જે બંદરે આવે તે બંદરે જો-
ખમ ઉતરે. વહાણ છતાં હરેક તરેહની આલાદ જાય તે
જોખમીને લેવા દેવા નથી. કોરી ૫૦ પચાશ રોકડી તથા
કોરી ૫૦ પચાશ પેટે વ્યાજુ પ્રત ટકા અરધા ગા ની
રાખી છે. વહાણની બંધી કોરી ૫૦૦૦ પાંચ હજારની વા-
લીઓ કોરી ૮૦૦૦ આઠ હજારનો ઠરાવ્યો છે એ લખ્યું
ખાપના ખોલ સુને પાળવું સહી.

અત્ર. ગતું. ૧ અત્ર સાખ શ્રી સૂરજની.
૬૦ કાનજી ઠાકરસિંહનું ૧ દલાલ રામજી કાનજી હ-
ગતું ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ૨૫૬ ૬૦ પોતાના.
સહી ૬૦ પોતાના.

(૬૬)

વહાણુ તુરી બંધાય છે તેના કરારનું લખત
લખવાની રીત.

લ૦ શા. પાનાચંદ રતનસિંહ જોગ જત ગંગ
સુગારપસાનું નુર ૬૦ કહાનજી ઠાકરસિંહે પુરત શ્રી માં-
ડવી બંદરથી રત ગાંસડી ૭૫ પચોતેર બરીને શ્રી મું-
બઈ બંદર સુધી બાંધ્યું છે. તે રત ગાંસડી એકે પ્રત
કોરી ૫ પાંચ લેખે કોરી ૩૭૫ ત્રણસો પચોતેર થાય.
તેગાંથી પાંતી ૨ બે નુંર પેટે વહાણુ બરેથી લેવી. બાકી
નુર માલ શ્રી મુંબઈ બંદર મધ્યે સંભાળી આપેથી ચુ-
કાવી આપે. સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૨.

લ૦ શા. પાનાચંદ રતનસિંહની સહી. દ. પોતાના.

વહાણુ કઠોડે બંધાય છે તેના કરારનું લખત
લખવાની રીત.

લ૦ શા. પાનાચંદ રતનસિંહ જોગ જત ગંગે દો-
લત પસાનો કઠોડો ૬૦ કાનજી ઠાકરસિંહે મોસમ સા-
ળનો બાંધ્યો. નરોજ ૨૭૧ સુધી શ્રી મુંબાઈ પુરવે ત્યાં
હંકારે તેના કઠોડાની કોરી ૮૦૦ અખરે આડસો ઠરાવી
છે. વહાણુની અરઆલાદ તથા પહેલી ગખ વહાણુ ધણી
ઉપર છે બાકી ખલાસ, બજુ, મોરી, ચીઠી સર્વે નુર-
ધણી ઉપર છે વહાણુ બારે વાપર થાય તે કઠોડાવાળો
મુંદ્રા મંગાવી આપે છેલ્લે ગેસે હરેક બંદરથી નરોજ
૨૮૧ સુધી કઠોડાવાળો હંકારાવે. કોરી દેવાનાં કાંધાં ૩
ત્રણ કીધાં છે. કાંધુ પહેલું વહાણુ હંકારતી વખતે આપે.
કાંધું બીજું દ્વાગણુ સુદ ૨ નું આપે. કાંધું ત્રીજું અશાડ

સુદ ૨ નું આપે સંવત ૧૯૪૭ ના વૈશાક સુદ ૮.

લ૦ શા. પાનાચંદ રતનસિંહ દા૦ પોતાના.

વાયદાની હુંડીનો કબાલો લખવાની રીત.

શા. ગોપાલજી આશકરજી જોગ લ૦ શા. પાનાચંદ રતનસિંહ જત ખીજું હુંડી કટકો ૧ એક રૂપિયા ૧૨૦૦ બારસોની શ્રી મુળઈ બંદરની ચાલતી સાલના વૈશાક સુદ ૨ ના વાયદાની પ્રત કોરી ૩૯૯ એકે ત્રણસો નવાણું લેખે અમે તમને દેવી કરી છે તે વાયદાસર હુંડી આપશું. ને ઉપર લખ્યા ભાવે કોરી લેશું. તેના કરાર સાગ સાગા કર્યા છે. દલાલ શા. પ્રેમચંદ નથુભાઈ સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૨.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહની સહી. દા૦ પોતાના.

વાયદાની હુંડીનો કબાલો સામે ધણી લખી આપે તે લખવાની રીત.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહ જોગ લ૦ શા. ગોપાલજી આશકરજી જત ખીજું હુંડી કટકો ૧ એક રૂપિયા ૧૨૦૦ બારસોની શ્રીમુળઈ બંદરની ચાલતી સાલના વૈશાક સુદ ૨ ના વાયદાની પ્રત કોરી ૩૯૯ એકે ત્રણસો નવાણું લેખે અમે તમારી પાસેથી લેવી કરી છે તે વાયદાસર હુંડી લેશું અને ઉપર લખ્યા ભાવે કોરી આપશું તેના કરાર સામ સાગા કર્યા છે. દલાલ શા. પ્રેમચંદ નથુભાઈ સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૨ શા. ગોપાલજી આશકરજીની સહી દા. પોતાના રૂતનો કબાલો લખવાની રીત.

લ૦ ગામ શ્રી બારોઈના શા૦ લખગણુ મેધણુ જોગ

(૭૧)

૪૮૫ ખીજી અમે શા. ગોપાલજી આશકરજીને ૩૮ ઠેકાણે
ખી* ૭૫ પચોતેર મહુ ૭૫૦ સાતસો પચાસ ચાલતી
સાલની ગામ શ્રી ખારોઈની ઉપતનું, વગર આંકેલ, વગર
દગાવાળું, લાલ પનીવાળું, પાટલીખંધ, વૈશાક સુદ ૨ ના
વાયદે પ્રત કારી ૨૪૩૩ પોણી પચીસ લેખે અમે દેવું ક-
શું છે. તે દિવસે માલ જોખી દેવો ને ઉપર લખ્યા ભાવ-
ની કારી લેવી તથા કાચળી ૧ એકે પુનડીની કારી ૧
દેશું. તોલ ચોપનો ખાંપો છેહ. દલાલ શા. સાકરચંદ કા-
નજી સંવત ૧૮૪૭ ના મહા સુદ ૧૨.

શા. લખગણુ મેઘજીની સહી. દા. પોતાના.

સતમી લખવાની રીત.

સ્વરિત શ્રી મુંગાઈ બંદર મહાશુભરથાને સર્વે
સુખોપમા લાયક શા શ્રી ૫ રાયશી અમરચંદ ચિરજી શ્રી
મુંદરા બંદરથી લ. શા. આશકરજી લાલજીના જીહાર
વાંચશે બાદ લખવાનું ઈ કે અત્રેથી ગંજો લખમીપશા
ઉદ્દે પનડી નાખવો છપ્પામ ધણી તમારા ઘર મધ્યે ૩
ગાંસડી ૧૦૧ એકસો એક નુર બાંધી ચડાવી છે તેની સતમી.

૪૮

૨૫ ૩૮ ગાંસડી ૨૫ પચીસ સોખ્યા શા. આશકરજી
લાલજી હવાસે શા. ધનજી ગાંગજી નિશાનિ લા-
મુ ૪૪૪૧

૨૫ ૩૮ ગાંસડી ૨૫ પચીસ શોખ્યા દોશી પરસોતમ
લખાભઈ હવાસે ૮૦ એળલજી શ્રીવજી નિશાની
દો. લખ ૪૪૪૧

* કાચળીને ઠેકાણે કેટલાક મહી પણ લખે છે.

૬૫ રત ગાંસડી ૨૫ પચીસ સોંખ્યા ખોળ હરછ ૬
કીરાણી હવાલે ખોળ લખાભાઈ ચતું નિશાની
ખોળ ૬+૬ ૧૨૫

૬૬ રત ગાંસડી ૨૬ છવીસ સોંખ્યા ખોળ વલી પા-
રખા હવાલે ખોળ ચલાના મનજી નિશાની ખો.
વ+પા ૧૩૫

૧૦૧ એ પ્રમાણે માલ ચડાવી વહાણ મહા સુદ ૧૫
ને રોજ અત્રેથી હંકાર્યું છે. તે વહાણ કુશળે પહોંચેથી
માલ ધણી ધણીને હવાલે કરી, તેમની પાસેથી પહોંચ
લખાવી વર્ષ ખીડશે સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૫
વાર શોમે.

ભરતીઉં લખવાની રીત.

સ્થિત શ્રી મુંગઈ બંદર મહાશુભસ્થાને પુજ્યારાધે
સર્વે શુભોપમા યોગ્ય શાં શ્રી ૫ રાયશી અમરચંદ ચં
શ્રી મુંદ્રા ૦૫૦૦ લં શાં ગલાલચંદ આશકરણના જી
હારે વાંચશે. જત ખીજું સમાચાર એક જાણને જે ચ
ત્રેથી રત ગાંસડી ૫૦ આંકે પચાસ વહાણ ગંજે નાર
પશા નાંખવે માલમ બાણજી ધણી ૬૦ એલજી શીવજી
વાળા મધ્યે મૂકી તેનું ભસ્તીયું.

૨૦૧૮જા રત ગાંસડી પચાસ તેની કાચળી ૧૦૦

તેના ચણ ૫૦૦ નવસો પ્રત કારી ૨૨

સાડી બાવીસ કારી એક દોકડા લેખે

શ્રી વડળા મધ્યે શાં હેમચંદ લખમ

પાસેથી લીધે તોલ ૫૪ ચોપનો તેની

૨૦૨૦ જા વીજ હમરે ખસો સાડી સ

(૭૩)

થઈ તેમાંથી પુલડીની કાથળી એક કોરી
૧ એક લેખે કોરી ૧૦૦ સો બાદ જતાં
બાકી કોરી ૨૦૧૮૭૥

૨૮૭૫૥૪૥ માલનું ખર્ચ.

૩૫૦ ખલશા નંગ ૧૦૦ સો પ્રત કોરી ૩૥
સાડી ત્રણ લેખે.

૨ સીંદરી ફડાની.

૬૫ મોઢીઆં નંગ ૧૦૦ સો પ્રત કોરી ૦
૫ લેખે.

૨૥૥ સુતરણી શેર ૫ પાંચ પ્રત કોરી ૨૨
બાવીશ લેખે.

૩૩૧ ૨ કાથળી ૧૦૦ સોની બરામણી પ્રત
કાથળી એકની કોરી ૦ ૨ ૫૦ કોરી
બે દોકડા લેખે.

૮૧ ૨ છેડા ઉતરામણી પ્રત કોરી ૦) ૨ બે
દોકડા.

૨) ૨ પુ'બડી વીણામણી.

૧૦૦) વડાબાવાળા શાં હીજીકાં કોરસીની હક
શી કાથળી એકની કોરી એક લેખે.

૮) મળુરીની જથ્થુ ૨ બે સાથે તેડી ગયા
તેની રાંજ ચાર આની.

૧૫૦) માડા બાડું કાથરીઓ મુંદરે આવી તેનું

૫૪) સીંદરી મળુ ૬ ગાંસડી બાંધવા સાથે
પ્રત કોરી નવ લેખે.

૫૥૥ સુતરણી મ ૦ ૫૦ પ્રત કોરી ૨૨
બાવીશ લેખે ગાંઠ બાંધવા સાથે.

૪૩૥૥ સંચામાં ગાંસડી બાંધવી તેની.

૭૫) ગાંસડી ૫૦ પચાશનું કાંઠા બાકું.

૧૩૯૫૧૧૧ જા ગાંસડી ૫૦ પચાશનું દાણુ ખર્ચ
મથુ ૯૦૦ નવસો પ્રત કોરી ૨૩ તે.
વીશ લેખે કોરી ૨૦૭૦૦ વીશ હળર
સાતસોનું.

૧૨૪૨ દાણુ પ્રત ટકા ૬ છ લેખે.

૯૦૧૧૧ લાગે પ્રત ટકા ૬ છ લેખે.

૩૭૧ સંખ્યાની.

૨૫૧૧૩ શહેર સફાઈની લાગતની.

૧૩૯૫૧૧૧૧

૫૦૦ તુર ગાંસડી ૫૦ પચાશનું પ્રત કોરી ૧૦

૬૧ ગાંસડી ૫૦ પચાશની દલાલી સંધવી મુ-
ળજીને.

૧૦૧૧ હકશી શ્રી મુંદરાની શા. ગલાલચંદ આ-
શકરજીની ટકા ૦૧ અરધ લેખે.

૬૧ કોથળી તોળામણીની અધિકારી પ્રેમજીને.

૬૧ કાંટે ચડાવતાં મળુરીની.

૨૮૭-૧૧૧૧

૨૩૦૬૩)૪૧ એ રીતે ભરતીઈ તપાસી જમા વાસ-
લ કરી વાળજો. બૂલ ચૂક તમારી આમારી વહેવારે લેવી
દેવી. સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદ ૧૫ વાર સોમે.

સંટિકીકેટ લખવાની રીત. (૧)

હરીદાસ ગોપાલજી ચાતે બોજક આલણુ ઉમર વર્ષ
૩૨ ના રહેવાશી કચ્છ મુંદરાના, એમણે મુંદરા તાલુકા રકુ-
લમાં આસિસ્ટન્ટ તરીકે મારા હાથ તળે એક નિષ્ઠા અને
ખરા અંતઃકરણથી દસ વર્ષ સુધી સારી નોકરી કરી મને
સંપૂર્ણ સંતોષ આપ્યો છે. કામ કરવામાં ખતી અને

આણાક છે. આજ ચલગત સારી છે. હાલ તેમને બીજી સારી નોકરી મળતાં આ જગ્યા છોડી છે. આજ રાખવામાં આવે છે કે તેઓ જ્યાં જશે ત્યાં સારી નોકરી બનવી યશ મેળવશે.

મુંદ્રા તા. ૪-૩-૯૧ } મેષજી જૂઠા. પટેલ.
મહા વિદ ૮ સંવત ૧૯૪૭ } મુંદ્રા તાલુકા રૂઢના મહેતાજી.

સર્ટિફિકેટ લખવાની રીત. (૨)

વિદ્યાર્થી પુરુષોત્તમ કુંવરજી માટે સારસ્વત બ્રાહ્મણ ઉમર વર્ષ ૧૭ સતરના રહેવાથી કચ્છ મુંદ્રાના એમજે અહીંની તાલુકા રૂઢમાં સાત વર્ષ સુધી રહી ગુજરાતી છઠ્ઠા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કર્યો છે. બુદ્ધિ અંગણ તથા જાતે મહેનતું હોવાથી કચ્છ કરીને દરેક વર્ગમાં તેમનું નામ પહેલું રહેતું આવેલું છે. આજ ચલગત સારી જોવામાં આવેલી છે. હાલ તેમને નોકરી અર્થે મુંબઈ જવાનું થતાં રૂઢ છોડી છે. બરોસો છે કે જે કામ તેમને સોંપવામાં આવશે તે ખરી ધમાનદારીથી સારી રીતે બજાવશે.

મુંદ્રા તા. ૪-૩-૯૧ } મેષજી જૂઠા. પટેલ.
મહા વિદ ૮ સંવત ૧૯૪૭ } મુંદ્રા તાલુકા રૂઢના મહેતાજી.

સર્ટિફિકેટ લખવાની રીત. (૩)

વિદ્યાર્થી જીવણદાસ ખટાઉ. માટે ભારીઆ. ઉમર વર્ષ ૧૨ બારના તેઓ ગુજરાતી એથા ધોરણમાં પાસ થઈ હાલ પાંચમું ધોરણ શીખે છે. પચીસ છોકરાના વર્ગમાં તેમનું નામ પાંચમું છે. આજ ચલગત સારી છે. તેમની ઇચ્છા બીજી રૂઢમાં લખાવવાની થતાં રીતસર શી લઈ સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે છે.

મુંદ્રા તા. ૪-૩-૯૧ } મેષજી જૂઠા. પટેલ.
મહા વિદ ૮ સંવત ૧૯૪૭ } મુંદ્રા તાલુકા રૂઢના મહેતાજી.

(૭૬)

સાટરફિકેટ લખ

મુંદ્રા તાલુકા સ્કૂલના વિદ્યાર્થી કલ્યાણજી ખીમજી સને ૧૮૮૮

ધોરણ ૫ મું.

નંબર.	નામ	જાતિ	ઉંમર	ગણ પરીક્ષા કેવા ધોરણમાં આપી	ગણ પરીક્ષામાં પાસ કે ના પાસ	પહેલો વિ. વય.	ખીજો વિ.
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૬૦ અંગ્રજીયિત	
						૪૦ દેશી હિસાબ	
						૧૦૦ ફૂલ	
						૪૫ વાંચન	
						૩૫ કવિતા	
						૩૦ વ્યાકરણ	
૧	કલ્યાણજીખીમજીભાડીઆ		૧૬	ગોયામાં	પાસ	૨૦	૪૦
						૬૦	૩૦
						૨૫	૩૫
						૩૦	૩૦

ઉપર મુજબ દોકડા મેળવી પાસ થયા છે, તા. ૫ મી જાન્યુઆરી સને ૧૮૮૯

મેલજી જુહાભાઈ પટેલ

મુંદ્રા તાલુકા સ્કૂલ માસ્ટર

(૭૭)

વાની રીત. (૪)

ની સાલની વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થાય તેનું સર્ટિફિકેટ.

ક્રમ	ત્રીજો વિષય					પાંચમો વિ- ષય.					
	૫૦ કાગળ વાંચવો										
	૧૫૦ ફેલ										
	૪૦ ડિક્ટેશન										
	૨૦ અક્ષર										
	૪૦ કાગળ લખવો										
	૧૦૦ ફેલ										
	૫૦ ઇતિહાસ										
	૬૦ ભૂગોળ										
	૧૦૦ ફેલ										
	૪૫૦ ગ્રેન્ડ રોલસ										
	રેક										
	પાસ કે ના પાસ										
	રિમાર્ક										
૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
૧૫	૧૦	૧૦	૧૦	૧૫	૩૫	૩૦	૪૦	૭૦	૨૬૫	૨	પાસ

(સહી) આગેજીમાં

એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર પ્રાંત કચ્છ

અરજી લખવાની રીત. (૧)

જો બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોધારાધાર ધર્મ ધુરંધર અખંડ પૌઠ
પ્રતાપ મહારાજ-ધિરાજ મિરજાં મહારાજો શ્રી ૭ ખે'ગા-
રજી સવાઇ બહાદુર. જીં સીં આઇં ૬૦ ની.

નામદાર મુદ્રા દીવાની કોર્ટમાં.

શ્રી ૦ કહાનજી વમાજી રહેવાશી કચ્છ ઝરપરાના } વાદી.
ઉંમર વર્ષ ૨૮ ના ધંધો વેપાર.
૬૦ પ્રેમજી પુરખોત્તમ રહેવાશી કચ્છ મુદ્રાના } પ્રતીવાદી.
ઉંમર વર્ષ ૪૦ ધંધો બ્યાજવટાનો.

દાવો.

બ્યાજ સાથે કોરી ૨૪૬૭ા મળવા બાબત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે આ પ્રતિવાદીએ સંવત
૧૯૪૦ ના અશાઃ સુદ ૨ ની મીતિની ચીડીથી કોરી ૧૫૦૦
અંકે પંદરસો અંગકુધાર બ્યાજ લીધી હતી તે રકમ તથા
તેના બ્યાજની કોરી ૯૬૭ા નવસો સાડીસણસઠ તે મળી એ-
કંદર કોરી ૨૪૬૭ા ચોવીસસો સાડીસણસઠ યદ્ય તે રકમ
આપવા તેને કહેતાં કહેવરાવતાં દાદ દેતો નથી માટે તે મહેર-
બાનીથી અપાવશો.

દાવાની શી બદલ કોરી ૧૭૬ અંકે એકસો છકંતેરનો
સ્તાંપ અરજ ઉપર ચોડ્યો છે.

હું વાદી એકરાર કરું છું કે ઉપરની હકીકત મારા
જ્ઞાત્રવા અને માનવા પ્રમાણે ખરી છે. સંવત ૧૯૪૦ ના
અશાઃ સુદ ૧૫ વાર સોમે.

શ્રી. કહાનજી માધવજીની સહી. ૬૦ પોતાના.

અરજી લખવાની રીત. (૨)

ગ્રા. બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ મોધારાધાર ધર્મધુરંધર અ-
ખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ ગિરઝાં મહારાજો
શ્રી ૭ ખેંગારજી સર્વાઈ બહાદુર જી સીં આજી ૪૦
ની નામદાર મુદ્રા સ્મૃતિકોઝ કોર્ટમાં.

શા પાનાચંદ રતનસિંહ રહેવાશી કચ્છ મુદ્રાના } વાદી.
ઉમર વર્ષ ૩૫ ના ધંધો વ્યાજવટાનો.
૬૦ નારણજી કહાનજી રહેવાશી કચ્છ કપાયાના } પ્રતિવાદી
ઉમર વર્ષ ૩૮ ના ધંધો પરચુરણ વેપાર.
દાવો.

ખાતાની રૂએ વ્યાજ સહીત કોરી ૪૧૦.

ચારસો દશ મળવા વ્યાજત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે આ સાથે રજુ રાખેલ
સંવત ૧૯૪૫ ના અશાઃ સુદ ૨ ના ખાતાની રૂએ પ્ર-
તિવાદી પાસે નીચેની વિગતે કોરી ૪૧૦ ચારસો દશ માગું છું.
૪૦૦ મુદત.

૫૦ વ્યાજ સંવત ૧૯૪૫ ના અશાઃ સુદ ૨ થી તે
સંવત ૧૯૪૭ ના અશાઃ સુદ ૨ સુધી અધિક
ગાસ સીપે માસ ૨૫ પચીસની પ્રત ટકા ૦૥
અર્ધ લેખે.

૪૦ વસુલ આવી.

૪૧૦ બાકી લેહેણી.

એ રીતે બાકી કોરી ૪૧૦ ચારસો દશ રહે છે. તે
પ્રતિવાદીને કહેતાં કહેવરાવતાં દાદ દેતો નથી માટે તે મે-
હેરબાનીથી અપાવશે.

દાવાની રી બદલ કોરી ૩૨ બચીશનો સ્ટાંપ અરજી

ઉપર ચોડ્યો છે.

હું વાદી એકસર કરું છું કે ઉપરની હકીકત મારા
જાણવા અને માનવા પ્રમાણે ખરી છે.

સંવત ૧૯૪૭ ના અશાઃ સુદ ૫.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહની સહી. ૬૦ પોતાના

અરજી લખવાની રીત. (૩.)

ગૌ બ્રાહ્મણ .પ્રતિપાળ નોધારાધાર ધર્મધુરંધર
અખંડ પ્રોઠ પ્રતાપ મહારાજ—ધિરાજ મિરઝાં મહારા
જો શ્રી ૭ ખેંગારજી સવાઇ બહાદુર. જી સી.
આઈ ૦ ઈન્ની નામદાર મુદ્રા દીવાની અદાલતમાં.

શા. પાનાચંદ રતનસિંહ રહેવાસી મુદ્રા બંદ- } વાદી.
રના ઉમર વર્ષ ૩૫ ના ધંધો બ્યાજવટાનો.

૬૦ નારણજી કહાનજી રહેવાસી મુદ્રા બંદરના } પ્રતિવાદી.
ઉમર વર્ષ ૩૬ ના ધંધો તમાકુ વેચવાનો.

દાવો.

બ્યાજ સીમે કોરી ૫૯૨ પાંચસો બાણું મળવા અથ-
વા તે પેટે માંડેલી જગ્યા સોંપવા. બ્યાજત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે આ પ્રતિવાદીએ મારા
પાસેથી કોરી ૪૦૦ અંકે ચારસો નીચે લખી ચતુર દિશા
વાળી જગ્યાપર સંવત ૧૯૪૦ ના અશાઃ સુદ ૨ ની ગી-
તીના ખતની રૂએ લીધી હતી. તેના બ્યાજ સુધી અધિક
માસ શીમે માસ ૮૬ છયાશી થયા તેનું બ્યાજ ટકા ના
અર્ધ લેખે કોરી ૧૯૨ અંકે એકસો બાણું મળી એકંદર
કોરી ૫૯૨ અંકે પાંચસો બાણું થઈ તે કોરી આપવા તે

(૮૩)

ખતના કરાર મુજબ જગ્યા વટાંતર સોંપવા કહેતાં કહે-
વરાવતાં પ્રતિવાદી કાંઈ દાદ દેતો નથી માટે પ્રતિવાદી પા-
સેથી મારી લહેણી રકમ વસુલ કરી અપાવશે અથવા
તો ખતના કરાર મુજબ જગ્યા સોંપાવશે.

તે જગ્યાની દિશાની વિગત—

ઉતરે રાજમાર્ગ છે.

દખણાદિ કોરે સર્પનું ફળીયું છે.

હંગમણી કોરે ૬૦ રામદાસ નયુની વખાર છે.

આયમણી કોરે ખોળ જનગામદ સુમારની જગ્યા છે.

દાવાની શી બદલ કોરી ૪૪૧૧૧ પોણી પીસતાલીસ-
નો રટામ્પ અરજી ઉપર ચોડ્યો છે.

હું વાદી એકરાર કરું છું કે ઉપરની હકીકત મારા
જાણુવા અને માનવા પ્રમાણે ખરી છે.

સંવત ૧૯૪૭ ના અસાડ સુદ ૫

શા. પાનાચંદ રતનસિંહની સહી. ઇ. પોતાના.

અપીલ અરજી લખવાની રીત.(૧)

ગૌ બ્રહ્મણ્ય પ્રતિપાળ નોંધારાધાર ધર્મ પુરંધર
અખંડ પ્રોટ પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ મિરજા મ
હારાઓ શ્રી ૭ ખેંગારજી સવાઈ બહાદુર. જી
સી. આઈ. ઈ. ની નામદાર જુન વરીષ્ટ કોર્ટમાં.

૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ રહેવાશી કચ્છ મુદ્રા } મુળપ્રતિવાદી
ના ઉમર વર્ષ ૪૦ ના ધર્મી બ્યાજવટાનો. } અપેલન્ટ.

શા. કાનજી માવજી રહેવાશી કચ્છ કુરપરાના } મુળ વાદી
ઉમર વર્ષ ૬૮ ના ધર્મી બેપાર. } રીસપોન્ડન્ટ

(૮૩)

સવે.

કોરી ૨૪૬૭૫ નો નીચલી કોઈ સમીપ થયો છે

તે ૨૬ થવા માગત.

હું અપેક્ષેન્ડ રા. મુ'સા આદલતના ન્યાયાસિધે ક-
રેલા ઠરાવથી નારાજ થઈ નીચેનાં કારણસર અમેલો ફે-
સલો ૨૬ થવા આરજ કરું છું. ફેસલાની નકલ આ સાથે
રજુ છે.

[આ ફેસલે નારાજ થવાનાં કારણો નેટલાં હોય તે-
ટલાં અનુક્રમે વીમતથી લખવાં)

લાવાની શ્રી બદલ કોરી ૧૭૬ એકસો છજીતેરનો
રકામ્પ આ આરજ ઉપર ચોડયો છે.

હું અપેક્ષેન્ડ એકરાર કરું છું કે ઉપરની હકીકત મા-
રા જાણવા અને માનવા પ્રમાણે ખરી છે.

સંવત ૧૮૪૭ ના બાદરવા સુદ ૫.

૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્તમની સહી. ૬૦ પોતાના.

અપીલની અરજ લખવાની રીત.

જો આદાલત પ્રતિપાળ લેધારાધાર ધર્મ ધુરંધર અખંડ
પ્રાંઠ પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ ગિરમાં મહારાજો શ્રી ૭
એંગારજી સવાઈ બહાદુર. જી૦ સી૦ આઈ૦ ઈ૦ ની
નામદાર હજીર કોર્ટમાં.

૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્તમ રહેવાસી કમ્પમુદાના. } મૂળ પ્રતિવાદી
ઉંમર વર્ષ ૪૦ ના ધંધો બ્યાજવડાનો. } અપેક્ષેન્ડ.

૬૦ કાનજી આવજી રહેવાસી કમ્પમુદાના. } મૂળ પ્રતિવાદી
ઉંમર વર્ષ ૩૮ ના ધંધો લેખાર. } રીપોન્ડેન્ડ.

(૮૩)

દાવા.

કોરી ૨૪૬૭૫ નો નીચલી કોર્ટ સાબીત ક્યો છે
તે ૨૬ થવા બાબત.

હું અપેલેન્ટ રાં રાં વરીટ કોર્ટના ન્યાયાધિસે
કરેલા ઠરાવથી નારાજ થઈ નીચેનાં કારણસર થએલો
ફેસલો ૨૬ થવા અરજ કરું છું. ફેસલાની નકલ આ સાથે
સામીલ છે.

(આ ઠેકાણે નારાજ થવાનાં કારણો અનુક્રમે વીગ-
તેથી નેટલાં હોય તેટલાં લખવાં.)

દાવાની રી બદલ કોરી ૧ એકનો સ્ટામ્પ અરજી ઉ-
પર ચોડ્યો છે.

હું અપેલેન્ટ એકરાર કરું છું કે ઉપરની હકીકત
મારા જાણવા અને માનવા પ્રમાણે ખરી છે.

સંવત ૧૯૪૭ ના આશી સુદ ૧૨.

૬. પ્રેમજી પુરષોત્તમની સહી. ૬૦ પોતાના.

બકીલને મુખત્યારનામું લખી આપવાની રીત.

જો બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોધારાધાર ધર્મ ધુરંધર અખંડ
પ્રાદ પ્રતાપ મહારાજ ધિરાજ મિરઝાં મહારાઓ શ્રી ૭
બેંગારજ સવાઇ બહાદુર જી સીં આં ઈં નામ-
દાર મુદ્રા અદાલતમાં.

શા. કહાનજી મહાવજ રહેવાશી ઝરપરાના } વાદી
હમર વર્ષ ૨૮ ના બધો વેપાર. }

૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્તમ રહેવાશી મુદ્રાના } પ્રતિવાદી
હમર વર્ષ ૪૦ ના બધો બાજવડાનેદ. }

દાવો.

કોરી રજદગા મળવા વ્યાખત.

હું પ્રતિવાદી અરજ કરું છું કે આ કામ ચલાવ-
વાને મારા તરફથી મુંદ્રાના વહીવટ શા. દેવશી માવજીને
નીમ્યા છે તે આ કામ ચલાવી જે કાંઈ કરશે તે મારે
કમ્પુલ મંજુર છે.

સંવત ૧૯૪૭ ના અશ્વાડ સુદ ૧૫.

૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્તમની સહી ૬૦ પોતાના.

૧ શા. હીરજી દેવચંદની સાખ.

૬૦ પોતાના.

૧ સુતાર રણુછોડ કાનજીની

મંજુર.

સાખ ૬૦ પોતાના.

દેવશી માવજી.

કુલ મુખત્યારનામું લખવાની રીત.

કમ્પ મુંદ્રાના રહેનાર શા. પાનાચંદ રતનસિંહ આ
લખત ઉપરથી ૬૦ દેવશી માવજી રહેવાથી કમ્પ મુંદ્રાના
તે મારે સાહે મારા નામથી તથા મારી તરફથી કમ્પની
કોઈ પણ કોર્ટમાંની કોઈ પણ ફરિયાદીમાં અથવા અપિ-
લમાં અથવા રપેસિયલ અપિલમાં અથવા ખીજા ઈનસા-
ફના કામમાં હાજર રહેવા સાહે અથવા ફરિયાદી કરવા
સાહે અગર જવાબ દેવા સાહે તથા સર્વ કામગીરી લેવા
સાહે તથા જેમ હું હાજર હોત ત્યારે એવા સર્વ કામમાં
જે કાંઈ કરવાને મને પરવાનગી હોત અથવા ફરમાવ્યું
હોત તેવાં સર્વ કામ કરવા સાહે મારો ખરો તથા કાયદા
પ્રમાણે મુખત્યાર પસંદ કર્યો છે તથા નીમ્યો છે તે મારે

(૮૫)

કપૂલ મંજુર છે. સંવત ૧૯૪૭ ના બાદરવા વિદ ૩
શા. પાનાચંદ રતનસિંહની સહી ૬૦ પોતે.

મંજુર.

સાક્ષી.

૬૦ દેવશી માવજી.

૧ સુતારે લાલજી માવજી.

૬૦ પોતાના.

૧ શા. દેવરાજ પુનશી.

૬૦ પોતાના.

પંચનામું લખવાની રીત.

ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોખારાધાર ધર્મ પુરંધર અખંડ
પ્રૌઢ પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ મિરઝાં મહારાજો શ્રી ૭
ખેંગારજી સવાઈ બહાદુર જી સીં આઈં ઈં

નામદાર મુદ્રા દીવાની અદાલતમાં.

શા. કાનજી માવજી રહેવાશી કમ્હ ઝરપરાના } વાદી.

૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્ત રહેવાશી કમ્હ મુદ્રાના. } પ્રતિવાદી.

દાવો.

બ્યાજ સહિત લેણીની કોરી ૨૪૬૭૧૧ મળવા આપત.

અમે બંને પક્ષકાર અરજ કરીએ છીએ કે આ કા-
મ આ કોર્ટમાં ચાલે છે. તેનો નિકાલ આણુવા અમે બંને
પક્ષકારે રાજી ખુશીથી નીચે લખ્યા ગૃહસ્થોને પંચ નીચ્યા
છે તેઓ આ કામે જે ઠરાવી આપશે તે અમારે કપૂલ મં-
જુર છે.

૧ શા. ધેલા ધર્મસિંહ.

૧ ઠા. દામજી રામજી.

૧ ખોળ દેવજી પીરા.

૧ મુલ્લાં મહમદુભાઈ ઈ-
આમજી.

(૮૬)

સંવત ૧૯૪૭ ના બાદરવા વિદ ૧૨ શક્તી
શા. કાનજી માવજીની સહી દા. ૧ માંડ વેણીરામ ભદવજી
પોતે. ૬૦ પોતાના.
કા. પ્રેમજી પુરપોતમની સહી ૧ ક. વિશ્નજી લધા દા. ૬૦
પોતે. ૬૦ પોતાના.

સમન ખર્ચ બરવાનો રીપોર્ટ લખવાની રીત.
ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોધારા આધાર ધર્મ ધુરંધર અ-
ખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ મહારાજધિરાજ મિરઝાં મહારાઓ
શ્રી ૭ ખેંગારજી સવાઈ બહાદુર જી સી. આઈ. ઈ.
નામદાર મુદ્રા દીવાની અદાલતમાં.

શા. કહાનજી માવજી રહેવાશી કચ્છ ઝરપરાના } વાદી.
કા. પ્રેમજી પુરપોતમ રહેવાશી કચ્છ મુદ્રાના. } પ્રતીવાદી.

દાવો.

બાજ સીખે લેણીની કોરી ૨૪૬૭૧

મળવા બાબત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે મેં પ્રતિવાદીપર આ
કોર્ટમાં સદરહુ દાવાની ફરિયાદ કરી છે. માટે પ્રતિવાદીને
બોલાવવાના સમન ખર્ચનો કોરી ૧૧૧ દોઢનો સ્ટામ્પ આ
રીપોર્ટ ઉપર ચોડી રજુ કરું છું જેથી પ્રતિવાદીને મેહરબા
નીથી સમન કરાવશો.

સંવત ૧૯૪૭ ના અશ્વાઃ સુદ ૧૫.

શા. કહાનજી માવજી સહી. ૬૦ કા.

ખીમજી માવજી ધણીના કહેવાથી;

(૮૭)

પુરાવાની દરખાસ્ત લખવાની રીત.

ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોધારા આધાર અખંડ પ્રૌઢ પ્ર-
તાપ, ધર્મ ધુરંધર મહારાજધિરાજ મિરઝાં મહારાઓ
શ્રી ૭ ખેંગારજી સવાઇ બહાદુર જી સીં આઇં ઈં
નામદાર મુંદ્રાની દીવાની કોર્ટમાં.

શા. કહાનજી માવજી રહેવાથી કચ્છ ઝરપરાનાં } વાદી.
ઈ. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ રહેવાથી કચ્છ મુંદ્રાના. } પ્રતિવાદી.

દાવો.

બ્યાજ સીખે લેણાની કોરી ૨૪૬૭૧

મળવા બાબત.

હું વાદી અરજ કરું છું કે આ કામે પ્રતિવાદીએ
દાવાનો જવાબ રજુ કરવા પરથી કોર્ટે ઈસ્તુ મુકરર કરી
પુરાવો આપવા આ કામ બ્યાજની તારીખે સંપેહું છે. જે-
થી નીચે મુજબ પુરાવો રજુ કરું છું.

ખત એક પ્રતિવાદીના મતાનું.

સદરહુ ખત લખનાર શા. ધર્મસિંહ કહાનજી.

સાખ કરનાર નીચે મુજબ બે મહરથો.

૧ પારેખ રતનસિંહ દેવસિંહ.

૨ શા. વેણીરામ મૂળજી.

સંવત ૧૯૪૭ ના આશો સુદ ૧૫.

શા. કહાનજી માવજી સહી. ૬૦ ૬૦ પ્રેમજી પારખા
ધણીના કહેવાથી.

ફેજાદારી અદાલતમાં અરજી લખવાની રીત.

ગો બ્રાહ્મણ પતિપાળ મોધારા આધાર ધર્મ ધુરંધર આખંડ પ્રોદ
પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ મિરજાં મહારાજો શ્રી ૭ બેંગારજી સ-
વાઈ બહાદુર જી. સી. આઈ. ઈ. નામદાર મુંક્રા ફેજાદારી
અદાલતમાં.

ક્ર.સં.	ફરિયાદીનું નામ, ગામ તથા જાત	તહેમતદારનું નામ, જાત તથા ગામ	જે ગુન્હાનું તહેમત હોય તે	ગુન્હો બન્યાની તારીખ અને જગ્યા	સાક્ષીનાં નામ
૧	શા. ગોસર આવજી રહેવાશી બંગાળના વડાજાના	ગોસર આવજી રહેવાશી બંગાળના વડાજાના	કલમ ૮૨ પ્રમાણે આસો સુદ ૧૫૧ મારપીટ કરવાનું તવાજાની બ- યા કલમ ૨૦૩ પ્રમાણે ગાળો દેવાનું	આસો સુદ ૧૫૧ મારપીટ તવાજાની બ- યા કલમ ૨૦૩ પ્રમાણે ગાળો દેવાનું	કા. ખેતજી સે જા. બંગાળ ૧ શા. લખધીર ઉકેડા ૧ છુલાર બાક ખમીશા

વિશેષ હકીકત.

હું ફરિયાદી જાહેર કર છું કે આ તહોમતદાર પાસે મારી કુટીની કારી લહેણી હતી તે સેવા જતાં તહોમતદારે મને અનેક ગાળો આપી તથા થપાટ અને ધુંખાવતી માર મારી છે માટે ઉપર લખ્યા સાક્ષીઓથી તપાસ કરાવી તહોમતદારને કાયદેસર શિક્ષા કરાવશો સંવત ૧૯૪૭ ના મહા વિદ ૭.

શા. ગોસર માવજની સહી ૬૦ વકીલ હરીશંકર હીરજી ધણીના કહેવાથી.

સાધારણ રીપોર્ટ લખવાની રીત. (૧)

ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ નોધારા આધાર ધર્મ ધુરંધર અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ મહારાજ બિરાજ મિરઝાં મહારાજો શ્રીજી ખેંગારજી સવાઈ બહાદુર. જી. સી. આર્ષ. ઇ.

મેહેરબાન રાં રાં રેવીન્યુ કમીશનર સાહેબની શેવામાં અમે નિચે સહી કરનાર ગામ શ્રી વોંધના રહેવાશી ધણીજ નમ્રતા પૂર્વક અરજ ગુજારીએ છીએ કે આ ગામમાં વસ્તીનો ધણેજ વધારો થવાથી અમેને પુરતી જમીન ખેડવા મળતી નથી જેથી દીવસે દીવસે અમારી હાલત ધણીજ તંગ થતી જાય છે.

અમારા જાણવામાં એમ છે કે કચ્છની ઉત્તરે રણના મધ્ય ભાગમાં આવેલા ખડીર ટાપુમાં ધણીજ જોડ પડતર જમીન પડેલી છે જેનો દરબાર શ્રીજીને કાંઈપણ ભોગ આવતો નથી તેમજ ખીજ કાંઈ તરેહની પેંદાશ થતી નથી માટે જો દરબાર શ્રીજી અમ ગરીબ રૈયતપર રહેમ નિધા કરી તે જમીનપર અમારા બુટાંનો હક આપે

તથા પ્રથમનાં પાંચ વર્ષ સુધી અમે જમીન સુધારી સારી કરી લઈએ ત્યાં સુધી નિચે મુજબ હંચો ભોગ કરી આપવા મેહેરખાની કરે તો અમે ત્યાં જઈ જાયુ વાસો કરી જમીન ખેડવા ખુશી છીએ. આમ થવાથી અમે ગરીબ ખેડુતની પેદાશમાં વધારો થશે, તેની સાથે દરબાર શ્રીજીને ભોગની પેદાશ ચાલુ આવતી જશે.

પહેલે વર્ષ તમામ ભોગ માફ.

બે વર્ષ સુધી આઠમી પાંતી.

પછીનાં બે વર્ષ સુધી છઠ્ઠી પાંતી.

અને ત્યાર પછી હમેશાં વાગડની રીતે ચોથી પાંતીએ ભોગ ભરાવીએ.

અમારી અરજ પરમ દયાળુ ખુદાવંત અબદાતા હજુર સાહેબની હજુર મોકલાવી ઉપરની માંગણી મુજબ જમીન આપાવવા કૃપાવંત થશે. એજ અરજ સંવત ૧૯૪૭ ના માહા વદ ૭.

૧ પટેલ બેચરા નાનજીની
સહી ૬૦ શા. કાનજી રા.
મજી ધણીના કહેવાથી.

૧ ચોધરી* અંબાવી આણ.
દાની સહી ૬૦ ૬૦ કાનજી
ઓધવજી ધણીના કહેવાથી.

રીપોર્ટ લખવાની રીત. (૨)

આજમ સદા મેહેરખાન કૃપા સાગર રા. રા.

* એ રીતે જટલા જણુ અરજ કરનાર હોય તે તમામની સહી હોવી જોઈએ.

એન્યુકેશનલ ઈન્સ્પેક્ટર સાહેબ પ્રાંત કચ્છનાની
સેવામાં.

મુ. જુજનગર.

શ્રી માંડવી બંદરના રહેવાશી ગરીબ વિદ્યાર્થી જો-
શી જયશંકર પ્રાણજીવનની કુરનસ બિંદગી સાહેબ મો-
સુફની જનાબમાં રોશન થયા બાદ ધણીજ નમ્રતા પૂર્વક
અરજ ગુજરવાની એવી જે મારી સ્થિતિ તમામ ગરીબ
છે. મારા માબાપો ગુજરી ગયાં છે. મારા નિર્વાહનો આ-
ધાર કાંઈ નથી તેમ કોઈ નજદીકનો સગો પણ નથી કે
જે માફ ગુજરાન કરી ભણાવે. મારાં માબાપ ગુજરી
ગયા પછી હું મારી માશીને ત્યાં રહું છું. તેમની હાલત
પણ જોઈએ તેટલી સારી નથી તોપણ તેમણે જેમ તેમ
કરી આટલા દીવસ માફ પાઠશુ પોષણ કરી ઈંગ્લિશ
ત્રીન્ગ ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરાવ્યો. હવે અહીંયાં વ-
ધારે અભ્યાસ કરવાનું સાધન ન હોવાથી જુજમાં રહી
વધારે અભ્યાસ કરવા મારી ઈચ્છા થાતાં આપ નામ-
દાર સાહેબને અરજ કરવાની એટલીજ કે—

કચ્છની પ્રજામાં સારી રીતે કેળવણીનો ફેલાવો થાય
તથા ગરીબ અને તવંગર બંને તેનો લાભ લેવામાં
પહોંત ન રહે તેટલા માટે જેની શક્તિ કેળવણી લેવાના
કામમાં ખર્ચ કરી ભણી શકે તેટલી ન હોય તેવા ગરીબ
વિદ્યાર્થીને માટે નેક નામદાર પરમ દયાળુ પરોપકારી અ-
નંદાતા ખુદાવંત હજુર સાહેબે ધણીક સ્કોલરશીપો કા-
ઢેલી છે તેમાંની જે સ્કોલરશીપ ખાલી હોય તે મને મ-
ળવા મહેરબાનીથી બંદોબસ્ત કરાવવા પરવશી કરાવશો છ
કે જેથીમારો હું અભ્યાસ વધારી, મારી હાલતમાં સુ-

(૬૨)

ધારો કરી, સારી સ્થીતિમાં આવું એજ વિનાંતી સંવત
૧૯૮૭ ના મહા વિદ ૭ તા. ૩-૩-૯૧.

લ૦ આચાર્યસારી શેવક.

જેશી જયશંકર પ્રાણજીવન.

નામજોગી હુંડી લખવાની રીત. (૧)

સ્વસ્તિ શ્રી મુંબઈબંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુભો-
પમા જોગ ભાઈ શ્રીપ ૬૦ એબજી શીવજી ચ૦ શ્રી મું-
દરા બંદરથી લ૦ ભાઈ જેરામ શીવજીના જોગોપાળ વાં-
ચજો જત અત્રેથી રાખ્યા શા. પાનાચંદ રતનાસિંહ પા-
સેથી રૂપિયા ૧૦૦૦) અંકે એક હજાર પુરા લીધા છે.
તે હુંડી પોતા પછી મુદત દીન ૪ ચાર કેડે આપજો.

નામે શા. લક્ષ્મીચંદ ગોપાલજીની વતી શા. હેમચંદ
લાલચંદને આપજો નિશાની કાગળ મધ્યે લખીશું. સંવત
૧૯૪૭ ના મહા વિદ ૮ વાર જોમે

લ૦ ૬૦ જેરામ શીવજી હ૦ ૬૦ ખીમજી જેરા-
મના જોગોપાળ વાંચજો ૬૦ મહેતા વજેશંકર જટાશંકર.

નીમે રૂપિયા ૫૦૦ પાંચસોથી બમણા

શુભલે રૂપિયા ૧૦૦૦ હજાર આપજો.

૩ ૧૦૦૦

૬૦ શ્રી પ. એબજી શીવજી હુંડી શ્રી મુંબઈ બંદરની છે.

નામજોગી હુંડીઓ લખવાની રીત. (૨)

સ્વસ્તિ શ્રી માંડવી બંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુ-
ભોપમા જોગ શા શ્રીપ. જેતસિંહ અમરચંદ ચ૦ શ્રી
આંબરથી લ૦ ૬૦ કલ્યાણજી પ્રાગજીના જોગોપાળ વાં-
ચજો જત અત્રેથી રાખી જેશી પ્રેમજી કાનજી પાસેથી
ફેરી ૧૨૦૦ અખરે બારસો પુરી લીધી છે તે હુંડી પોતા

(૯૩)

પછી મુદત દીન ૧ ઐક કુડે દેજે. નામે ૬૦ દેવજી માં
ધવજીની વતી ૬૦ કાનજી ઔધવજીને દેજે. નીશાની કા-
ગળ મધ્યે લખશું. સંવત ૧૯૪૭ ના મહા વિદ ૮
વાર ભોમે.

લં ૬૦ કલ્યાણજીના જોગોપાળ વાંચજો.

નીમે કોરી ૩૦૦ ત્રણસોથી ચોગણી.

જુમલે કોરી ૧૨૦૦ બારસો પુરી આપજો

કોરી ૧૨૦૦

શાશ્રી ૫ જોતસિંહ અમરચંદ હુંડી શ્રી માંડવી બં-
દરની છે.

શાહજોગી હુંડી લખવાની રીત.

સ્વસ્તિશ્રી મુંબઈ બંદર મહાસુબસ્થાને સર્વે શુભોપમા
ચોગ્ય પુજ ભાઈ શ્રીપ એમજી શીવજી ચં શ્રી મુંદ્રાબં-
દરથી લં ભાઈ જોરામ શીવજીના જોગોપાળ વાંચજો જતો
અત્રથી રાખ્યા શાહ પાસેથી ૩૧૫૦૦) અખરે પંદરસો
તે હુંડી પોતા પંછી મુદત દીન વળતા કુડે દેજે. નામે
શાહ વેપારી જોગ ગિરથ હામ ઠેકાણું ચોકસ કરી આપ-
જો નિશાની એજે કાગળ મધ્યે લખશું. સંવત ૧૯૪૭
ના મહા વદ ૮ વાર ભોમે.

લં ૬૦ જોરામ શીવજી હં ખીમજી જોરામના જો-
ગોપાળ વાંચજો ૬૦ મહેતા વજેથંકર જટાશંકર.

નીમે ૩૭૫૦ સાતસો પચાસથી બમણા

જુમલે ૩૧૫૦૦ પંદરસો પુરા આપજો.

૩ ૧૫૦૦

૬૦ શ્રીપ એમજી શીવજી હુંડી શ્રી મુંબઈ બંદરની છે.

પેઠ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી મુંબઈ બંદર મહાસુબસ્થાને સર્વે શુભોપમા

પ્રમા યોગ્ય પુનઃ ભાઈ શ્રીપ એબજી શીવજી ચં શ્રી મુન્દ્રા બંદરથી લં ભાઈ જેરામ શીવજીના જેગોપાળ વાંચ-
જો. જત તમારે ઉપર હુડી રૂપિયા ૩૧૫૦૦ અંકે પંદરસોની
લખી અમારી રાખ્યા શાહ પાસેથી મુદત દીન વળતા કડે
લખી સંવત ૧૯૪૭ ના મહા વદ ૮ વાર ભોમેની નામે
શાહ જેમની તે હુડી રાખ્યાવાળો ધણી કહે છે જે હુડી
જેરવલે પડી છે તેથી આ પેઠ લખી આપી છે. જે હુડી
જેરવલે પડી હોય તો આ પેઠ શીકારી નાણાં દેજો. તે
જો નાણાં દીધાં હોય તો આ પેઠ વાંચીને ફાડી નાંખજો
તમે તમારો આવરો, રોજમેળ, નોંધ, ખાતું જેઈ તપાસી
ચોકસ કરીને આપજો. અમે તમને હુડી તથા પેઠ સનદ
જો મળીને એકવાર મુજરે આપીશું. સંવત ૧૯૪૭ ના
મહા વદ૦)) ભોમ.

લં ૬૦ જેરામ શીવજી હં ખીમજી જેરામના જે-
ગોપાળ વાંચજો.

નીમેરૂપિયા ૭૫૦ સાતસો પચાસથી બમણા
જુગલે રૂપિયા ૧૫૦૦ પંદરસો આપજો.

રૂ ૧૫૦૦

પરપેઠ લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી મુન્દ્રા બંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુ-
ભોપમા યોગ્ય પુનઃ ભાઈ શ્રી પ ૬૦ એબજી શીવજી ચં
શ્રી મુન્દ્રા બંદરથી લં ભાઈ જેરામ શીવજીના જેગોપાળ
વાંચજો જત તમારે ઉપર હુડી રૂપિયા ૧૫૦૦ અંકે પં-
દરસોની લખી અમારી રાખ્યા શાહ પાસેથી મુદત દીન
વળતા કડેની લખી મહા વિદ ૮ વાર ભોમેની, નામે શાહ
જેમની લખી છે. તે રાખ્યા વાળો ધણી કહે છે જે હુડી
જેરવલે પડી છે તારે તેની પેઠ એક સંવત ૧૯૪૭ ના

(૯૫)

મહા વિદ ૦)) વાર ભોમની લખી આપી છે. તે પશુ રાખ્યાવાળો ધણી કહે છે જે ગેરવસે પડી છે. ત્યારે આ પરપેઠ લખી આપી છે. જે હુંડી તથા પેઠ ગેરવસે પડી હોય તો આ પરપેઠ શીકારી નાણાં આપશે. અને જે હુંડી અથવા પેઠનાં નાણાં દીધાં હોય તો આ પરપેઠ રદ છે. વાંચીને ફાડી નાંખજો. તમે તમારો આવરો, રાજ-મેળ, નોંધ તથા ખાતું જોઈ તપાસી ચોકસ કરી આપજો અમે તમને સનદ ત્રણ થઈને વાર એક મુંજરે આપીશું. તે જાણજો, નિશાની એ જે કાગળ મધ્યે લખીશું. સં-વત ૧૯૪૭ ના કાગળ સુદ ૮ વાર ભોમે.

લ૦ ૬૦ જેરામ શીવજી હ૦ ખીમજી જેરામના જે-ગોપાળ વાંચજો. ૬૦ મહેતા વજેશંકર જટાશંકર.

નીમે રૂપિયા ૭૫૦ સાતસોપચાસથી બમણા જુમલે રૂ. ૧૫૦૦ પંદરસો આપજો.

૩ ૧૫૦૦

કાગળ.

સ્વસ્તિ શ્રી મુબઈ બંદર મહાશુભસ્થાને સર્વે શુ-ભોપમા યોગ્ય પુજ ભાઈ શ્રી પ ૬૦ એબજી શીવજી ચ૦ શ્રી મુદ્રા બંદરથી લ૦ ભાઈ જેરામ શીવજીના જેગો-પાળ વાંચજો. જત તમારા ઉપર હુંડી એક રૂપિયા ૧૫૦૦ અંકે પંદરસોની લખી અમારી, રાખ્યા શાહ પાસેથી મુ-દત દીન વળતા કેડેની, લખી સંવત ૧૯૪૭ ના મહા વિદ ૮ વાર ભોમેની, નામે શાહ જોગની લખી છે. તે રાખ્યાવાળો ધણી કહે છે જે હુંડી ગેરવસે પડી છે ત્યારે તેની પેઠ સંવત ૧૯૪૭ ના મહા વિદ ૦)) ને વાર ભો-મની લખી આપી છે. તે પેઠ પશુ રાખ્યાવાળો ધણી

(૬૬)

કહે છે જે ગેરવસે પડી છે. ત્યારે તેની પરપેઠ સંવત ૧૯૪૭ ના ફાગણ સુદ ૮ વાર ભોમને રોજ લખી આપી છે. તે પરપેઠ રાખ્યાવાળો ધણી કહે છે જે ગેરવસે પડી છે. ત્યારે આ કાગળ લખી આપ્યો છે જે હુડી તથા પેઠ તથા પરપેઠ ગેરવસે પડી હોય તો આકાગળ શીકારી નાણાં આપ-
જો. અને જે હુડી તથા પેઠ તથા પરપેઠ શીકારી નાણાં આ-
પ્યાં હોય તો આ કાગળ રદ છે. વાંચીને ફાડી નાંખજો. તમે તમારો આવરો, રોજમેળ, નોંધ તથા ખાતું જોઈ તપાસી આપજો. અમે તમને સનંદ ચાર થઈને વાર એક મુજરે આપીશું તે જાણજો. નીચાની એ જે કાગળ મધ્યે લ-
ખીશું, સંવત ૧૯૪૭ ના ફાગણ વિદ ૨ વાર ગરેહ.

લ૦ ૬૦ જેરામ શીવજી ૬૦ ખીમજી જેરામના જે
ગોપાળ વાંચજો. ૬૦ મહેતા વજેશંકર જટારાંકર.
નીમેરૂપીયા ૭૫૦ સાતસો પચાસથી બમણા
જુમલે રૂપીયા ૧૫૦૦ પંદરસો આપજો.

૩ ૧૫૦૦

જોખમી હુડી લખવાની રીત.

સ્વસ્તિ શ્રી મુબઈ બંદર મહાશુભસ્થાને સરવે શુ-
ભોપમા ચોગ્ય પુજ ભાઈ શ્રીપ એબજી શીવજી ચ૦ શ્રી
મુદ્રા બંદરથી લ૦ ભાઈ જેરામ શીવજીના જેગોપાળ વાં-
ચજો. જત અત્ર રાખ્યા શાહ પાસેથી રૂ૮૦૦ અંકે આ-
કસો પુરા લીધા છે. તે હુડી જોખમી ગંજો પદાર્થ નાખ-
વો સુભેમાન ઈશ્વામ ધણી ૬૦ જીવજીદાસ પુજવાળો પુરત
શ્રી મુદ્રા બંદરથી રૂતની ગાંસડી ભરી હંકાર્યો છે તે શ્રી

૧ જોખમી હુડી નામજોખી લખી હોય તો રાખ્યા
ધાળાતું નામ લખવું.

મુંબઈનાં દર સેહીસલામત પોતા પછી મુદત દીન ૪ ચારે કડે દેજો. નીચાની એજે કામળ મધે લખીશું. સંવત ૧૯૪૭ ના ફાગણ વદ ૩ વાર શુક્રે.

લ૦ ૬૦ જેરામ શીવજી હ૦ ખીમજી જયરામના જે-
ઘોષાળ વાચજો. ૬૦ પોતાના.

નીમે રૂપિયા ૪૦૦ ચારસોથી બમણા
જુમલે રૂપિયા ૮૦૦ આઠસો આપજો.

૩ ૮૦૦

હુંડી બાબત સમજ.

હર કોઈ સખસ કોઈ શાહુકારને ત્યાં નાણાં બરીને બધવા પોતાને વહેવારે તે પાસેથી ખીજે ગામે નાણાં મળવા ત્રીજા ઉપર કામળ લખાવી સે તેને હુંડી કહે છે.

જે આસામીએ હુંડી લખાવી હોય તે “રાખ્યા” એ નામથી ઓળખાય છે.

હુંડીના મુખ્ય બે પ્રકાર છે. એક નામ જોગી હુંડી તથા ખીજા શાહ જોગી હુંડી.

જે હુંડીમાં જેને નાણાં મળવાનાં હોય તેનું નામ રૂપિય લખેલું હોય તેને નામ જોગ હુંડી કહે છે. અને જેમાં તે નામની સાથે વિશેષ ઓળખાણુ સાર તેના શરીર ઉપરનાં બિન્દો લખેલાં હોય, તે નામ જોગ હુંડીને અંધાણુ જોગ હુંડી કહે છે.

નામ જોગી હુંડીમાં “રાખ્યા ફલાણા ફલાણા” એમ નામ લખાય છે.

જે હુંડીમાં જેને નાણાં મળવાનાં હોય, તેનું નામ લખેલું ન હોય, તે તેની જગોએ “શાહ જોગ” આપવાનું લખેલું હોય તેને શાહ જોગી હુંડી કહે છે.

શાહ જોગી હુંડીમાં "શાખા શાહ જોગ" એમ લખાય છે.

હુંડીમાં મુદત લખાય છે તે વ્યાખત.

હુંડીમાં મુદત લખવાના વિશેષે કરીને નીચે મુજબ ત્રણ પ્રકાર છે.

૧ દર્શની. ૨ તુર્ત મુદતની. ૩ મુદતી.

જે હુંડીમાં લખ્યું હોય કે હુંડી દેખાડેથી તુર્ત નાણાં આપજો તેને દર્શની હુંડી કહે છે. આવી હુંડીનાં નાણાં હુંડી દેખાડ્યા પછી તુર્ત આપવાં જોઈએ.

જેમાં હુંડી દેખાડેથી નાણાં આપવાનું લખ્યું હોય તેને તુર્ત મુદતની હુંડી કહે છે. આવી હુંડીનાં નાણાં દેખાડ્યા પછી બીજા દીવસ સુધી આપવાં જોઈએ.

જે હુંડીમાં નાણાં આપવાની મુદત લખી હોય તેને મુદતી હુંડી કહે છે. એવી હુંડીમાં નીચે મુજબ મુદત લખવા રીવાજ છે.

એક એક દીવસની

ચાર ચાર દીવસની

ત્રીશ ત્રીશ દીવસની

પીશતાલી પીશતાલીશ દીવસની.

પાંસઠ પાંસઠ દીવસની.

એકાદશ એકાદશ દીવસની.

જે હુંડીમાં મુદત દીન ૧ એકની લખેલી હોય તેનાં નાણાં અંજારમાં દેખાડ્યા પછી પાંચથી આઠ રોજ સુધીમાં, જુનમાં પાંચથી બાર રોજ સુધીમાં, અને મુદ્રા તથા માંડવીમાં દેખાડ્યા પછી આઠ દીવસની અંદર જેના કે

પરની કુંડી હોય તેણે નાણાં આપવાં જોઈએ.

ચાર ચાર દીવસની મુદતની કુંડીનાં નાણાં, અંન-
રમાં અઢારથી વીસ દીવસ સુધીમાં, જુનમાં સતરમા દીવસ-
થી પચીસ દીવસ સુધીમાં, મુદ્રામાં વીસથી બાવીસ દીવસ
સુધીમાં શીકારનારે દેખાયા પછી નાણાં આપવાં જોઈએ.

ત્રીસ, પીસતાળીસ, પાંસઠ તથા અઠાણું દીવસની મુદત
ની કુંડીનાં નાણાં બધાં શહેરોમાં સખાયાની મુદતથી તે
જેટલા દિવસની મુદત હોય તે પુરી થતાં તર્જન આપવા
રીવાજ છે. પણ મુદત વીતી જયા પછી કુંડી આવે તે
દેખાડયા પછી એક બે દીવસે નાણાં આપવા રીવાજ છે.

શાહ જોગી કુંડીનું બજાર ભાવે વેચાણ થઈ શકે
છે. પણ નામ જોગ કુંડીનું કશું કરીને વેચાણ થઈ
શકતું નથી.

કુંડી બાબત શાહુકારના કેટલાક નિયમો.

કુંડી ગેરવસે પડે તો પેઠ લખી આપે.

પેઠ ગેરવસે પડે તો પરપેઠ લખી આપે.

પરપેઠ ગેરવસે પડે તો કામળ લખી આપે.

જે સખ્સના ઉપર કુંડી લખી હોય તે સખ્સ ખુશી-
થી ન સ્વીકારે તો કુંડી લખનારે કુંડીના પૈસા ઉપરાંત
જુન, માંડવી, અને મુદ્રામાં ટકા ૧ એક લેખે બાજ
આપવું પડે છે. પણ અંનરમાં એક મહીના સુધીનું
બાજ મળતું નથી, ઉપરાંત મુદતનું ટકા ૧ એક પ્રમાણે
બાજ મળે છે.

કુંડીનું વેચાણ તેમાં વટાવ ખોટનું પ્રમાણ ન.
લેનાર દેનારની મરજ ઉપર આવતું પ્રમાણ રહે.

હુંડી સકરાય નહીં તો, હુંડી જેના હાથમાં હોય તેને હુંડી લખનાર અથવા વેચનાર બ્યાજ ઉપરાંત નીચે લખ્યા પ્રમાણે વરતી આપે છે.

જુજ, માંડવી અને મુંદ્રામાં નિકરામણુ ટકા ૧ એક કાશીદથી હુંડી પાછી આવી હોય તો તેનું ખેય ખર્ચ, અને ટપાલમાં આવી હોય તો ટપાલ ખર્ચ, અને રૂપિયાનો ભાવ ફેર જે હોય તે વરતી દેવા રીવાજ છે.

અંજરમાં જુજ, માંડવી અને મુંદ્રાના શિરસ્તા પ્રમાણે ખર્ચ વરતી આપવા રીવાજ છે. તે ઉપરાંત નિકરામણુનો સેકડે ટકા ૧ એક વધારે વરતી દેવા રીવાજ છે.

જોખમી હુંડી બાબત.

જે હુંડી સેવાથી કોઈ વસ્તુ સહી સલામત પહોંચવાનો જોખમ હુંડીના સેનાર ઉપર રહ્યો છે. તેવી હુંડીને જોખમી હુંડી કહે છે.

એવી હુંડી સેનાર આસામીને “જોખમી” કહે છે.

જે માલની જોખમી હુંડી હોય તે માલ નિત ખંદરે સહીસલામત પહોંચેથી તે હુંડીના પૈસા જોખમીને મળે છે.

જોખમી હુંડીમાં તે વહાણ પહોંચેથી અમુક મુદતે પૈસા આપવા લખેલું હોય તો તે વહાણ પહોંચ્યા પછી જેટલી મુદતની હુંડી હોય તેટલી મુદતે તે હુંડીનાં નાણાં શીકાનરનાર જોખમીને આપે.

માલ દરિયામાં વમાય અથવા વહાણુ ડુબી માલ નાપામે તો તે હુંડીનાં નાણાં જોખમીને મળે નહીં.

માલ થોડો વમાણો હોય તો વરાડના ટકા બાદ કર-

તાં બાકીના પૈસા જોખમીને મળે છે.

જોખમી હુંડી, જોખમી પોતા તરફથી બીજા પાસે વહેચી શકે છે. તે વહેંચતી વખતે જોખમનો બોળે તેણે પોતાને શીર રાખ્યો હોય તો એવા વહેચાણુમાં “વગર જોખમી હુંડી કરી મટાવી” એમ કહેવાય છે.

વગર જોખમી કરેલી મટાવેલ હુંડી સિકરાય નહિ, તો વહેંચનાર જોખમીએ તેનાં નાણાં નિકરામણુ સિકરામણુ સીખે પાછાં આપવાં પડે છે. પણ જો જોખમી કરી મટાવી હોય તો તે જવાબદાર રહેતો નથી.

જે વહાણુના માલનો જોખમ ઉતર્યો હોય તે વહાણુ સલામત છતાં આખરના સળખથી ભારાકાંઠા અથવા વાપરકાંઠાના બંદરે રહી જાય, અને નિત બંદરે આવી શકે નહિ, તે કારણથી જોખમીથી, જોખમી હુંડી માલ ધણીને પાછી મોકલી શકાતી નથી. જ્યારે વહાણુ નિત બંદરે આવી પહોંચે અને જેના ઉપર હુંડી હોય તે માલ સંભાળી લે ત્યારે તેને એ હુંડી જોખમી બતાવી શકે છે. વહાણુ આવ્યા અગાઉ બતાવી શકે નહીં.

જોખમી હુંડી સિકરાય નહીં અને માલ હુંડીવાળા જોખમીના કબજામાં આવતાં તે માલની કિંમત હુંડીના પૈસા કરતાં ઓછી ઉપજે તો ઘંટારાના પૈસા તથા તેના વ્યાજની જવાબદારી હુંડી લખનાર ઉપર પડે છે.

હુંડી કચ્છમાંથી લખાય અને શિકારનાર સખ્સ પરદેશમાં રહેતો હોય તો તે હુંડીમાં રકમનો આંકડો રૂપિયામાં લખાય છે; અને લખનાર અને શિકારનાર આસામી બંને કચ્છનાજ રોહર કે ગામમાં રહેતા હોય તો હુંડીની રકમનો આંકડો કોરીમાં લખાય છે. તેમજ હુંડી પરદેશથી

લખાઈ હોય અને સિકારનાર કમળમાં રહેતો હોય તો તે હુંડીની રકમનો આંકડો પણ કોરીમાં લખાય છે.

હુંડીઓ એક બીજાને સામ સામી લખે છે. અથવા બીડે છે તેમાં ધએલો વટાવ ખોટ વરતી લેવાના મુખ્ય બે પ્રકાર નિચે પ્રમાણે છે.

૧ અમારી વતીની હુંડીઓનો ખોટ વટાવ લખનાર અથવા બીડનાર ઉપર છે.

૨ તમારી વતીની હુંડીઓનો ખોટ વટાવ જેને હુંડીઓ બીડીએ તેના ઉપર હોય છે.

અમારી વતી એટલે પોતા તરફનો વેપાર.

તમારી વતી એટલે સામા ધણીની તરફનો વેપાર.

વિભાગ બીજો.

નામું લખવાની રીત.

૧ નામું—ઉપજ અને ખર્ચ અથવા એક બીજા સાથે આપ લે થાય; તેને કાગળ પર નોંધી રાખવી. તેનું નામ “નામું” લખવું.

૨ નામું રાખવાના ફાયદા—જે માણસની કમાણી ખર્ચ કરતાં વધારે હોય તે માણસ પૈસાદાર હોય છે અને જે માણસની કમાણી ખર્ચ કરતાં ઓછી તે ગરીબ હોય છે. પોતાની કમાણી કેટલી છે તથા ખર્ચ કેટલું છે તેનો મુકાબલો કરવા સારું નામું રાખવાની જરૂર છે.

નામું રાખ્યા વગર ઉપજ તથા ખર્ચનો મુકાબલો કરી શકાય નહિ. ઉપજ કરતાં વધારે ખર્ચ કરનારને મહા સંકટ ખમવું પડે છે. મોટીમોટી આસામીઓને માટે આપણે એવું સાંભળીએ છીએ કે ઉપજ ખર્ચ નહિ તપાસવાથી તેમને દીવાળું

કાઢવા દહાડે આવેલો છે. આવી આહતથી બચવા માટે નામું રાખવાની જરૂર છે.

નામું એ આરશી છે. આરશીમાં જેમ આપણો ચહેરો જેવો હોય તેવો દેખાઈ આવે છે, તેમ નામું રાખવાથી ઉપજ તથા ખર્ચ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. નામું રાખવાથી પોતાની ઉપજ કેટલી છે, ખર્ચ કેટલું છે, કેટલી રોકડ સિલીક છે તથા કેટલી ઉધરાણી છે. અને આપણી પાસે કાણુ કાણુ કેટલું કેટલું માગે છે તે જણાઈ આવે છે. તે ઉપરથી બીજાં કામે કરવા અથવા ન કરવાનો વિચાર સહે છે. વળી માણસ જાતનો સ્વભાવ એવો છે કે ઘણી વાર ભૂલી જવાય છે, તેથી વખતે કોઈને એ વાર અપાય છે અને વખતે ના કબૂલ જવાય છે. ત્યારે આવાં નુકશાનમાંથી બચાવનાર પણ નામું છે; એટલુંજ નહિ પણ આપણી સાથે સંબંધ રાખતા મુનીમ, ગુમાસ્તા, ચાકર કે નોકર વગેરે લુચ્ચાઈથી ખાઈ જતાં આંચકા ખાય, તે સઘળાં કારણોને લીધે નામું રાખવાની જરૂર છે.

૩ ચોપડા કેવા કાગળના ને કેમ બાંધે છે—વેપારી વર્ગ જે ચોપડા બાંધે છે તેમાં ઘણું કરીને એક કાગળનાં ત્રણ અથવા છ પાનાં પાડે છે. દરેક કાગળમાં સળ ચાર સવળા અને ચાર અવળા પાડે છે; કેટલીક વખતે કાગળ નાના હોવાથી ત્રણ ત્રણ સળ પાડે છે. સળ પાડવાનું કારણ એટલુંજ કે તેથી લીટીઓ તથા મથાળાની રકમોનો નિયમ બરાબર રહી શકે છે. કેટલાક વેપારી ચોપડાનાં મથાળાં દોરાથી બાંધે છે. ને કેટલાક મધ્ય^૧ ભાગે દોરો નાંખીને બાંધે છે. ચોપડા અમદાવાદી જાડા કાગળના બાંધે છે, કેમકે તે ટકાજી ને મ-

^૧ મધ્ય ભાગે દોરેથી બાંધેલા ચોપડા વધારે વજનદાર ગણાય છે.

જખૂત વધારે હોય છે. કેટલાક ઝંગભારી જાડા કાગળના અને કેટલાક ખીન્ન હલકા કાગળના પણ ખાંધે છે. આવાજ કાગળના ચોપડા ખાંધવા એવો કાંઈ મેળ નથી. જેને જેમ ઠીક લાગે તેવા મજબૂત અને ટકાજી કાગળના ખાંધે છે.

નામું લખવાના ચોપડા.

૪ ભારે વેપારી કે નાણાવદીના ચોપડા—

૧ રોકડ મેળ ૨ નોંધ. ૩ આવરો. ૪ ખાતાવહી.

૫ મધ્યમ વર્ગના વેપારીના ચોપડા—૧ રોકડ મેળ. ૨ નોંધ ૩ ખાતાવહી.

૬ હલકા વર્ગના વેપારીના ચોપડા—૧ સુડી-ઓ (નોંધ) ૨ ખાતાવહી.

૭ કેટલા વેપારીઓ ઉપર લખ્યા ચોપડા સિવાય ખીન્ન નીચે મુજબ પરચુરણ ચોપડા રાખે છે.

૧ બેઠી ખાતાવહી. ૨ કબાલાવહી. ૩ જાંગડવહી

૪ દાણાવહી. ૫ ભરતીયાંવહી. ૬ પરચુરણ

હિસાબના ખર્ચની વહી.

૮ દરબારી ખાતાનો રોકડ હિસાબ રાખવાના ચોપડા—૧ રોજમેળ. ૨ ખાતાવહી.

૯ જમા ખર્ચ—ખીન્ન માણસ પાસેથી રોકડ અથવા ખીજી રીતે જે આવે તેનું નામ જમા; અને આપણી પાસેથી રોકડ અથવા ખીજી રીતે જે જાય તેનું નામ ખર્ચ.

૨ નોંધને કેટલાક જાંગડવહી પણ કહે છે.

રોકડમેળ રોજમેળ, અને આવરો લખ- વાની રીત.

૧૦ પ્રથમ ચોપડાને મથાળે સાલ, માસ, તીથિ સા-
થે વાર એક સળંગ લીટીમાં લખીને પછી ચોપડાનું નામ
લખવું પછી તેની નીચે જમે તથા ઉધાર એવાં નીચે પ્રમાણે
બે પાસાં પાડવાં. તથા તે નીચે દરેક બાજુએ બેવડી લીટી
દોરવી.

જ

ઉ

૧૧ જમે તરફના ચાર સળમાંથી એક સળ રકમોના
આંકડા લખવાનો રાખી બાકીના ત્રણ સળમાં લીટી દોરવી.

૧૨ મેળ નવેસર લખવાનો શરૂ કર્યો હોય તો, પ્રથ-
મની લીટીમાં ડાબી બાજુએ એક સળની જગ્યા ખાલી
રાખેલી હોય તેમાં આવી રીતે ૦)૧૧ હોળીઓ કરી માથે
સવા દોકડા લખીને, પછી લીટીમાં લખવું કે “શ્રીપુરા-
ત” અથવા “શ્રીપ્રાંત” કેટલાક “શ્રી લાભ સવાયાં” કે “શ્રી
ગણેશાયનમઃ” પણ લખે છે. અને જો મેળ ચાલતો હોય
તો જે દિવસનો મેળ લખવો હોય તે દિવસ મથાળે લખી,
જમા ઉધાર નાંખી પ્રથમ ડાબી બાજુએ ગયા દિવસની સિ-
લીક બાકી હોય તે લખી “શ્રી પુરાંત બાકી” અથવા “શ્રી
પ્રાંત ગયા રોજની બાકી” અથવા “શ્રી પ્રાંત છે” એમ લ-
ખવું. પણ દરબારી રોજમેળમાં પ્રથમ ગયા દિવસની સિ-
લીક હોય તે આંકડામાં લખી, લીટીમાં “સિલીક રોજ શુદ્ધ
આખરની બાકી” અથવા “સિલીક રોજ ગયા આખરની બા-
કી” એમ લખાય છે. અને પછી તેની નીચે જમા તરફ એવ-
ડી લીટીમાં “જમા રોજ મજકુરમાં” અને ઉધાર તરફ “ખ-

રચ રેખા મજકુરમાં" એમ લખાવા પછી જમા અર્ચની રકમો માંડે છે.

૧૩ જે કોઇ રકમ આવે તો જમા તરફ જેટલી રકમ આવી હોય તેટલી પહેલા સળમાં આંકડામાં લખીને પછી લીટીમાં જેની તે રકમ આવી હોય તેનું અટક સાથે નામ લખીને " જમા " એમ લખવું. અને જાય તો ઉધાર બાબતુએ પહેલા સળમાં તે રકમ આંકડામાં માંડીને પછી લીટીમાં જેને ખાતે તે રકમ આવી હોય તેનું અટક સાથે નામ લખીને " ખાતે ઉધાર " એમ લખવું. અને પછી તેની નીચે બીજી લીટીઓમાં વિગતવાર બરાબર હકીકત લખવી.

૧૪ રોકડ, માલ વગેરે ચીજો કોઈ આસામીને ત્યાંથી આવી હોય, કે કોઇ આસામીને અપાઈ હોય ત્યારે પેટામાં બધી વિગત વાર હકીકત લખવી જોઇએ.

રોકડી કોરી આવી હોય ત્યારે " અઠ્ઠ આટલી કોરી રોકડી" એમ લખીને જે માણસ આવી ગયો હોય તેનું અથવા આપણું માણસ જઈને લઈ લાવ્યું હોય તો તેનું નામ હસ્તે લખવું. તેમજ કોઇ રકમ અપાણી હોય તો ઉધાર બાબતુએ માંડી ઉપર મુજબ હસ્તે કરવું.

માલની આપ લે થઇ હોય તો આટલી કોરીનો ફલાણો માલ, તે સાથે તોલ કે માપ લખીને પ્રત કેટલી કોરી લેખે આપ્યો કે લીધો તેનો બાવ દર્શાવવો; અને બરાબર હકીકત લખાઇ રહ્યા બાદ હસ્તે લઈ આવનાર અથવા લઈ જનારનું નામ લખવું.

૧૫ એકજ રકમની આપ લે થઈ હોય તો બધી હકીકત મથાળાની લીટી મુજબ એક સરખી લીટીઓમાં લખવી. પેદું પાડી હકીકત લખવા જરૂર નથી.

૧૬ એક કરતાં વધારે રકમેની એકજ માણસ સાથે આપ લે યદ્ય હોય તો પ્રથમની લીટીમાં કલમ ૧૪ મીમાં કલ્પા પ્રમાણે હકીકત લખી રહ્યા પછી પેટામાં વિગતવાર હકીકત લખવી.

પેટા રકમે બધી લખાઈ રહે ત્યારે તમામ પેટા રકમેનો છેવટ બેવડી લીટી દોરી તેની નીચે સરવાળો કરવો. તે સરવાળો મથાળે બરેલી રકમે નેટલોજ થવો જોઈએ.

૧૭ ઉપર મુજબ એક આસામીની કલમ^૧ પુરી થઈ રહે ત્યારે તે પુરી યદ્ય રહેલી છે એમ સ્પષ્ટ જણાઈ આવવા સાર મોટી લીટી બેવડીજ નીચે બેવડી લીટી દોરવી.

ખાતાં બાબત સમજ.

૧૮ ખાતાંની મુખ્ય બે જાત છે. અ. માંડી વળાય એવાં
 બ. ન માંડી વળાય એવાં.

અ. કેટલાક ખાતાં એવાં છે કે જે સાલ આખરે માંડી વળાય છે. આવાં ખાતામાં ખાતાંદાર કોઈ માણસ ન હોય પણ હકીકત બરાબર સમજવા સાર આસામીની પેઠે નામની કલ્પના પાડી ખાતું પાડે છે. આવાં ખાતાં બહુ થોડાં હોય છે. જેમકે ઘર ખર્ચ ખાતું, ધર્માદાખાતું, બ્યાનખાતું, ખરીદ વકરાખાતું, દોરખાતું, વગેરે કેટલાંક ખાતાં એવાં છે કે તેમાં થએલો નફો તુકથાન એક ખાતે લઈ જઈને તે ખાતાં માંડી વળાય છે.

બ. કેટલાકે ખાતાં એવાં છે કે જે વરસ આખરે

માંડી વળાતાં નથી. એટલે કે હરકોઈ માણસનું ખાતું જેની સાથે આપ લેનો વહેવાર ચાલ્યો હોય તેની સાથે વરસ આખરે ચોખ કરતાં લેણું દેવું રહેતું હોય તો તે વરસ આખરે માંડી વળાશે નહીં; પણ તે આવતા વરસમાં તાણવું પડશે જેમ સંવત ૧૮૪૭ ની સાલમાં આપણી પાસેથી દાં મૂળજી માધવજી કોરી ૧૫૦ એકસો પચાસ લાઇ ગયા અને તેમાંથી કોરી ૧૦૦ સો પાછી ભરી ગયા તો બાકી તેને ખાતે કોરી ૫૦ પચાસ રહેશે તે વરસ આખરે માંડી વળાશે નહીં. પણ સંવત ૧૮૪૮ ની સાલમાં ખેંચવી પડશે.

માંડી વળાય એવાં ખાતાંની સમજૂતી.

૧૯ જથ્થસવાર ખાતાં—ઘણા મોટા વેપારી, જેઓ જૂદા જૂદા દેશો સાથે જૂદી જૂદી વસ્તુઓનો વેપાર કરે છે તેઓ દરેક વસ્તુમાં થતો નફો, નુકશાન જાણવા સારૂ જથ્થસ વાર જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખે છે. જેવાં કે ગોળ ખાતું, ધી ખાતું, તેલ ખાતું, સંધી ચોખા ખાતું, ખોળવહી ચોખા ખાતું, છરાસાહી ચોખા ખાતું, મગ ખાતું, બાજરા ખાતું, ઘઉંખાતું હેમ ખાતું, રૂપા ખાતું ઇત્યાદિ દરેક જથ્થસ વાર જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખે છે. આવી રીતે દરેક જથ્થસ વાર જૂદાજૂદાં ખાતાં રાખવાથી દરેક જથ્થસમાં થતો નફો, નુકશાન જણાઈ આવે છે. ૨૦ જથ્થસ વાર ખાતાં રાખનાર વેપારીઓ દરેકજથ્થસ જાણે જૂદીજૂદી આસામી હોય ની! તેની પેઠે ખાતાં પાડી જમા ઉધાર કરે છે. જેમ કોઈ માણસની સાથે આપ લેનો વહેવાર

હોય અને તેની સાથે જન્મ તે કોરી લઈ જાય તો તેને ખાતે માંડીએ છીએ અને તે પાછી આપી જાય તો તેની જમા કરીએ છીએ તેવીજ રીતે આ ખાતાનું જમા ઉધાર થાય છે જેમકે બાજરા કળશી ૧૥ પ્રત કોરી ૧૨૦ લેખે લીધો હોય તો તેમાં ખરચેલી કોરી ૧૮૦ બાજરા ખાતે ઉધારવી નેઈએ, અને પછી પાછો તેજ બાજરા કળશી ૧૫ પ્રત કોરી ૧૩૦ લેખે વેચાયો ત્યારે તેની આ-વેલી કોરી ૧૬૨૫ બાજરા ખાતે જમે કરવી. બાકી કળશી ૦૧ રહ્યો તે પ્રત કોરી ૧૨૫ લેખે વેચ્યો તેની કોરી ૩૧૧ આવી તે પણ બાજરા ખાતે જમા કરવી. એટલે બાજરા ખાતે કોરી ૧૮૦ ખર્ચી હતી અને કોરી ૧૬૩૧૫ ઉપછી એટલે બાજરામાં એકંદર કોરી ૧૩૫૫ પોણી ચૌદ વટાવ રહ્યો આવી રીતે દરેક જલુસનું જુદુ જુદુ ખાતું રાખવાથી દરેક જલુસમાં થએલો ખોટ વટાવ જલુઈ આવે છે.

૨૧ કંટલાક વેપારીઓ આવી રીતે જલુસવાર જુદાં જુદાં ખાતાં રાખવાથી ઘણા ખાતાં થઈ જાય, તેટલા માટે જલુસ વાર જુદાં જુદાં ખાતાં ન રાખતા મુખ્ય મુખ્ય જલુસવાર ખાતાં પણ રાખે છે. જેમકે અનાજ ખાતું, કાપડ ખાતું, સોના રૂપા ખાતું ઇત્યાદિ એટલે અનાજ ખાતું, મુખ્ય રાખવાથી બધી જાતનાં અનાજ જેવાં કે સંધી ચોખા, છરાસાઈ ચોખા, ખોળવહી ચોખા બાજરા મગ, ઘઉં વગેરે તમામ અનાજનું એકજ ખાતું થઈ જશે. તેમજ કાપડ ખાતામાં પણ માદરપાટ, મઘમલ, મદ્રાશી, પાણુકોઈ વગેરે કાપડનું એક ખાતું થઈ જશે, તેવીજ રીતે બધાં ખાતાંનું પણ તેમજ જલુવું.

૨૨ ખરીદ વકરા ખાતું—કેટલાક વેપારીઓ જે-
ઓની ઈચ્છા થોડાં ખાતાં રાખવાની હોય, અને એકંદર
ર નફો નુકશાન જાણવાનીજ માત્ર ઈચ્છા રાખતા હોય,
તેવા વેપારી “ખરીદ વકરા ખાતું” એવું એકજ ખાતું
રાખે છે. અને પછી ગમે તે જણસ વેપાર સાર વેચાતી
લે સારે તેમાં ખરચેલી રકમ ખરીદ ખાતે ઉધારે છે અને
પછી તે ચીજોનું જેમ જેમ વેચાણ થતું જાય તેમ તેમ તે ચી-
જોમાંથી ઉપજેલી રકમ* વકરા ખાતે જમે કરે છે. જેમ—

મગ કળશી ૨૥ અઢી પ્રત કોરી ૧૨૦ એકસો
વીશ લેખે તથા બાજરો કળશી ૦૫ અરધ પ્રત કોરી
૯૫ પચાણું લેખે ખરીદે તો મગની કોરી ૩૦૦ ત્રણસો
તથા બાજરાની કોરી ૪૭૫ સાડી સુડતાલીશ મળે એકંદર
દર કોરી ૩૪૭૫ ત્રણસો સાડી સુડતાલીશ ખરીદ ખાતે
ઉધારે છે અને પછી તે જ્યારે વેચાય ત્યારે વકરા ખાતે
જમા કરે છે.

ટીકા—ખરીદ એટલે ખરીદવું અથવા વેચાતું લેવું
અને વકરો (મુળ શબ્દ વિક્રય) એટલે વેચવું. એટલે એ
બે શબ્દોના અર્થ જુદા જુદા થાય છે પણ તેનું એકજ
ખાતું રાખવામાં આવે છે. કારણ કે માણસનું જેમ ડા-
ણું અને જમણું પાસું મળીને એક અંગ થાય છે તે-
વીજ રીતે “ખરીદ” અને “વકરો” એ બે શબ્દ મળીને
એક ખાતું થાય છે. અને ખાતાં વહીમાં પણ તેજ
પ્રમાણે “ખરીદ વકરા ખાતું” એકજ પાડે છે.

* કેટલાક જણ વકરા ખાતે જમે કરવાને બદલે
ખરીદ ખાતેજ જમા કરે છે. અને ખાતાવહીમાં પણ
તે ખાતાને મધ્યે “ખરીદ ખાતું” એમ લખે છે.

૨૨ વ્યાજ ખાતું—જે વેપારી ખીજ ભોકાનીસાથે વ્યાજુ ધીરવાનો ધંધો કરે છે. તેઓ વ્યાજ ખાતું જૂદુ રાખે છે. ધીરેલી રકમતું વ્યાજ આવે તે અથવા ચડાવાની રકમ આવે તે વ્યાજ ખાતે જમા કરે છે. તેમજ તેઓને જે વ્યાજ ભરવું પડે છે. તે વ્યાજ ખાતે ઉધારે છે. આથી વ્યાજ-વટામાં શું નફો નુકશાન થયું તે જણાય છે. જેમ—

સંવત ૧૯૪૭ના કારતક સુદ ૨ ને રોજ કોરી ૫૦૦ પાંચસો ટકા ૦૧ પાને વ્યાજે લઈએ અને તેજ કોરી ૫૦૦ પાંચસો ટકા ૦૧૧ પોણા લેખે ખીજને આપીએ તો તેમાં કોરી ૧૫ પંદર બાર મહીને વ્યાજની ભરવી પડે તે વ્યાજ ખાતે ઉધારવી અને કોરી ૪૫ પીસતાલીશજે વ્યાજની આવી તે વ્યાજ ખાતે જમા કરવી એટલે એકંદર તારીજ કરતાં કોરી ૩૦ ત્રીશ વ્યાજ વટામાં રહ્યો.

૨૩ ઢોર ખાતું—જેઓ ઢોરનો વેપાર કરે છે. તે ઢોર ખાતું જુદુ રાખે છે. ઢોર વેચાતાં લેતાં જે રકમ બેશે તે ઢોર ખાતે ઉધારવામાં આવે છે. અને તે ઢોર પાછાં વેચાતાં જે પૈસા બિપજે તે ઢોર ખાતે જમા થાય છે.

૨૪ ગરાશ^૧ ખાતું—જે લોકોજમીન વગેરે ગરાશ ખરીદે છે તે લોકો ગરાશ ખાતું રાખે છે. ગરાશ વેચાતો લેતાં જેટલા પૈસા બેશે તેટલા ગરાશ ખાતે બિપ-રાય છે. અને તે ગરાશ વેચતાં બિપજેલા પૈસા ગરાશ ખાતે જમા થાય છે.

૨૫ ગરાશની ઉપજ ખાતું—જેઓને ગરાશ રાખી, તેમાં શું ફાયદો થાય છે તે જણવાની ઈચ્છા હોય

૧ ગરાશને કેટલાક ગીરાશ પણ કહે છે.

છે તેઓ “ગરાશની* ઉપજ ખાતું” એ નામે ખાતું રાખે છે તે પરથી તે ગરાશની બાર માસની કેટલી ઉપજ આવી તે જણાય છે અને તે ઉપરથી તે ગરાશ ઉપર ખર્ચેલી રકમનું વ્યાજ શા દરે પરવડે છે તેનો હિસાબ કરી, સારી રીતે વ્યાજ પરવડતું હોય તો ખીજો વધારે ગરાશ ખરીદવા તજવીજ કરે છે. અને જો વ્યાજ ખરાબર ન પરવડતું હોય તો ગરાશ વહેંચી કાઢવાની તજવીજ કરે છે.

વળી જો તે ગરાશ, બળદ વગેરે સમયો રાખી ખેડાવતો હોય તો “ગરાશની ઉપજ ખાતું” રાખવાને બદલે, “ગરાશ ઉપજ ખર્ચ ખાતું” એ નામનું ખાતું રાખે છે. એટલે ખેડ કરવા વગેરેનાં હથીયારો તથા તે ખેડવાને માટે માણસો રાખવાં પડે, તથા ખેડ બાબત મૂલ્ય મંજુર વગેરે જે ખર્ચ થાય, તેના પૈસા આપવા પડે, તે ગરાશ ખર્ચ ખાતે મંડાય, અને તે ખેતર વગેરે ગરાશની ઉપજ આવે તે ગરાશ ઉપજ ખાતે જમા થાય તે પરથી બાર મહિને શું ઉપજ આવી અને શું ખર્ચ થયું તે જણાઈ આવે છે.

૨૬ ધરેણા ખાતું—આ ખાતામાં ધરેણાં ધડાવવામાં જે ખર્ચ થાય છે તે આ ખાતે ઉધારીને અપાય છે. કરાવેલાં ધરેણાં જોકે વેપાર સાથે કરાવેલાં નથી હોતાં પણ ધરમાં વાપરવા સાથે કરાવેલાં હોય છે. તોપણ તે ખર્ચ ખાતે માંડતા નથી. કારણકે ધરેણાંને તેઓ એક જાતની મિલકત ગણે છે.

૨૭ ધર ખર્ચ ખાતું—ધરમાં વાપરવા સાથે લીધે.

* કેટલાક તો ઠામવાર જુદાંજુદાં ખાતાં રાખે છે.

લી વસ્તુઓના ખર્ચેલા પૈસા ધર ખર્ચ ખાતે મંડાય છે. આ ખાતુ દરેક માણસે રાખવું જોઈએ. કારણ કે ધરમાં વાપરવા સારૂ વસ્તુઓ દરેક માણસને ખરીદવીજ પડે છે. અને તેમાં એકંદર કેટલું ખર્ચ થાય છે તે આ ખાતુ રાખવાથી સ્પષ્ટ જણાઇ આવે છે.

૨૮ ધર્માદા ખાતું—પરોપકાર માટે વાપરેલી રકમ ધર ખર્ચ ખાતે ન ગોડતાં, આ ખાતે મંડાય છે. હરકોઈ પોતાના ગના પ્રમાણે ધર્મ કરે છે. એટલે વર્ષ આખામાં કેટલું ધર્માદા વપરાયું તે ખાતાથી જણાય છે. કેટલાક જણ, જેઓ આવા કામમાં મોટી રકમ ખર્ચ તા નથી, પણ જુન રકમ ખર્ચે છે તેવા લોકો આ ખાતું રાખતા નથી. પણ જે રકમ ધર્મ દાન કરવામાં ખર્ચે છે, તે રકમ ધર ખર્ચ ખાતે માંડીને આપે છે. પણ કેટલાક મોટા વેપારી તો પોતાની કમાણીમાંથી દશમો, વિશમો કે તેથી વધારે ઘટારે અમૂક ભાગ ધર્માદા કાઢે છે. તેવા વેપારી તો આ ખાતું અવશ્ય રાખે છે. વર્ષ આખરે ધર્માદા કરેલી રકમ આ ખાતામાં જમા કરે છે. અને પછી તે રકમ જેમજેમ ખર્ચાતી જાય છે તેમતેમ તે ખાતે ઉધરાય છે.

૨૯ વધાવા ખાતું—જેઓ આખરેદાર ગૃહસ્થ હોય છે અને જેઓને વર્ષમાં વધાવાનું ખર્ચ ધણજ કરવું પડે છે. તેઓ વધાવા ખાતું જુદુ રાખે છે. કોઈના તરફથી વધાવાની રકમ આવે તો તે રકમ વધાવા ખાતે જમા કરે છે. અને પોતે કોઈને લાં વધાવું મોકલાવેતો તે રકમ વધાવા ખાતે માંડીને મોકલાવે છે.

૩૦ ખોટ વરાવ ખાતું—આ ખાતામાં નાણાં

ફેરફારની કસર, હુંડીઆમણ ખાતું જુદુ રાખ્યું હોય તો તેમાં થએલો ખોટ વટાવ, બ્યાજ ખાતું જુદુ ન રાખ્યું હોય તો બ્યાજની જે રકમ આવે તે, ધીરેલી રકમોમાં મૂળ રકમો ઉપર ચઢેલો ચડાવો અને સરવૈયું કાઢવા સારું જુદી જુદી રકમો; એ વગેરે બાબતોનું જમા ખર્ચ આ ખાતે મંડાય છે.

૩૧ માલ વગેરે ચીજો લાવતાં કે મંગાવતાં, તેનું ભાડું, વહાણ કે આગ ખોટનું નૂર, તે ઉપર લેવાતું દાણ, દલાલી, મજૂરી વગેરે જે ખર્ચ થાય તે, તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે બિધારાય છે. કેમકે માલ ઉપર થએલો ખર્ચ તે માલ ઉપર ગણીને પછી તે માલ પુરવતે વેચવામાં આવે છે.

હુંડીઆમણ ખાતું—હુંડીની આપ લે કરનાર હુંડીઆમણ ખાતું જુદુ રાખે, છે. હુંડીમાં થએલો વટાવ આ ખાતે જમા કરે છે. અને તેમાં ગએલી ખોટ આ ખાતે બિધારે છે. એટલે વરસ આખરે હુંડીઆમણમાં શું નફો નુકશાન થયું તે જણાઈ આવે છે. જેઓ હુંડીઆમણ ખાતું જુદુ રાખતા નથી તેઓ આ ખાતે થએલ ફાયદો કે નુકશાન ખોટ વટાવ ખાતે જમા બિધાર કરે છે.

રોકડાં નાણાં આવે અથવા દેવાય તેનું
નામું મંડવાની રીત.

૩૩ કોઈ માણસને ત્યાંથી રોકડાં નાણાં આપણે અહીંઆં આવે તો આવેલું નાણું આપણા ચોપડામાં તે આસામીને ખાતે જમા કરવું અને જો આપણે કોઈ આસામીને રોકડાં નાણાં આપીએ તો તે આપેલાં નાણાં આપણા ચોપડામાં તે આસામીને ખાતે બિધારવાં.

૩૪ અપણે કોઈ આસામી પાસેથી ખીજ કોઈ આસામીને રોકડાં નાણાં અપાવીએ, તો જે આસામી પાસેથી અપાવીએ તે આસામીને ખાતે તેટલાં નાણાં આપણા ચોપડામાં જમે કરવાં અને જે આસામીને અપાવીએ તે આસામીને ખાતે તેટલાં નાણાં આપણા ચોપડામાં ઉધારવાં. જેમકે.—

૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને શાં ગલાલચંદ આશકરણની વખારેથી કોરી ૫૦૦ પાંચસે અપાવીએ તો આપણા ચોપડામાં કોરી ૫૦૦) પાંચસો શાં ગલાલચંદ આશકરણની જમા કરવી, અને તેટલીજ કોરી ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઉધારવી.

૬૫ કોઈ આસામી આપણને ખીજ કોઈ આસામી પાસે અમુક રકમ કમુલાવે તે જે આસામી કમુલાવે તેના તેટલા પૈસા આપણા ચોપડામાં જમા અને જેની પાસે કમુલાવે તેને ખાતે તેટલા પૈસા ઉધારવા. પછી જ્યાં જે તે આસામી પાસેથી કમુલાવેલા પૈસા આવે ત્યારે તેના જમા કરવા. પણ તેજ વખતે કમુલ કરનાર માણસ રોકડા પૈસા આપે તો તેને ખાતે ન ઉધારતાં માત્ર જેને કમુલાવ્યા હોય તેનાજ જમા કરવા. અને પેટામાં વિગતવાર હકીકત લખવી કે ફલાણા આસામી પાસેથી રોકડી અપાવી. જેમ—

૬૦ નથુ કાનજીએ કોરી ૨૫૦ બસોને પચાસ ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ પાસે કમુલાવી તો તે કોરી ૨૫૦ બસો-પચાસ ૬૦ નથુ કાનજીને ખાતે જમા કરવી અને તે ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઉધારવી.

૩૬ વેપાર સાડ કાંઈ માલ વેપારી પાસેથી રોકડા

પૈસા આપી લઈએ તો તે માલ ખાતે ખર્ચેલા પૈસા તે માલ અથવા જથ્થાસવાર જુદાં જુદાં ખાતાં ન રાખ્યાં હોય તો ખરીદ ખાતે ઊધારવા. જેમ—

માંડવીના શાં પાનાચંદ રતનશી પાસેથી સાટીનના તાકા નંગ ૨ એ પ્રત કોરી ૧૫૦ એકસો પચાસ લેખે રોકડેથી લીધા તો તે સાટીનમાં ખર્ચેલી કોરી ૩૦૦ ત્રણસો સાટીન, અથવા ખરીદ ખાતે ઊધારવી.

૩૭ આપણી દુકાનમાંથી કાંઈ માલ રોકડેથી વેચી-એ તો તે માલના આવેલા પૈસા તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવા. અને પેટામાં જથ્થાવધુ કે ફલાણો માલ ફલાણાને રોકડેથી આપ્યો તેના આવ્યા તે. જેમ—

બાજરો. કળશી ૧૫ દોઢ પ્રત કોરી ૧૧૦ એકસો દસ લેખે ૬૦ ગ્રેમજી પુરૂષોત્તમને રોકડેથી આપ્યો તો તે બાજરાની આવેલી કોરી ૧૬૫ એકસો પાંસઠ, બાજરા ખાતે અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી. અને પેટામાં વી-ગત લખવી કે ૬૦ ગ્રેમજી પુરૂષોત્તમને બાજરો કળશી ૧૫ દોઢ પ્રત કોરી ૧૧૦ એકસો દસ લેખે આપ્યો તેની આવી તે.

પરચુરણ વેપાર કરનાર પેટામાં ધરાકતું નામ નોંધી રાખતા નથી. કારણ કે તેઓ જૂજ જૂજ ચીજો ધણાં માણસને આપેછે. તેથી તેઓ ઊપર પ્રમાણે વિગત લખે તો નામું ધણું વધી જાય. તેઓ રોકડેથી વેચતાં જેટલા પૈસા આવે તેટલા એક હડકામાં જૂદા રાખે છે. અને સાંજરે તે આવેલા પૈસા ગણી જોતાં જેટલી રકમ થાય તેટલી રકમ તે દિવસના મેળમાં વકરા ખાતે જમા કરે છે.

માલની બિધારે આપ લે થાય તેનો મેળ લ- ખવાની રીત.

૩૮ આપણી દુકાનેથી કોઈ માણસ બિધારે માલ લઈ જાય તો જેટલી કોરીનો માલ બિધારે લઈ જાય તે-
ટલી કોરી તે માણસને ખાતે આપણા ચોપડામાં બિધારવી.
અને તેટલીજ કોરી જે માલ આપ્યો હોય તે માલ અ-
થવા વકરા ખાતે જમા કરવી. જેમ—

આપણી પાસેથી ઠા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ માદરપાટના
તાકા નંગ ૪ ચાર પ્રત કોરી ૧૯૫૫ સાડીઓગણીશ લેખે
બિધારે લઈ ગયા. તો તે તાકા ચારની કોરી ૭૮ અઠોતેર
ઠા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે બિધારવી, અને માદરપાટ
અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી.

૩૯ આપણે કોઈ આસામી પાસેથી માલ બિધારે
લાવીએ, તો જેટલી કોરીનો માલ બિધારે લાવીએ તેટલી
કોરી તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે બિધારવી. અને જે મા-
ણસ પાસેથી માલ લીધો હોય, તે માણસની તેટલી કોરી જમા
કરવી તથા પેટામાં વીગતવાર હકીકત લખવી. જેમ—

શા. પાનાચંદ રતનશીની દુકાનેથી હેમ ગદીઆણા ૩
લણ પ્રત કોરી ૨૬ છવીસ લેખે બિધારે લાવીએ તો તે હે-
મની કોરી ૭૮ અઠોતેર હેમ ખાતે અથવા ખરીદ ખાતે
બિધારવી અને શા. પાનાચંદ રતનશીને ખાતે જમા કરવી.

૪૦ આપણે કોઈ માણસને બીજા કોઈની દુકાનેથી
બિધારે માલ અપાવીએ, તો જેટલી કોરીનો માલ જે માણસ
પાસેથી અપાવીએ તેટલી કોરી તે માણસની આપણા ચોપ-
ડામાં જમે કરવી. અને પેટામાં હકીકત લખવી કે ફલાણે

માલ ફલાણુને અપાવ્યો તેની. અને જે માણસને તે માલ અપાવ્યો હોય, તે માણસને ખાતે તેટલી કિરો ઊધારવી. જેમ—

૬૧. વિશનજી પ્રાગજીની દુકાનેથી માં. માણેકચંદ પ્રાગજીને ગોળ મણુ ૧૫ પંદર પ્રત કોરી ૯૫૫ સાડીનવ લેખે અપાવીએ તો તે ગોળની કોરી ૧૪૨૫ એકસો સાડી બેતાળીસ આપણા ચોપડામાં ૬૧. વિશનજી પ્રાગજીની જમા કરવી. અને તે કોરી માં. માણેકચંદ પ્રાગજીને ખાતે ઊધારવી. પણ આપણે કોઈની દુકાનેથી માલ અપાવીએ તેના લેવાના અને આપવાના ભાવમાં ફેર હોય તો, ફેર જેટલી રકમ ખોટ વટાવ ખાતે જમા ઊધાર કરવી. જેમ ઊપલા ઊદાહરણમાં ૬૧. વિશનજી પ્રાગજી પાસેથી તે ગોળનો ભાવ કોરી ૯૫૫ સાડીનવ ઠરાવી હોય અને માં. માણેકચંદ પ્રાગજીને કોરી ૯૫૫ પોણીદશ લેખે અપાવીએ તો તે માં રહેલી કોરી ૩૫૫ પોણીચાર વટાવ ખાતે જમા કરવી.

૪૧ આપણને કોઈ માણસ ખીજની દુકાનેથી માલ અપાવે, તો આપણા ચોપડામાં જે માણસ જેટલી કોરીનો માલ અપાવે, તેટલી કોરી તેને ખાતે જમા કરવી. અને પેટામાં વીગતવાર હકીકત લખવી કે ફલાણુ માલ ફલાણુ પાસેથી અપાવ્યો તેની. અને પછી તેટલીજ રકમ તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે ઊધારવી. જેમ—

૬૧ મનજી કાનજીની દુકાનેથી ૬૧૦ દેવજી રામજી ધર્મી કળશી ૧૫ દોઢ પ્રત કોરી ૧૨૦ એકસો વીશ લેખે અપાવે, તો તે ધર્મીની કિંમતની કોરી ૧૮૦ એકસો એશી ૬૧૦ દેવજી રામજીની જમા કરવી. અને તે કોરી ૧૮૦ એકસોએશી ધર્મી અથવા ખરીદ ખાતે ઊધારવી.

૪૨ કોઈ પાસે આપણું લેણું હોય તે માગતા પેટે દાગીના [ધરેણું], દોર, અનાજ, ખેતર, ઘર વગેરે આપે તો જેટલી કોરીનો તે માત્ર આપે તેટલી કોરી તે આસા-મીની જમા કરવી. અને પછી તે આવેલો માલ જે જાતનો હોય, તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે તેટલી કોરી વધારવી. પછી તે માલ જેમ જેમ વેચાતો જાય તેમ તેમ તેના આવેલા પૈસા તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવા. જેમ—

દા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ પાસે કોરી સો માગતા હતા તે પેટે તેણે ઘોડો જીવ ૧ એક કોરી ૮૦ એ'શી લેખે; તથા ધજી સૈર બે પ્રત કોરી દશ લેખે આપ્યા. તે પ્રથમ કોરી ૧૦૦ સો દા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમની જમા કરવી. અને તે કોરીમાંથી કોરી ૮૦ એ'શી [ઘોડાની] દોર અથવા ખરીદ ખાતે ઊધારવી અને કોરી ૨૦ વીશ [મગની] મગ કે અનાજ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી.

રોકડ અને ઉધાર ખંનેની સાથે આપ લે થાય તેનું નામું માંડવાની રીત.

૪૩ કોઈ માણસને અમુક કોરીનો માલ આપીએ તેની તે બધી કોરી રોકડી ન આપતાં, થોડી રોકડી કોરી આપે અને બીજી બાકી રખાવે, તો જેટલી કોરીનો માલ તે માણસને આપ્યો હોય તેટલી કોરી તે માણસને ખાતે માંડવી અને તે આખી રકમ વકરા ખાતે જમા કરવી. પછી તે માલ પેટે જેટલી કોરી રોકડી આપી હોય, તેટલી કોરી તે આશ્વામીને ખાતે જમા કરવી, જેમ—

દા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને બાજરો કળશી ૦૧૧ પોણ્ડી

પ્રત કોરી ૧૨૦ એકસોવીશ લેખે આપ્યો. તે પેટે તેણે કોરી ૫૦ પચાસ રોકડી આપી; અને બાકી કોરી ૪૦ ચાલીશ ખાતે રખાવી; તો પ્રથમ એકંદર કોરી ૯૦ નેવું હા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઉધારવી, અને તે આખી રકમ તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી. અને વળી કોરી ૫૦ પચાસ જે તેણે રોકડી આપી તે તેને ખાતે જમા કરવી.

અથવા એવી પણ રીત છે કે માલની કિંમત બદલ જેટલી કોરી રોકડી આપી હોય તેટલી કોરી બાદ કરતાં; બાકી રહે તેટલી રકમ તે આસામીને ખાતે ઉધારવી, અને તેમાલની આખી રકમ તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી. એટલે ઉપલા દાખલા મુજબ હોય તો કોરી ૪૦ ચાલીશ હા. પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઉધારવી; અને કોરી ૯૦ નેવું તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી.

૪૪ કોઈ આસામીને ત્યાંથી અમુક કોરીનો માલ લાવીએ, અને તે પેટે થોડી કોરી રોકડી આપીએ અને બાકી ખાતે રખાવીએ, તો જેટલી કોરીનો માલ લીધો હોય તેટલી કોરી તે આસામીને ખાતે જમા કરવી, અને તે આખી રકમ તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી અને તે માલ પેટે આપેલી રકમ પણ તે આસામીને ખાતે ઉધારવી. જેમ—

હાં પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ ને ત્યાંથી હેમ ગદી. ૨૫ અઢી પ્રત કોરી ૪૦ ચાલીશ લેખે લીધું હોય, અને તે પેટે કોરી ૫૦ પચાસ રોકડી આપીએ અને બાકી કોરી ૫૦ પચાસ ખાતે રખાવીએ, તો તે કોરી ૧૦૦ સો પ્રથમ તે આસામી (હાં પ્રેમજી પુરૂષોત્તમ)ની જમા કરવી, અને તેટલીજ કોરી હેમ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી. અને પછી કોરી ૫૦ પચાસ હાં પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઉધારવી.

અથવા એમ પણ થઈ શકે કે બાકી જેટલી રકમ દેવી રહે, તેટલી રકમ તેની જમા કરવી અને આખી રકમ તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી. ઉપલા દાખલા પ્રમાણે હોય તો ૬૦૦ પ્રેમજી પુરુષોત્તમને ખાતે કોરી ૫૦ પચાસ જમા કરવી અને કોરી ૧૦૦ સો હેમ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી.

૪૫ રોકડેથી વેચેલો માલ કોઈ પાછો આપી જાય તો, જેટલી કોરીનો માલ પાછો આપી જાય તેટલી કોરી ખરીદ ખાતે ઉધારીને તે આસામીને આપવી અને પેટામાં વિગત લખવી કે ફલાણો માલ ફલાણુને રોકડેથી આપ્યો હતો તે પાછો આપી જતાં, તે આસામીને આપીને ખરીદ ખાતે ઉધારી સળગ.

૪૬ કોઈ માણસ રોકડી કોરી મોકલી પરગામથી માલ મંગાવે તો તે કોરી વકરા ખાતે જમા કરી માલ મોકલવો. અને પેટામાં બરાબર હકીકત લખવી કે ફલાણો માલ ફલાણુને મોકલ્યો તે પેટે ચુકતે હિસાબે તેણે આગળથી મોકલી આપી હતી તે રસ્તામાં બાડા વગેરે ખર્ચ થાય તે આપવા બાબતનો કાગલ માલ મંગાવનાર ધણી ઉપર લખી આપવો પણ જો આપણેજ બાડું આપવું પડે તેમ હોય તો માલ મંગાવનાર ધણીને ખાતે ઉધારીને આપવું. પછી બ્યારે તે માલ મંગાવનાર ધણી બાડાની કોરી મોકલે ત્યારે તે કોરી તેને ખાતે જમા કરવી.

ઉપલી રીત કેટલાક વેપારી ધોરણુ સર ગણતા નથી. તેઓ તો પર ગામથી રોકડી કોરી મોકલી કાંઈ માલ મંગાવે તોપણ પ્રથમ મોકલેલી કોરી માલ મંગાવનાર ધણીને ખાતે જમા કરે, અને પછી માલ મોકલીને તેને ખાતે ઉધારે છે. અને વકરા ખાતે જમા કરે છે.

૪૭ દુકાનેથી કાંઈ માલ ધર ખર્ચને સાફ ઘેર મોકલ્યો, તો તે માલની પીઠ ભાગે જોટલી કિંમત થાય તેટલી કોરી ધર ખર્ચ ખાતે ઉધારીને તે માલ અથવા વકરા ખાતે જમા કરવી.

૪૮ પરદેશથી માલ મંગાવીએ તેની કીંમત રૂપીઆમાં હોયછે. માટે તે માલનું ભરતીયું આવેથી ભરતીઆમાં જોટલા રૂપીઆ લખ્યા હોય. તેની રૂ. ૧૦૦ સોની કોરી ૪૦૦ ચારસો લેખ જોટલી કોરી થાય તેટલી કોરી માલ મોકલનાર ધણીને ખાતે જમા કરી, તે માલ અથવા ખરીદ ખાતે ઉધારવી. પછી જ્યારે તે રૂપીઆ મોકલીએ ત્યારે ચારસો કોરી કરતાં વધારે કોરી એસે તો જોટલી વધારે એસે તેટલી ખોટ ખાતે અથવા તે માલ ખાતે ઉધારવી અને જો ચારસો કરતાં ઓછી એસે તો જોટલી ઓછી એસે તેટલી વટાય અથવા તે માલ ખાતે જમા કરવી.

૪૯ કોઈ માણસ પાસે મામતા હોઈએ તેને ધણી મુદત થઈ જવાના શખખથી નવું ખત કરાવવાની જરૂર હોયતો પ્રથમ લેની રકમ તે આશામીને ખાતે જમા કરીને નવા ખતમાં લખેલી રકમ તેને ખાતે ઉધારવી અને બંને ઠેકાણે વીગત બરાબર લખવી તે બંને રકમોમાં વધ ઘટ થતી હોય તેટલી રકમ બ્યાજ અથવા વટાય ખાતે જમા ઉધાર કરવી.

જેમ શાં માણેકચંદ મોતીચંદ પાસે આપણું કોરી ૨૦૦ બસોનું ખતની રૂએ લેણુ હોય. ૩૬ વર્ષ થઈ જતાં દેશારીતે કોરી ૪૦૦ ચારસો થઈ હવે નવું ખત કોરી ૪૦૦ ચારસોનું કરાવવાનું છે તો પ્રથમ કોરી ૨૦૦ બસો શા. માણેકચંદ મોતીચંદની જમા કરવી. પછી પાછી

કોરી ૪૦૦ ચારસો તેને ખાતે ઉધારવી. અને કોરી ૨૦૦ બસો જે વ્યાજની થઈ તે કોરી ૨૦૦ બસો વ્યાજ અથવા વટાવ ખાતે જમા કરવી.

૫૦ મરીખ લોકો જેવા કે આહીર, બરવાડ કણુખી વાયડા વગેરે લોકો કોઈ માસેથી કાંઈ રકમ કરજે લે છે ત્યારે તે મૂળ રકમ ઉપર કાંઈ ચડાવાતું (વધારે જોટલે મુળ રકમ ઉપર વ્યાજ બદલ વટાવ)લે છે. પછી તે ચડાવા શીખે જેટલી રકમ થાય તેનાં કાંધાં (અમુક મુદતે અમુક કોરી આપવી) કરી લે છે. તેનું નામું માંડવાની રીત એવી છે કે પ્રથમ ચડાવા શીખે જેટલી રકમ થતી હોય તેટલી બધી રકમ તે માણસને ખાતે ઉધારે છે. અને તેના પેટામાં વીગત લખે છે કે આટલી મુદલ અને આટલી ચડાવા (વ્યાજ કે વટાવ)ની પછી જેટલી રકમ ચડાવાની ઠરાવી હોય તેટલી રકમ વ્યાજ અથવા વટાવ ખાતે જમા કરે છે. જેમ—

સથવારા પાંચા ખીમાને કોરી ૫૦ પચાસ રોકડી આપીએ અને કોરી ૨૦ વીસ ચડાવાની ઠરાવીએ તે। એકંદર કોરી ૭૦ શીતેર થાય તે તેને ખાતે ઉધારવી અને પેટામાં લખવું કે કોરી ૫૦ પચાસ મુદલ તથા કોરી ૨૦ વીસ ચડાવાની. પછી ચડાવાની કોરી ૨૦ વીસ વ્યાજ અથવા વટાવ ખાતે જમા કરવી.

રોકડ મેળ.

૫૧ રોકડમેળની વાખ્યા—રોજની રોકડાં નાણાંની લેવ દેવનો હિસાબ લખવાનો ચોપડો તેનું નામ રોકડ મેળને કેટલાક નાણાં મેળ કે રોકડ દનીજી પણ કહે છે.

૫૨ રોકડ મેળમાં નીચે લખ્યા મુજબ ચાર જાતનું નામું ધણું કરીને લખાય છે.

અ. રોકડાં નાણાંની આવક અને જવક.

બ. ખીજા કોઈની પાસેથી રોકડાં નાણાં લાવીએ અથવા કોઈને અપાવીએ તેનું નામું.

ક. રોકડાં નાણાંથી માલ ખરીદો હોય અથવા વેચ્યો હોય તો તેનું નામું.

ઢ. વ્યાજની તથા હુંડીઓની રોકડેથી લેણુ દેણુ થાય તેનું નામું.

૫૩ ઉપર લખી ચાર જાતની રકમોનું નામું કેવી રીતે લખવું તેની હકીકત આગળ કલમ ૩૩-૩૪-૩૫ માં આવી ગઈ છે.

૫૪ રોકડ મેળમાં સિલ્કીક કાઢનાની રીત—મઈ કા-લની સિલ્કીક સાથે જમે તરફની તમામ રકમોનો સરવાળો કરવો, અને તેજ પ્રમાણે ઊધાર તરફની બાજુઓની રકમોનો સરવાળો પણ કરવો. પછી જમા તરફની રકમોનો જેટલો સરવાળો આવ્યો હોય તેમાંથી ઊધાર તરફની રકમોનો સરવાળો બાદ કરવો; બાકી રહે તેટલી સિલ્કીક સમજવી.

એ બાકી રહેલ સિલ્કીક અને કાચળીમાં રહેલી રકમ બરાબર થાય તો સમજવું કે મેળ ખરો છે. અને જો બંનેમાં કાંઈ તફાવત આવે તો જાણવું કે કયાંઈક ભૂલ રહેલી છે.

૫૫ બાકી સિલ્કીક જેટલી કોરી રહે તેટલી કોરી ઊધાર બાજુએ છેવટે લખવી અને તેના પેટામાં કેટલી કોરી રોકડી તથા કેટલી કોરીના છુટા છે તે જણાવવું.

પછી જમા તરફની તથા ઉધાર તરફની તમામ રકમોની છેવટે બેવડી લીટી દોરીને, જમાનો જમા તરફ અને ઉધારનો ઉધાર તરફ સરવાળો લેવો અને સરવાળા ની નીચે લીટી દોરી અંક કોરી કરવી. જમા અને ઉધાર તરફના છેવટના સરવાળા બરાબર થાય તો જાણવું કે મેળ બરાબર લખાયો છે.

૫૬ એ રીતે છેવટે રહેલી સિલીકનો આંકડો ખીખ દિવસના મેળમાં જમે તરફ પ્રથમ લખવો. અને ધણી લીટી કાઢી લખવું કે “શ્રી પ્રાંત છે” અથવા “શ્રી પ્રાંત ગઈ કાલ આખરની* છે.

નોંધ.

૫૭ નોંધ એટલે નોંધવું; એટલે કે રોકડ સિવાય ની જે જે વસ્તુની આપ લે થાય છે તેવું; તેમાં પણ વિશેષ કરીને હુડીઓના નામાતું જમે ઉધાર જે ચોપડામાં થાય છે; તેનું નામ “નોંધ.”

૫૮ જે વેપારી રોકડમેળ અને નોંધ એ બંને ચોપડા રાખે છે તેમને ત્યાં કેટલી આપ લે થાય છે તે જાણવું હોય તો તે બંને ચોપડામાં ગણાયેલી રકમો એકઠી કરવી જોઈએ. તેમ કર્યા સિવાય કેટલી આપ લે થઈ તે જણાય નહીં; કારણ કે રોકડી આપ લે થઈ હોય તેનું નામું રોકડ મેળમાં હોય છે, અને ઉધારે આપ લે થઈ હોય તેનું નામું નોંધમાં હોય છે.

૫૯ રોકડ મેળની રકમો નોંધમાં કે નોંધની રકમો

* દરબારી ખાતાના રોજમેળમાં “સિલીક રોજ ગુદરત આખરની બાકી” એમ લખે છે.

રોકડ મેળમાં કદી આવતી નથી.

૬૦ નોંધ ઉપરથી સિલીક કેટલી છે તે જણાય નહીં.

૬૧ નોંધ લખવાની રીત—પ્રથમ એક લીટી દોરી તે લીટીમાં શરૂ કર્યાની સાલ, મહિનો તથા મીતી લખવાં. પછી જમા કે ઉધાર લખવાને “જ” “ઉ” અક્ષર કરી સળંગ લીટી દોરવી. એ લીટીને નીચે બીજી લીટી તે લીટી કરતાં જરા નાની દોરીને તે લીટીમાં ફલાણે ખાતે “જમા” કે “ઉધાર” લખી, પેટામાં ખરાખર વિગત લખવી. વિગત લખી રહ્યા પછી એ રકમ જે ખાતે જમા કે ઉધાર કરવાની હોય, તે ખાતે જમા કે ઉધાર, એમ જણાવવું.

૬૨ કોઈ આસામીને આપણે માલ ઉધારે આપીએ, તો નોંધના ચોપડામાં તે માલની જેટલી કિંમત થાય તેટલી તેને નામે ઉધારાય. અને તેની નીચે જણાવવું કે “વકરા ખાતે જમા કરીને.”

૬૩ કોઈ માણસ પાસેથી આપણે માલ ઉધારે લાવીએ, તો નોંધના ચોપડામાં તે માણસને ખાતે તે માલની જેટલી કિંમત થાય તેટલી જમા કરીને પેટામાં જણાવવું કે “ખરીદ ખાતે ઉધારીને” (જણુસવાર જુદાં જુદાં ખાતાં રાખ્યાં હોય તો “ફલાણા માલની ખરીદ ખાતે ઉધારીને”) એમ લખવું.

૬૪ પરદેશથી કોઈ માલ આડતીયાએ મોકલ્યો હોય તો તે માલની કિંમત ભરતીયા પ્રમાણે તે આડતીયાને ખાતે નોંધમાં જમા કરવી, અને પેટામાં જણાવવું કે “ખરીદ ખાતે ઉધારીને.”

પરદેશથી માલ આવે છે તેનું ભરતીયું બહુ કરી

રૂપીઆમાં આવે છે. માટે તે ભરતીયામાં જેટલા રૂપીયા હોય, તેની રૂપીયા ૧ એકની કોરી ૪ ચાર લેખે જેટલી કોરી થાય તેટલી તે આડતીયાની જમા કરવી. પછી જ્યારે રૂપીયા મોકલીએ ત્યારે વધ ઘટ ભાવ હુંડીઆમણ ખાતે જમા ઉધાર કરવો. અથવા એવી પણ રીત છે કે જેટલા રૂપીયાનું ભરતીયું આવે, તે ભરતીયું આવતી વખતે હુંડીનો જામર ભાવ જેટલી કોરી હોય તેટલી કોરી ગણીને તે આડતીયાને ખાતે જમા કરવી.

હુંડીઓનું નામું લખવાની રીત.

૬૫ હુંડી નોંધની વખતે નીચેની ૭ બાજતો ખસુ-સ કરીને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ.

૧ હુંડી કોના ઊપરની અને ક્યાંની.

૨ કોણે ક્યાંથી લખી.

૩ કોના રાખ્યા. (હુંડી કરાવનાર કોણ)

૪ લખ્યાની મીતિ. (કઈ તારીખની હુંડી લખેલી છે)

૫ કેટલી મુદતની

૬ કઈ જાતની (શાહ જોગી કે નામ જોગી)

૭ શિકરાવવા કોણુ આવ્યું. (નાણું કોણુ લઈ ગયું)

૬૬ જૂદી જૂદી ચાર રીતે હુંડીઓનું નામું લખાય તે નીચે મુજબ.

૧ આપણે કોઈ આશામીને હુંડી લંખી આપીએ તે.

૨ આપણે ખીજા કોઈ આશામી પાસેથી હુંડી લખાવીએ તે.

૩ આપણા ઊપર કોઈ હુંડી લઈને આવે તેનાં નાણું આપણે આપીએ તે.

૪ તૈયાર હુંડીઓ વેચાતી લઈએ અથવા વેચી કાઢી-
એ તે.

૬૭ આપણે કોઈ આસામીને (જિધારે) હુંડી લખી
આપીએ, તો જે આસામીને જે ભાવથી, જે જાતની હુંડી
લખી આપીએ તે ધણીને ખાતે વિગતથી હુંડી તથા હું-
ડીઆમણની જેટલી કોરી થાય તેટલી તેને ખાતે માંડવી.
અને હુંડી જેટલી કોરીની લખી આપી હોય તેટલી કોરી,
જેના ઉપર હુંડી લખી હોય તેના ખાતે જમા કરવી;
તે હુંડીઆમણની કોરી હુંડીઆમણ અથવા વટાવ ખાતે
જમા કરવી. પણ અંદરના ભાવે હુંડી લખી આપી હોય
તો તે હુંડી કરતાં જેટલી કોરી ખોટ જતી હોય તેટલી
કોરી હુંડીઆમણ અથવા વટાવ ખાતે જિધારવી.

૬૮ આપણે ખીજા કોઈ પાસેથી હુંડી લખાવીએ
તેનું નામું માંડવાની રીત—[જિધારે]

અ લખાવેલી હુંડી કોઈને આપીએ તો—આપણે
જેની પાસેથી હુંડી લખાવીએ તેને ખાતે તે હુંડી તથા
હુંડીઆમણની મળીને એકંદર જેટલી કોરી થાય તેટલી
જમા કરવી. પછી હુંડીઆમણની જેટલી કોરી આપવી
પડી હોય તેટલી હુંડીઆમણ ખાતે જિધારવી. અને હુંડી-
ની કોરી જે આસામીને હુંડી આપી હોય તેને ખાતે જિ-
ધારવી. ખીજા આસામીને હુંડીમાં લખેલી કોરી કરતાં
કાંઈક વધારે વટાવ લઈને આપી હોય તો તે હુંડી તથા
વટાવની મળીને જેટલી કોરી થાય તેટલી કોરી તેને ખાતે
જિધારવી. અને વધારાની કોરી હુંડીઆમણ અથવા વટાવ
ખાતે જમા કરવી. જેમ—

દા. કાનજી ભાવજી પાસેથી કોરી ૧૦૧ ને ભાવે કોરી

૫૦૦ પાંચસોની હુંડી લખાવીને તે હુંડી શાં પાનાચંદ રતનશીને કોરી ૧૦૨ એકસો બેને ભાવે આપીએ તો પ્રથમ કોરી ૫૦૫ પાંચસો પાંચ ઠા. કાનજી માધવજીની જમા કરવી. અને કોરી ૫ પાંચ વટાવ ખાતે જિધારવી. પછી કોરી ૫૧૦ પાંચસો દશ શાં પાનાચંદ રતનશીને ખાતે જિધારવી અને કોરી ૧૦ દશ વટાવ ખાતે જમા કરવી.

૬. તે લખાવેલી હુંડી આપણી વતી આડતીઆને ખીડીએ તો હુંડીમાં લખેલી કોરી જેને તે હુંડી ખીડીએ તેને ખાતે જિધારવી. અને હુંડીઆમણની કોરી હુંડીઆમણ ખાતે જિધારવી. અને હુંડી લખી આપનારને ખાતે હુંડી તથા હુંડીઆમણની મળીને જેટલી કોરી થાય તેટલી જમા કરવી. એજા ભાવથી હુંડી લખી આપી હોય તો લખી આપનારને ખાતે હુંડી બદલ જેટલી કોરી આપવાની હોય તેટલી જમા કરવી. ક્ષાયદો ગણે તે હુંડીઆમણ ખાતે જમા કરવો. જેમ—

ઠાં કાનજી માધવજી પાસેથી કોરી ૯૯ નવાણું ને ભાવે કોરી ૫૦૦ પાંચસોની હુંડી લખાવીને આપણી વતી અંજરના શાં દેવજી પ્રેમજીને ખીડીએ તો કોરી ૪૯૫ ચારસો પંચાણું કોરી ઠાં કાનજી માધવજીની જમા કરવી. અને કોરી ૫૦૦ પાંચસો અંજરના શાં દેવચંદ પ્રેમજીને ખાતે જિધારવી તથા કોરી ૫ પાંચ હુંડીઆમણ ખાતે જમા કરવી. પણ જિપર લખી હુંડી કોરી ૧૦૧ એકસો એકને ભાવે લખાવી હોય તો કોરી ૫૦૫ પાંચસો પાંચ ઠાં કાનજી માધવજીને ખાતે જમા કરવી. અને કોરી ૫૦૦ પાંચસો અંજરના શાં દેવજી પ્રેમજીને ખાતે જિધારવી. તથા કોરી ૫ પાંચ હુંડીઆમણ ખાતે જિધારવી.

ક આડતીયાના મંગાવથી તેમની વતી ખીડીએ તો હુંડી તથા હુંડીઆમણની બેઠેલી કોરી આડતીયાને ખાતે બિધારવી. અને જેની પાસેથી લીધી હોય અથવા લખાવી હોય તેની તેટલી કોરી જમા કરવી. જેમ—

શાં દેવજી માવજી પાસેથી કોરી ૧૦૧૫ એકસો દોઢના બાવે લખાવીને માંડવીના માંં ધારથી મકનજીને તેમની વતી ખીડીએ તો, કોરી ૧૦૧૫ એકસો દોઢ માંડવીના માંં ધારથી મકનજીને ખાતે બિધારવી.

૬૮ આપણા બિપરની હુંડી કોઈ લઈ આવે તેનાં નાણાં આપવા બાંધત—હુંડી લાવનાર આસામીને નામે હુંડીમાં લખેલી કોરી આપણા ચોપડામાં જમા કરવી. અને તેટલીજ કોરી હુંડી લખનાર આસામીને ખાતે બિધારવી. પછી જ્યારે તે હુંડીનાં નાણાં આપીએ ત્યારે હુંડી લાવનાર ધણીને ખાતે તેટલા કોરા રોકડ મળમાં બિધારાન આપવી. એટલે તેનું ખાતું સરબર થઈ જશે. જેમ—

આપણા બિપરની માંડવીના શાં કાનજી રવજીની લખેલી હુંડી કોરી ૪૦૦ ચારશોની લઈને કાં કેશવજી માવજી આવે તો તે કોરી માંડવીના શાં કાનજી રવજીને ખાતે બિધારવી અને કોરી ૪૦૦ ચારસો કાં કેશવજી માવજીની જમા કરવી. પછી જ્યારે તે કોરી ૪૦૦ ચારસો કાં કેશવજી માવજીને આપવામાં આવે ત્યારે તેને ખાતે બિધારીને આપવી.

૬૯ લખાવેલી હુંડી પડી રહે અને તે હુંડી ભેનાર તરત કોઈ ન મળે તો હુંડીમાં ખર્ચેલી રકમ “હુંડી ખાતે” અથવા “હુંડી ખરીદ ખાતે” બિધારવી. પછી જ્યારે હુંડીનું વેચાણ થાય ત્યારે હુંડીમાં લખેલી કોરી જેટલી રકમ

જે ખાતે તે ઉધારી હતી તે ખાતે જમા કરવી. અને
ધટારે ઉપજેલી રકમ હુંડીઆમણ ખાતે જમા ઉધાર
કરવી. જેમ—

૬૧. નથુ કાનજી પાસેથી કોરી ૧૦૦૧ એકસો અરધ
લેખે કોરી ૬૦૦ છસોની હુંડી લખાવીએ અને હુંડી તરત
આપણી પાસે પડી રહે, પણ થોડા દિવસ પછી તેજ હુંડી
કોરી ૧૦૧ના બાવે શા. દેવશી મૂળજીને વેચીએ તો, પ્રથમ
કોરી ૬૦૩ છસો ત્રણ કોરી ૬૦ નથુ કાનજીની જમા કરવી.
અને પેટામાં લખીકત લખી, લખવું કે “ હુંડી ખરીદ ખાતે
ઉધારીને ” પછી કોરી ૬૦૦ છસો હુંડીની ખરીદ ખાતે
અને કોરી ત્રણ હુંડીઆમણ ખાતે ઉધારવી. પાછું વેચાણ
થયું. એટલે કોરી ૬૦૦ સો હુંડીની ખરીદ ખાતે તથા કો
રી ૬ છ હુંડીઆમણ ખાતે જમા કરવી; અને કોરી ૬૦૬
છસો છ શા. દેવસી મુળજીને ખાતે ઉધારવી. અથવા એમ
પણ ચર્ચ શકે કે પ્રથમ કોરી ૬૦૬ છસો છ શા. નથુ કાનજી
ની જમા કરીને તેજ કોરી ૬૦૩ છસો ત્રણ “ હુંડી ખાતે ”
અથવા “ હુંડી ખરીદ ખાતે ” ઉધારવી. પછી બ્યારે વેચા
ણી ત્યારે કોરી ૬૦૩ છસો ત્રણ “ હુંડી ખાતે ” અથવા
“ હુંડીની ખરીદ ખાતે ” અને કોરી ૩ ત્રણ “ હુંડીઆમણ
ખાતે ” જમા કરવી અને કોરી ૬૦૬ છસો છ શા. દેવશી
મૂળજીને ખાતે ઉધારવી.

૭૦ આડતીઆ તરફથી વેચાણ અથવા હુંડીઓ આવે
તો તેનું નામું માંડવાની રીત એવી છે કે તે હુંડી તરત વે
ચાય તો હુંડીની ઊપજેલી કોરી તે આડતીઆને નામે રો
કડ મેળમાં જમા કરવી. પણ તે હુંડીઓનું ઊધારે વેચા
ણ થાય તો તે હુંડી લેનારને નામે^૧ ઊધારી આડતીઆ

૧ નામે એટલે ખાતે.

ને નામે જમા કરવી. પણ તે હુંડીઓ તંત્રત ન વેચાણ તો તે આડતીઆને નામે બીજા પરચુરણ ચોપડામાં બે પર ટપકે જમે રાખવી પછી જ્યારે તેનું વેચાણ થાય ત્યારે તેની રીતસર જમા કરવી. હુંડીમાં લખેલી કોરી કરતાં વધારે બિપજે તો જેટલી કોરી વધારે બિપજે તે પણ તે આડતીઆને ખાતેજ જમા કરવી. અને હુંડીમાં લખેલી કોરી કરતાં ઓછી બિપજે તો તેટલી ઓછી જમા કરવી. પેટામાં વિગત બરાબર લખવી.

અથવા એમ પણ થઈ શકે કે જે વખતે આડતીઆ-તરફથી હુંડીઓ વેચાણ આવે ત્યારે હુંડીમાં લખેલી કોરી આડતીઆને ખાતે જમે કરીને, હુંડી ખરીદ ખાતે બિધારવી પછી જ્યારે તે હુંડી વેચાય ત્યારે “હુંડી ખરીદ ખાતે” જમા કરવી અને બિધારે આપી હોય તો જેને આપીએ તેને ખાતે બિધારવી. તેમાં હુંડીમાં લખેલી કોરી કરતાં વધારે ઘટારે બિપજ હોય તો જેટલી વધારે ઘટારે બિપજ હોય; તેટલી તે આડતીઆને ખાતે જમા, બિધાર કરવી. જેમ—

મંડવીના આડતીઆ શાં માધવજી દેવચંદ હુંડી ૧ એક કોરી ૫૦૦ પાંચસોની પોતાની વતી વેચાણ થવા મોકલે અને તે હુંડી આવતાં તરતજ રોકડેથી ૬૦ કાનજી લાલજીને આપીએ તો કોરી ૫૦૦ પાંચસો રોકડ મેળમાં શાં માધવજી દેવચંદની જમા કરવી. પણ જો તે હુંડી બિધારે વેચી હોય તો શાં માધવજી દેવચંદની જમા કરીને ને ૬૦ કાનજી લાલજીને ખાતે બિધારવી.

બિપર લખી હુંડી ૬૦ કાનજી લાલજીને કોરી ૧૦૧ ને આવે આપી હોય તો શાં માધવજી દેવચંદની કોરી

૫૦૫ પાંચસો પાંચ જમા કરવી. અને તેટલીજ કારી કાઠ કાનજી લાલજીને ખાતે બિધારવી.

માહે ભાવે એટલે કારી હજી સાડી મવાણું લેખે આપીએ તો કારી ૪૯૭૫ ચારસો સાડી સતાણું તે આપ કાઠીઆને ખાતે જમા કરવી.

૭૧ બજાર ભાવે હુંડીઓ વેચાતી સર્ઈએ તથા વેચીએ તો તેનું નામું માંડવાની રીત—જો આપણે હુંડી વેચાતી સર્ઈએ તો જેની પાસેથી વેચાતી સર્ઈએ તેને જેનું ટકી કારી આપવાની હોય તેટલી કારી તેની જમા કરવી અને હુંડી ખરીદ ખાતે બિધારવી. અને વેચીએ તો હુંડી ખરીદ ખાતે જમા કરીને, જેને આપીએ તેને ખાતે બિધારવી. ખોટ વટાવ થાય તે રીતસર હુંડીઆમણ ખાતે જમા બિધાર કરવો.

રોજ મેળ.

૭૨ રોજમેળની વ્યાખ્યા—રોજનો હિસાબ રાખવાના ચોપડાને રોજમેળ કહે છે. એટલે કે દરરોજ રોકડે તથા બિધારે જે આપ લે થાય છે તેનું નામું જે ચોપડામાં લખવામાં આવે છે તેને “રોજમેળ” કહે છે.

૭૩ રોજ મેળમાં રોકડે અને બિધારે જેટલી રીતે આપ લે થાય છે તે તમામનું નામું રોજને રોજ આ ચોપડામાં માંડવામાં આવે છે. તે નીચે પ્રમાણે.

૧ જે રકમોની બિધારે આપ લે થાય, તે રકમોને “જમા ખર્ચા” રકમો કહે છે. પણ તે રકમ એવી હોવી જોઈએ કે તે આવવા જવાથી સિલીકમાં વધારો ઘટારો થાય નહીં.

અ રોકડી રકમોની આપ લેતું નામું માંડવાની રીત આગળ કલમ ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૩૭ માં આવી ગઈ છે તે પ્રમાણે રોજ મેળમાં પણ માંડવું.

બ જમા^૧ ખર્ચી રકમોનું નામું માંડવાની રીત આગળ કલમ ૩૮, ૩૯, ૪૦ ૪૧, ૪૨ માં આવી ગઈ છે તે પ્રમાણે રોજ મેળમાં પણ માંડવું.

ક રોકડ અને ઉધાર બંને સાથે થાય તેનું નામું માંડવાની રીત આગળ કલમ ૪૩, ૪૪, ૪૫, ૪૬, ૪૭, ૪૮, માં આવી ગઈ છે તે પ્રમાણે રોજ મેળમાં પણ માંડવું.

૭૪ રોજ મેળમાં જમે ઉધાર એવા એ પાસાં પાડ્યા પછી; પ્રથમ ગયા રોજની સિલીક રહેલી હોય તે લખવી અને પછી બીજી આપ લેતું નામું માંડવું. અને પેટામાં બરાબર હકીકત લખવી. અને છેવટ તે કઈયે ખાતે ઉધાર કે જમા તે પણ દર્શાવવું.

૭૫ રોજ મેળમાં સિલીક કાઢવાની રીત રોકડ મેળના જેવી છે માટે તે પ્રમાણે સિલીક કાઢવી.

૭૬ રોજ મેળ રાખનાર વેપારી રોકડ મેળ અને નોંધ રાખતા નથી કારણ કે તે બંનેમાં માંડવાનું તમામ નામું રોજ મેળમાં આવી જાય છે.

મુડીઓ.

૭૭ મુડીયાની વ્યાખ્યા.—રોજની આપ લે

૧ જે રકમોની ઉધારે આપ લે થાય, તે રકમોને “જમા ખર્ચી” રકમો કહે છે. પણ તે રકમ એટલી હોવી જોઈએ કે તે આવવા જવાથી સિલીકમાં વધારો થટાડો થાય નહીં.

યામ તે તરતજ ને ચોપડામાં માંડવામાં આવે છે તેને “ સુડીઓ ” કહે છે. કેટલાક સાંજે, અથવા ખીજે વખતે પણ લખે છે.

૭૮ સુડીઓ લખવાની રીત—પ્રથમ મથાળે એક લીટી દોરીને ફલાણી તીર્થા, અથવા ફલાણા મહિના અથવા ફલાણી સાલનો “ સુડીઓ ” એમ લખવું. પછી તેની નીચે સળંગ બેવડી લીટી દોરવી; અને વળી તે બેવડી લીટીની નીચે જરા ટુંકી ખીજ એકવડી લીટી દોરવી. તે દોરેલી લીટીમાં કોઈ કાંઈ લઈ જાય તો તેને “ ખાતે ઉધાર ” એમ અટક સાથે નામ લખીને લખવું અને આખી જાય તો તેનું નામ અટક સાથે લખીને “ ખાતે જમા ” એમ લખવું. તથા પેટામાં વીમતવાર હકીકત લખવી. અને માલ હોય તો તેનું તોલ તથા ભરથ અને આવ દર્શાવવો. અને છેવટ, મહિના કે વર્ષનો સાથે સુડીઓ હોય તો તીર્થિ અને માસ દર્શાવવાં. પણ રોજનો હોય તો તે દર્શાવવા જરૂર નથી. જેમ.—

ઠાં માવજી કાનજી આપણી પાસેથી પોશ્ત સુદ ૫ ને રોજ ગોળ મણુ ૨ બે પ્રત કોરી ૮ આઠ લેખે ઉધારે લઈ ગયા. અને શ્રાં દેવશી પ્રેમચંદ પોશ્ત સુદ ૮ ને રોજ કોરી ૫ પાંચ રોકડી લઈ ગયા તથા મેહેતા પ્રાણજીવન કુંવરજી પાસેથી બાજરો કળશી ૦૧૧ પ્રત કોરી ૧૨૦ એકસો વીશ લેખે લીધો. તો તેનું નામું સુડીયામાં નીચે મુજબ માડવું જોઈએ.

સંવત ૧૯૪૭ ના માસ પોશનો સુડીઓ.

૧૬ ઠા. માવજી કાનજીને ખાતે ઉધાર. ગોળ મણુ ૨ પ્રત કોરી ૮ લેખે. ૬૦ પોતે. સુદ ૫ ખા. પા.

૧૬ વકરા ખાતે જમા. ખા. પા.

૫ શા. દેવશી પ્રેમચંદને ખાતે ઊધાર. રોકડી ૬૦
પોતે. સુદ ૮ ખા. પા.

૯૦ મહેતા પ્રાણજીવન કુંવરજીને ખાતે જમા. બાજરો
કળશી ૦૧૧૧ પ્રત ૧૨૦ લેખે લીધો તેની સુદ ૮.

ખા. પા.

૯૦ ખરીદ ખાતે ઊધાર. ખા. પા.

૭૯ આપણી પાસેની સીલીક સુડીઆ પરથી જ-
ણાતી નથી.

૮૦ કેટલાક જણ સુડીઆને નોંધ પણ કહે છે. પણ
તે બરાબર નથી. કારણ કે સુડીઆમાં રોકડે તથા ઉધારે
ગમે તેવી રીતે આપ લે થાય તે તમામનું નામું એ સુ-
ડીઆમાંજ લખવામાં આવે છે; અને નોંધમાં તો માત્ર
જમા વાસલ રકમેનુંજ નામું માંડવામાં આવે છે. બા-
કી નોંધ માંડવાની જેવી રીત છે તેવીજ સુડીઆ લ-
ખવાની રીતમાં એ બંને મળતાં છે.

૮૧ સુડીઆ રાખનાર હલકા વર્ગના વેપારી તેના
પેટામાં તે રકમ કમે ખાતે જમા કે ઊધાર; તે લખતા
નથી. તે સિવાય બધી હકીકત લખે છે. જેમ અડદ ક-

૧ જેની ઊધારે આપ લે થાય તેને જમા વાસલ
કહે છે. અને કેટલાક જમા ખર્ચા પણ કહે છે. જમા
વાસલ એટલે એવી રકમો કે જેની આપ લે કરવાથી સિ-
લીકમાં વધારો ઘટારો થતો નથી. જેમ મમ કળશી એક
ઊધારે લઈએ તો જેની પાસેથી લઈએ તેની જમા થાય
અને ખરીદ ખાતે ઊધારામ જેથી સિલીકમાં કાંઈ પણ
ફેરફાર થવાનો નથી.

બસી ના અરધ ઠા. માવજી રામજી ઉધારે લઈ નખ તેા તે અડદની જેટલી કારી થાય તેટલી ઠા. માવજી રામજીને ખાતે ઉધારે છે. તથા તેનું માપ અને વ્રત કેટલી કારી લેજે આપ્યા તે; હૃદય કાણુ અને છેવટ મીતિ લખે છે. પણ તે અડદની કારી કયે ખાતે જમા. તે લખતા નથી.

આવરો.

૮૨ રોકડ મેળ અને નોંધ બિપરથી એકંદર એક ઠેકાણે નામું તૈયાર કરવાના ચોપડાને આવરો કહે છે.

૮૩ આવરો લખવાની રીત—પ્રથમ એક લીટી દોરી તેમા સંવત અને ગહિનો લખીને લખવું કે “ સુદ એકમથી તે વિદ ૦)) સુધી (અથવા અમુક તીથિ સુધી) નો આવરો ” પછી તે નીચે જમાને ઉધારની લીટીઓ દોરીને, જમા તરફ પ્રથમ ગયા માસ આખરની રહેલી સિલીક લખવી; ને તે નીચે (જમા તરફ) “ ફલાણી આ-સામીને ખાતે જમા માસ અમુકમાં ” એમ લખી પેટામાં રકમોનો આંકડો, રોકડ મેળ અથવા નોંધ જે ચોપડામાં થી તે રકમ લેવાની હોય, તે ચોપડાનું સંક્ષેપમાં નામ સા-થે પાતું તથા મીતિ લખીને, એ રકમ બાબત જે હકીકત હોય તે લખવી. એ રીતે આખા માસમાં જેટલી તી-થિઓએ જમા કરવાનું થયું હોય તેટલું લખવું. ને તેને નામે ઉધારવું હોય તે પણ એજ રીતે (ઉધાર તરફ) ઉધારવું. છુટક છુટક મીતીની રકમોનો કુલ આંકડો થાય તે તેને માથે અઢાવવો.

૮૪ બધા વેપારી આવરો કરતા નથી. કેટલાક ક-રે છે અને કેટલાક નથી પણ કરતા. સારા અને મોટા

વેપારી આવરો કરે છે. અને બાકીના નથી કરતા આવ-
રા બાબત સારા વેપારીનું કહેવું એમ છે કે આવરો ક-
રવાથી નામું પાકું થાય છે અને એકની એક હકીકત બી-
જે ચોપડે અંકદર થવાથી બૂલ રહેતી નથી. માટે આવ-
રો અવશ્ય કરવોજ નોંધએ.

૮૫ કેટલાક વેપારી આવરો મહિને મહિને લખે છે
અને કેટલાક અમુક મુદતે લખે છે. પણ મહિને મહિને
આવરો લખવો એ વધારે સારું છે.

૮૬ રોકડ મેળ અને નોંધની જોડે રકમો આ-
વરામાં હતરે તે તે રકમો સાથે આવરામાં રો-
કડ મેળ કે નોંધનું પાનું દર્શાવવું. અને રોકડમેળ
ને નોંધમાં આવરાનું પાનું દર્શાવવું. એમ એક બીજાનાં
પાનાં નોંધવાથી ચોપડા સંકળાઈ જાય છે. અને નામું
બહુ સરળ થાય છે.

૮૭ રોકડ મેળ અને નોંધ, એ બંને ચોપડાની ર-
કમો આવરામાં પડીછે; તેની ખાત્રી સારૂ એ રકમની ડા-
બી બાજુએ આવી. ૦ મીંડા જેવી નીચાની કરવામાં આવે છે.

૮૮ આવરા ઉપરની સિલીક રોકડ મેળની સિલીક
સાથે મળવી જોઈએ.

૮૯ રોજમેળ અને આવરામાં તકાવત—રોજમેળમાં
પણ રોકડ અને જમા ખર્ચા રકમોનું જમા ઉધાર થાય
છે; પણ તે બેમાં ફેર ઓટલોજ કે રોજમેળ રોજને રોજ
લખવામાં આવે છે. અને આવરો મહિને મહિને કે અ-
મુક અમુક મુદતે લખવામાં આવે છે. વળી રોજમેળમાં
એકજ આસામીને ખાતે જે રકમો મંડાય તે જમ જમ
જતી આવતી જાય તેમ તેમ તે જુદે જુદે ઠેકાણે મંડા-

તી જય પણ આવરામાં તો એકજ આસામીને ખાતે આ-
ખા મહિનામાં જોટલી રકમો મંડાણી હોય તેટલી એકજ
ઢેઢાણે આવી જય છે.

**રોકડ મેળ, રોજ મેળ, અને આવરામાં થતી
ભુલો અને તે સુધારવાની રીત.**

૯૦ સિલીક બાકી કુટલી છે તે બે રીતે જણાઈ
આવે છે. એક કાચળીમાં રહેલી રકમ ગણવાથી અને બી-
જી ચોપડા ઉપરથી.

૯૧ વેપારી લોકો મેળ બધે કર્યા પછી ચોપડા ઉ-
પરની અને કાચળીમાં બાકી રહેલી (સિલીક મેળની) જુ.
એ છે. તે બંને બરાબર મળી રહે તો મેળ ખરો છે એ-
મ જાણવું.

૯૨ કોઈ માણસને આપણે કાંઈ રકમ આપી હોય
તે રકમ તે માણસને ખાતે ઉધારવાને બદલે જમે થઈ ગ-
ઈ હોય તો ચોપડા ઉપરની અને કાચળીમાંની સિલીક મ-
ળશે નહીં આવી રીતે ભુલ થઈ હોય તો જે રકમ ઉ-
ધારવી જોઈએ તેની બમણાઈ જોટલી ચોપડામાં વધારે અ-
ને કાચળીમાં ઓછી શિલીક રહેલી માણસ પડશે.

૯૩ ચોપડા ઉપરની શિલીક કરતાં કાચળીમાંની
શિલીક ઓછી જણાય અને તેમ થવાનું કારણ શોધતાં
જણાય નહીં, તો તે રકમ “સિલીકના ઘટારા ખાતે” ઉ-
ધારવી અને પેટાની હકીકતમાં જણાવવું કે શિલીક ન
મળવાથી શિલીક ખાતે ઉધારી છે.

૯૪ પાછળથી શોધ કરતાં એમ જણાય કે ઉપ-
રની કલમમાં જણાવ્યા મુજબ ચોપડા ઉપરની શિલીક

કરતાં કાચળીમાં જે રકમ ઓછી રહેલી હતી તે ફલાણી આસામીને ખાતે અમુક રકમ ઊધારવાને બદલે જમા કરવાથી આગ થયું છે ત્યારે શિલીકની ઘટ ખાતે ઊધારેલી રકમ પાછી શિલીકના વધારા ખાતે જમા કરવી અને તે રકમ જે આસામીને ખાતે ઊધારવાને બદલે જમા થઈ હતી તે આસામીને ખાતે પાછી ઊધારવી એટલે દિસામ પાછો જરાબર થઈ રહેશે. અને શિલીક ખાતું પશુ સર બર થઈ જશે. કેમકે ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને કોરી ૧૦૦ સો આપી તે કોરી ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઊધારવી જોઈએ, પશુ સરત ચુકથી તેને ખાતે ઊધારવાને બદલે જમા થઈ ગઈ, રાત્રે મેળ બંધ કરતાં ચોપડા ઉપરની શિલીક એને કાચળીમાંની શિલીકમાં કોરી ૨૦૦ બસોનો તફાવત જણાયો. તે રોગે તપાસ કરતાં બૂલ માલુમ ન પડી તેથી કોરી ૨૦૦ બસો શિલીકના ઘટારા ખાતે ઊધારી. પછી કેટલેક દીવસે જણાયું કે ફલાણે દીવસે શિલીકમાં ચોપડા ઉપરની શિલીક કરતાં કાચળીની શિલીકમાં કોરી ૨૦૦ બસોનો ફેર હતો તે ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે કોરી ૧૦૦ સો ઊધારવાને બદલે, કોરી ૧૦૦ સો તેની જમે કરવાથી કોરી ૨૦૦ બસોનો ફેર આવ્યો છે. ત્યારે તે બૂલ સુધારવા માટે હાલ કોરી ૨૦૦ બસો શિલીકના વધારા ખાતે જમા કરવી એટલે શિલીક ખાતું સરબર થઈ જશે અને કોરી ૨૦૦ બસો ૬૦ પ્રેમજી પુરૂષોત્તમને ખાતે ઊધારવી એટલે આપણી પાસેથી ઠંકર મજકુર કોરી ૧૦૦ સો લઈ ગયા હતા તે તેમને ખાતે આગળ થઈ હતી અને હાલ કોરી ૨૦૦ બસો તેમને ખાતે ઊધારી એટલે કોરી ૧૦૦ સો તેમને ખાતે

જમા થઈ અને કોરી ૨૦૦ ખસે તેમને ખાતે રહી; એટલે કોરી ૧૦૦ એ બે આપણી પાસેથી લઈ ગયા હતા તે તેમની પાસે બાકી ભેણી રહી.

૯૫ કોઈ આસામીને ખાતે અમુક રકમ જમે કરવાને બદલે બિધારી દીધી હોય તો ચોપડા બિપરની શિલીક કરતાં ઉધારેલી રકમની બમણાઈ જેટલી રકમ કોથળીમાં વધારે માલૂમ પડશે.

૯૬ કોથળીમાં તે રકમ વધવાનું કારણ ન જણાય તો જેટલી રકમ વધતી હોય તેટલી રકમ શિલીકના વધારા ખાતે જમા કરવી એટલે ચોપડા બિપરની અને કોથળીમાંની શિલીક બરાબર મળી રહેશે.

૯૭ પાછળથી એમ જણાય કે ચોપડા બિપરની શિલીક કરતાં કોથળીમાં અમુક રકમ જે વધારે થઈ હતી તેનું કારણ એકે ફલાણી આસામીને ખાતે અમુક રકમ જમે કરવાને બદલે બિધારવાથી થયું છે. હવે તે જુલ સુધારવી હોય ત્યારે જેટલી રકમ કોથળીમાં વધારે જણાઈ હતી તેટલી રકમ શિલીકના ઘટારા ખાતે ઉધારવી અને તે આસામીને ખાતે જમા કરવી. જેમ—

૬૦. પ્રેમજી પુરષોત્તમ કોરી ૧૫૦ દોહસો આપી ગયા તે તેમને ખાતે જમે કરવાને બદલે, તેમને ખાતે ઉધારી તેથી રાત્રે મેળ તપાસ્યો ત્યારે ચોપડા બિપરની શિલીક કરતાં કોથળીમાં કોરી ૩૦૦ થયુંસો વધારે માલૂમ પડી તેથી તે કોરી ૩૦૦ થયુંસે શિલીકના વધારા ખાતે જમા કરી. પાછળથી એમ જણાયું કે ૬૦ પ્રેમજી પુરષોત્તમની જમે કરવાને બદલે બિધારવાથી કોરી ૩૦૦ થયુંસો કોથળીમાં વધી હતી એથી હાલ પાછી કોરી ૩૦૦

ચલુસો ૬૦ ગ્રેમજી પુરધોત્તમની જમા કરી સિલીકના ધ-
દારા ખાતે બિધારવી. એટલે મેળ ખરાબર થઈ રહેશે.

૯૮ કોઈ અમુક માણસને ખાતે ઉધારવાને બદલે
ખીંજાને ખાતે કોઈ રકમ બિધારાઈ હોય, તો એવી બૂલ
માલમ પડે ત્યારે એકને બદલે જોને ખાતે બિધારી હોય
તેની જમા કરીને જોને ખાતે બિધારવી જોઈએ તેને ખા-
તે બિધારવી.

૯૯ કોઈ માણસને ખાતે જમે કરવાને બદલે કોઈ ખી-
જાને ખાતે જમા થઈ ગઈ હોય તો જ્યારે તે બૂલ જણાઈ આ-
વે ત્યારે જોને ખાતે બુલથી જમા થઈ હોય તેને ખાતે તે રકમ
ઉધારવી અને જોને ખાતે તે રકમ જમા કરવી જોઈએ
તેને ખાતે જમા કરવી.

ખાતા વહી.

૧૦૦ ખાતાવહીની વાખ્યા—આવરા બિપરથી
ખાતાં વાર જમા બિધારની રકમો ખતવવાની વહીને ખાતા
વહી કહે છે.

જે વેપારી આવરા કરતા નથી તેઓ રોકડ મેળ
અને તોંધ બિપરથી ખાતા વહી કરે છે. તેમજ રોજ મેળ
રાખનાર રોજ મેળ બિપરથી ખાતા વહી કરે છે.

૧૦૧ ખાતા વહી લખવાની રીત—પ્રથમ એક
લીટી દોરી લખવું કે “ફલાણી આસામીનું ખાતું.” અમુક
સાલનું,, પછી તે નીચે જમા બિધાર એવાં બે પાસાં દોરી
તેમને ખાતે આવરામાં જો જો રકમો જમા થઈ હોય તે
જમા તરફ અને ઉધારી હોય તે બિધાર તરફ લખીને,
આવરાનું સંક્ષેપમાં પાતું નોંધી લેવું. અને તે આવરામાં

‘ખાતાવહીનું’ પાનું ટાંકી લેવું. તેની સાથે ખાતા વહીમાં તો મહિનો તથા ત્રીયિ પચ્ચ ટાંકવાં.

૧૦૨ કાંઈ વેપારી આવરો ન કરવાના હોય અને માત્ર રોકડ મેળ અને નોંધ ઊપરથીજ ખાતાં વહી કરવાના હોય તો તે ખાતા વહીમાં ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જમા ઊધાર એવાં બે પાસાં દોરી તેમને ખાતે રોકડ મેળ ને નોંધમાં જે જે રકમો જમા થઈ હોય તે જમા તરફ અને ઊધારી હોય તે ઊધાર તરફ લખીને જે જાતના ચોપડામાંથી એ રકમો લીધી હોય તે ચોપડાનું સંક્ષેપમાં નામ તથા પાનું નોંધી લેવું અને તે ચોપડામાં ખાતા વહીનું પાનું ટાંકી લેવાં.

૧૦૩ રોજ મેળ ઊપરથી ખાતા વહી કરવાની રીત આવરો ઊપરથી ખાતાં વહી કરવાની રીત પ્રમાણેજ છે.

૧૦૪ ખાતા વહી ઊપરથી આસામી વાર લહેણું દહેણું, તેમજ ખાતાં વાર નફો નુકશાન જ્યારે જોવું હોય ત્યારે જણાય છે.

૧૦૫ મોટા વેપારીઓ કે જેમને ઘણા આસામીઓ સાથે ખાતાં વહેવાર છે તેઓ ગામની અને બહાર ગામની આસામીઓના મૂળાક્ષરના ક્રમે ખાતા વહીમાં ખાતા પાડે છે. આવી રીતે અક્ષરના અનુક્રમે ખાતાં પાડવાથી ખાતું જલદી જડે છે અને એકજ જણનું બે વાર ખાતું પડતું નથી.

૧૦૬ દરેક ખાતું ખાતા વહીમાં કેટલી જગા રોકડો તેની અટકળ કરીને તે ખાતાને માટે જગા રાખવામાં આવે છે. તેમ છતાં પણ તે ખાતાનું પાનું વરસ પુરું થયા અગાઉ થઈ રહે તે જમા તથા ઊધાર બાબતના સરવાળા

કરીને તે ખાતું આગળ કોરા પાનામાં નાંખવું. અને આગળ પાનાના જમે ઊધારના સરવાળા જમે તથા ઊધાર તરફ ટાંકવા; જુના ખાતાના સરવાળા આગળ લખવું કે આગળ પાને ફલાણે લખવું; તેમજ નવા ખાતામાં જ્યાં પાછત્રો સરવાળો મૂક્યો હોય ત્યાં લખવું કે પાછળ ખાતા વહી પાને ફલાણેથી આકી.

૧૦૭ સારા વેપારીઓ દર વરસે ખાતાં બદલી નવાં ખાતાં નાંખે છે.

સરવાયું.

૧૦૮ મહિના આખરે અથવા વરસ આખરે લેણા, દેણા વગેરેનું તારણ કાઢવું, તેને સરવાયું કહે છે.

૧૦૯ કોઈ માણસને નફા ટોટા જીજીવાની ઈચ્છા થાય ત્યારે અથવા સહીઆરો વેપાર વહેંચવો હોય ત્યારે સરવાયું કાઢે છે.

૧૧૦ સરવાયું ખાતા વહી ઊપરથી, ખાતા વહીના છેવટના કોરા પાના ઊપર કાઢે છે.

૧૧૧ દરબારી ખાતામાં સરવાયું રોજ મેળના છેલ્લા પાના ઊપર કાઢવામાં આવે છે. તેજ સરવાયું પાછું નવી સાલના રોજ મેળના પહેલા પાના ઊપર લખવામાં આવે છે.

૧૧૨ ચાલતી સાલના રોજ મેળના છેલ્લા પાના ઊપર કાઢેલા સરવાયને આખર સરવાયું કહે છે.

૧૧૩ તેજ સરવાયું નવી સાલના રોજ મેળને પહેલે પાને ઊતારે છે, તેને અવસ સરવાયું કહે છે.

૧૧૪ આખર સરવૈયા અને અવસ સરવૈયામાં ફેર

કોઠલોજ કે આખર સરવાયામાં જે રકમો જમા તરફ હોય, તે અવધ સરવાયામાં બિધાર તરફ આવે છે; અને આખર સરવાયામાં જે રકમો ઉધાર તરફ હોય છે તે અવધ સરવૈયામાં જમા તરફ આવે છે.

૧૧૫ સરવાયાને કેટલાક વેપારી પોતા મેળ પણ કહે છે.

૧૧૬ હરેક ખાતે કેટલું લેણું, દેણું રહે છે તે જણવા સાર ખાતા વહીમાં તે ખાતાની છેવટે જાને તરફ સરવાળા દેવા.

૧૧૭ અસામી વાર તેમને ખાતે જે જે દેણું અથવા લેણું રહે તે સાલ આખરે નવા ખાતામાં તાણવું પડે છે; કેમકે તે અસામી સાથે જવાળ લેવા દેવાનો છે માટે એવા ખાતાં સાલ પુરી થાય ત્યારે માત્ર સરખર કરવાનાં છે; માંડી વાળવાનાં નથી; પણ ધર ખર્ચ ખાતું, ધર્મદા ખાતું, વ્યાજ ખાતું, ધરેણું^૧ ખાતું, વટાવ ખાતું વગેરે એવાં ખાતાં છે કે જેનો જવાળ લેનાર કોઈ નથી એટલે એ જણાં ખાતાં માંડી વાળી લેણું દેણું એક ખાતે લઈ જવાય છે.

૧૧૮ ખાતાં માંડી વાળવા સાર આવરામાં જમે ઉધાર નાંખવાની રીત—

જો ધર ખર્ચ ખાતું, ધર્મદા ખાતું, ઈલાદિ એવાં ખાતાં છે કે તે ખાતે ઉધારેલી રકમો પાછી આવવાની કે મળવાની નથી માટે એવે ખાતે ઉધારેલી રકમો નવા ખા-

૧ ધરેણું ખાતાને વરસ આખરે કેટલાક માંડી વાળે છે અને કેટલાક માંડી વાળતા નથી. જેઓ માંડી વાળે છે તેઓ તે ધરેણુંની જુદી નોંધ રાખે છે.

તામાંથી બાદ કરવી જોઈએ. તેથી એવાં ખાતામાં જેટલો રકમો ઉધારેલી હોય તેના સરવાળા જેટલી રકમ નફા ખાતે ઉધારી, એ દરેક ખાતે જમા કરવી; અને જથ્થાવધુ કે “ સરવાળું કાઢવા સાથે નફા ખાતે ઉધારી ફલાણે ખાતે જમા કરી”.

બી બ્યાજ તથા વટાવ ખાતાં નફા ખાતાથી જૂદાં હોય તો તેવે ખાતે જેટલી રકમ દેવી રહેતી હોય, તેટલી રકમ તે તે ખાતે ઉધારી નફા ખાતે જમા કરવી; અને લેણી રહેતી હોય તો તેવે ખાતે તેટલી રકમ જમા કરી, નફા ખાતે ઉધારવી; અને હકીકતમાં લખવું કે સરવાળું કાઢવા સાથે જમા કરી અથવા ઉધારી.

કી ખરીદ વકરા ખાતા ઉપરથી નફા જથ્થાવ તો તેટલી રકમ ખરીદ વકરા ખાતે ઉધારી નફા ખાતે જમા કરવી; અને ખોટ જથ્થાતી હોય તો, તેટલી રકમ ખરીદ વકરા ખાતે જમા કરીને, નફા ખાતે ઉધારવી. આવી રીતે આવરામાં જમા ઉધાર કરેલી રકમો ખાતા વહીમાં ખતવવી.

૧૧૯ આસામીવાર ખાતાં કે જે ખાતાં માંડીયાળી શકાતાં નથી તેવાં ખાતાં પણ સરવાળું કાઢવા સાથે અને તરફના સરવાળા સરબર કરવાની રીત—

જો ખાતાદાર આસામીનું દેણું રહેતું હોય તો ખાતા વહીમાં તેટલો આંકડો ઉધાર બાજુએ દર્શાવી “બાકી દેવા” એમ લખવું અને લેણું રહેતું હોય તો તેટલો આંકડો જમા તરફ લખીને “બાકી લેણા” એમ લખવું ૧૨૦ કલમ ૧૧૮-૧૧૯ પ્રમાણે કરવાથી ખાતા વહીમાં બંને પાસાની રકમોનો સરવાળો બરાબર થઈ રહેશે, એટલે બંને તરફ એવડી લીડી દોરી તેની નીચે સરવાળો કરવો.

આસામીયાર ખાતે જે રકમ દેવી રહેતી હોય, તે રકમ ખાતા વહીમાં ઉધાર બાબતે સખીએ સારે સરવાળા બરાબર થાય છે. પણ ખરે ખરી રીતે જોતાં તો તે રકમ દેવી રહી માટે તે આપણા ચોપડામાં જમા જોઈએ. માટે તેટલોજ આંકડો જમા તરફ જે સરવાળો કાઢો હોય તેની નીચે બેવડી લીટી દોરી “બાકી દેવા” એમ લખવું તેમજ સેજ રહેવું હોય તો ઉધાર બાબતે તેવીજ રીતે બેવડી લીટી દોરી “બાકી સેજા” એમ લખવું.

૧૨૧ સરવાયું કાઢવાની રીત—જમા ઉધારની લીટીઓ દોર્યા પછી ખાતા વહીમાં જે જે ખાતે દેવું પડતું હોય તે તે ખાતે સરવાયામાં જમે લેવું અને સેજું પડતું હોય તો તે તે ખાતે સરવાયામાં ઉધારવું પછી તેમાં વર્ષની સરઆતની શિલીક જમા તરફ અને વર્ષ આખરે રહેલી શિલીક ઉધાર તરફ મેળવી. જમા તરફના સરવાળા જમા તરફ કરવા અને ઉધાર તરફના સરવાળા ઉધાર તરફ કરવા. તે બંને તરફના સરવાળા બરાબર થાય તો જાણવું કે સરવાયું ખરું છે.

ટીકા—સરવાયું એ વર્ષ આખરનો એક જાતનો મેળ છે. કેમકે તે વર્ષ બેસતાં સરઆતમાં જે શિલીક હોય તે આખા વર્ષનું જમા—આખા વર્ષમાં જે ઉધાર થયું હોય તે વર્ષ આખરની શિલીક એ બંનેના સરવાળા બરાબર થઈ રહે તો જાણવું કે આખા વર્ષનો હિસાબ બરાબર છે.

પરચુરણ ચોપડા બાબત.

મેટી ખાતાવહી.

૧૨૨ હાટ વાણીઆ જેઓ ખીજ ચોપડા રાખતા

નથી તેઓ પોતાના હાટો દિસાજ રાખવા માટે માત્ર એ-
ક બેઠી ખાતા વહી રાખે છે. બેઠી ખાતા વહીને કેટલાક
ઠામ વહી પણ કહે છે.

૧૨૩ બેઠી ખાતા વહીમાં જે માણસનું ખાતું પા-
ડવું હોય તેનું ખાતું ખાતાવહીની રીતે પાડે છે.

૧૨૪ ચઢી કોઈ માણસ કોઈ રકમ અથવા માલ
આપી જાય તો તેને ખાતેજમા કરેછે અને લઈ જાય તો
તેને ખાતે તે ઉધારે છે. અને પેટામાં સધળી હકીકત (ખી-
ન્ન વેપારી રોકડ મેળ કે નોંધમાં લખે છે તેવી રીતે) લ-
ખે છે. છેવટ લઈ આવનાર કે લઈ જનારનું નામ હસ્તે
કરીને લખે છે.

કબાલા વહી.

૧૨૫ આગળથી માલ આપવાનો કે ભેવાનો કરાર
જે ચોપડામાં લખાય છે. તેને કબાલા વહી કહે છે.

૧૨૬ કચ્છમાં ધણું કરીને રૂત અને ફુંડીઓના ક-
બાલા લખવાની રીતછે. બાકીના માલના કબાલા લખવા-
નો રીવાજ નથી.

૧૨૭ મોટા વેપારી જેઓ ધણા માલની તે માલ
તૈયાર થતાં પહેલાં કે આવતાં પહેલાં આપવા ભેવાનો કરાર
વ કરે છે તેવા વેપારીઓ કબાલાવહી જુદી રાખે છે. ક-
બાલા લખવાની રીત આગળ આવી ગઈ છે.

જામડ વહી.

૧૨૮ મોટા વેપારી પોતાનો માલ જેવા માટે કોઈ-
ને જામડ આપે તો તે માલનું સમુદાય નકી થતાં પૂછી, તે-

માલની કીમત ઘટી જવારને ખાતે ન આંડતાં, તે માલ જાંગડ વહીમાં નોંધી રાખે છે. તેમજ તેઓ કોઈને ત્યાંથી લઈ આવે તો તે પણ જાંગડ વહીમાં નોંધી રાખે છે.

૧૨૯ કોઈ આડતીઆને અમુક માલ વેચવા માટે મોકલીએ અથવા આડતીઓ આપણને મોકલે તો તે પણ વેચાતાં સુધી જાંગડ વહીમાં નોંધાય છે. પછી તે માલ વેચાયાથી રીતસર ખીજા ચોપડામાં જોને તેને ખાતે જમા ઉધાર થાય છે.

જાંગડ વહી લખવાની રીત—આ વહીમાં જમા તથા ઉધાર એવાં બે પાસાં રાખવામાં આવતાં નથી પણ માત્ર એક આખી સળંગ લીટીમાં જો કોઈ લઈ જાય તો તેને ખાતે ઉધાર અને આપણે લેઈ આવીએ તો જેની પાસેથી લઈ આવીએ તેને ખાતે જમા, તે માલ કરવામાં આવે છે. કીમતનો આંકડો લખવામાં આવતો નથી માત્ર માલતું નામ અને તોલ અથવા જાત લખવામાં આવે છે. છેવટ તીથિ, માસ અને સાલ લખવામાં આવે છે.

દાણુ વહી.

૧૩૧ મોટા વેપારી જેઓને ત્યાં જથ્થા બંધ માલ આવે છે તેનું કક્કમ ઉપર દાણુ આપવું પડે છે. તે દાણુ બધો માલ આવી રહ્યા પછી આપવું પડે છે. છેવટ સુધી કુટલો માલ આવ્યો તેનો માલ મંગાવનાર વેપારી એક વહીમાં ઈલાયદો નોંધ કરી રાખે છે. તમામ માલ આવી ગયા પછી તેનું દાણુ ચુકાવીને તે દાણુ ખાતે ખરચેલી રકમ ખીજા ચોપડામાં (રોકડ મેજમાં) તે માલની ખરીદ ખાતે ઉધારાય છે.

૧૩૨ આ વહી રાખવાથી ફાયદો એટલોજ કે દાણુ ચુકાવવાનો હિસાબ બરાબર રહી શકે છે. જો દાણુ વહી ન રાખે તો ધડીએ ધડીએ દાણુ પેટે ખરચેલી રકમ રોકડ મેળમાં ઉધારવી પડે અને તેથી મેળ બહુ લાંબો થઈ જાય પણ આ વહી રાખવાથી બધા માલના દાણુની રકમ એકજ વખત ઉધારવી પડે છે,

૧૩૩ જેમ આવક માલને માટે દાણુ ચુકાવવાનો નોંધ આ વહીમાં રાખવામાં આવે છે. તેમ જવક માલના દાણુનો નોંધ પણ આજ વહીમાં રાખવામાં આવે છે.

૧૩૪ દાણુ વહી નોંધની પેઠે રાખવામાં આવે છે. તથા તે લખવાની રીત પણ નોંધના જેવીજ છે.

પરચુરણ ખર્ચના હિસાબની વહી.

૧૩૫ ઘણા મોટા માણસો જેમને ત્યાં ઘર ખર્ચ સારું જુજ જુજ કિંમતની ઘણી ચીજો ધડીએ ધડીએ લેવી પડે છે તેઓ “ પરચુરણ ખર્ચના હિસાબની વહી ” એ નામે એક વહી રાખે છે.

૧૩૬ આ વહી ખીજ ચોપડાની માફક બાંધવામાં આવે છે.

૧૩૭ આ વહી લખવાની રીત રોકડ મેળના જેવી છે.

૧૩૮ ઘર ખર્ચમાં વપરાતી વસ્તુઓને માટે અમુક રકમ રોકડ મેળમાં ઘર ખર્ચ ખાતે માંડીને આ વહીમાં જમા કરે છે પછી જે જે ચીજ ઘર ખર્ચ સારું લેવી હોય તે લેતાં તેના પૈસા એસે તે આ વહીમાં છુટક છુટક ઉધારે છે. આ વહી રાખવાથી ઘરમાં વપરાતી ચીજોના ખર્ચનો હિસાબ બરાબર રહે છે. અને રોકડ મેળમાં ઘ-

ડીએ ધડીએ તે ખર્ચ માંડવું પડતું નથી. જ્યારે પ્રથમ
ઝઢેલી રકમ ધર્ષ રહે છે. ત્યારે ફરીને તેવીજ રીતે બીજી
રકમ ઉધારીને લઈ લે છે.

ગાડા વહી.

૧૩૯ પરગામથી માલ છુટક છુટક આવે, અથવા
બંદરેથી માલ ગામમાં લઈ જતાં ગાડાનું બાકું આપવું
પડે તેનો નોંધ તે માલ આવી રહેતાં સુધી આ વહીમાં
નોંધાય છે. પછી જ્યારે તે માલ સધજો આવી રહે છે
ત્યારે બાડા ખાતે ખરચેલી રકમ રોકડ મેળના ચોપડામાં
તે માલની ખરીદ ખાતે ઉધારવામાં આવે છે.

૧૪૦ ગાડા વહી રાખવાની તથા લખવાની રીત દા-
ણુ વહીના જેવીજ છે.

આગળ આવેલા કેટલાક અગત્યના શબ્દોનું વિવેચન તથા સામાન્ય સમજણ.

જુદી જુદી જાતના લોકોને અટક વગેરે લખવાનો
સાધારણ રીવાજ નીચે પ્રમાણે છે.

વાણીયાને માંજી, મહેતા, દોશી, શા, પારેખ, સં-
ધવી વગેરે લખવાનો રીવાજ છે.

ઓશવાળ વાણીયાને તેમની જે અટક હોય તે
એટલે કે શા, છેડા, મગા, ગાલા વગેરે લખવાનો રીવાજ છે.

લુવાણા તથા ભાટીયાને મહેતા ઠાં કે ઠાં એ-
ટલે હકર લખવાની રીત છે.

નાગર તથા કાયસ્થને મહેતા લખવાનો રીવાજ છે.
બ્રાહ્મણને પંડ્યા, જોશી, વ્યાસ, શાસ્ત્રી, અધિકારી,

ઠાકર, ભટ, વગેરે લખવાને રીવાજ છે.

કણ્ણીને તેમની જે અટક હોય તે, એટલે કે પ-
ટલ, ચોધરી, ગોઠી, રાત વગેરે લખવા રીવાજ છે.

પારસીને શેઠ લખવાની રીત છે.

સાધારણ દરબારી મહેલા કે કારકુનને રાજેશ્રી તથા
મોટા અમલદાર કે હુદદારને રાજમાન રાજેશ્રી લખવા-
ની રીત છે.

ઉપર લખ્યા સિવાયની હિંદુ તથા મુસલમાનની જે
જાત હોય તે જાત લખવાની રીત છે; જેમ હિંદુમાં વા-
યડા, રબારી, ભરવાડ, સુતાર, સર્ઈ, મોચી, લુવાર, કુંભાર;
તેમજ મુસલમાનમાં ખોળ, ખત્રી, મેમણ, પઠાણ, ફકીર,
સૈયદ, પીર, હજમ, આઝી, મીત્ર, લંધા, તુરીયા વગેરે.

કાગળ વગેરેમાં રામ રામ વગેરે લખવાની
રીત નીચે મુજબ છે.

કણ્ણી, રજપુત, આહર, વાયડા, સુતાર, સર્ઈ, કું-
ભાર, લુવાર વગેરે હિંદુની કેટલીક જાતો એક ખીજને
રામ રામ લખે છે, તથા બેટતી વખત બોલે છે.

હિંદુ તથા મુસલમાન, દરબારી અમલદાર તથા મ-
હેલા, મત્સુદીને સલામ લખે છે તથા મળતી વખત બો-
લે છે. કેટલાક કુરનસ બિંદગી પણ લખે છે.

મુસલમાન એક ખીજને સલામ લખે છે. સિધી
અંબાબલા લખે છે.

બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણને નમસ્કાર લખે છે, તથા મળતી
વખત બોલે છે.

બ્રાહ્મણ ખીજ હિંદુની જાતને આશિર્વાદ કે આશિ-

૫ લખે છે તથા બોલે છે.

ગુરુને પ્રણામ, દંડવત પ્રણામ અથવા સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ લખવાનો રીવાજ છે.

બાપ દીકરાને આશિર્વાદ કે આશિષ લખે છે.

દીકરો બાપને પગે લાગણાં કે પાયલામણાં લખે છે.

વાણીઆ એક બીજાને જીદાર લખે છે તથા મળતી વખત બોલે છે.

વૈષ્ણવ વૈષ્ણવને જેશ્રી મૃણુ, જેગોપાળ કે જેમદારાજ લખે છે તથા મળતી વખત બોલે છે.

વાણીઆ તથા ખીજી વર્ણના હિંદુ લોકો બ્રાહ્મણને પગે લાગણાં લખે છે.

ચીઠીઓ લખવામાં નીચેની ચાર બાબતો.

અનુક્રમે લખવી જોઈએ.

૧ પ્રથમ જેને ચીઠી લખવી હોય તેનું નામ મથાળે ઢુંકી લીટીમાં લખવું.

૨ પછી ખીજી લીટીમાં જે હકીકત લખવાની હોય તે લખવી જોઈએ.

૩ હકીકત લખાઈ રહ્યા પછી સાલ, માસ, તીથિ તથા વાર લખવાં.

૪ છેવટ જન્મણી તરફ ચીઠી લખનારની સહી ઢુંકી લીટીમાં આવવી જોઈએ.

કાગળમાં નીચેની ચાર બાબતો.

અનુક્રમે આવવી જોઈએ.

૧ જેને કાગળ લખવો હોય તેની હપતા, મામલું

જામ તથા તેનું નામ.

૨ કાગળ જોણે લખ્યો હોય (કાગળ મોકલનાર હોય) તેનું ગામ તથા નામ.

૩ પછી જે હકીકત લખવાની હોય તે તમામ વિસ્તારથી લખવી.

૪ હકીકત લખાઈ રહ્યા પછી સાલ, માસ, મીતિ તથા વાર લખવા, અને કાગળ લખાવનારને લખતાં ન આવડતું હોય તો લખનારના દસ્કત અને લખાવનારની સહી છેવટ આવવી જોઈએ.

દસ્તાવેજ લખવામાં નીચેની નવ

ખાખતો આવવી જોઈએ.

૧ પ્રથમ સંવત, માસ તથા મીતિ.

૨ ધનીકનું ગામ તથા નામ.

૩ ઉધારણીક (મતાંદાર) નું ગામ તથા નામ.

૪ જેટલી રકમ આપવામાં આવી હોય તેનો આંકડો.

૫ આપેલી રકમના બદલામાં કોઈ જગ્યા કે ગીરાશ, વડાંતર ચિત ઠામ, ધાસ ધરેણું કે અઘાટ માંડી દીધો હોય તેની હકીકત, તે ક્યાં આવેલી છે તે તથા તેની ચતુર દિશા.

૬ માંડી દીધેલી મિલકતનો ધનીકના ધણીને જેટલો કબજો આપવામાં આવ્યો હોય તેની વીગત.

૭ ખતમાં લખેલી કારી આખ્યાની વીગત.

૮ આપેલા પૈસાના બદલામાં જગ્યા અથવા ગીરાશ ચિત ઠામ, વડાંતર, ધાસ ધરેણું અથવા અઘાટ માંડી દીધેલું હોય, તેના દસ્તાવેજની વીગત, તથા મતાં ધણીનો

ઐકરાર.

૯ ઉપર મુજબ હકીકત લખાયા પછી ડાખી તર-
ફ ટુંકી લીટીમાં મતાં ધણીનું મતું તથા સહી, અને
જમણી તરફ સાક્ષીઓની સહી.

લખતો લખવામાં નીચેની પાંચ બાબતો
આવવી જોઈએ.

- ૧ લખી દેનારનું ગામ તથા નામ.
- ૨ જેને લખી દીધું હોય તેનું ગામ તથા નામ.
- ૩ જે બાબતનું લખત હોય તે બાબતની હકીકત
તથા કરારની સરતો.

૪ સંવત માસ તથા તીથિ.

૫ ડાખી તરફ ટુંકી લીટીમાં લખી દેનારનું મતું અ-
ને સહી તથા જમણી તરફ સાક્ષીઓની સહી.

અરજી લખવામાં નીચેની દસ બાબતો
આવવી જોઈએ.

૧ રાજ્ય ગાદીના માલીકને લખાતી ઉપમા તથા ના-
મ અને ઈલકાબ વગેરે આવવાં જોઈએ.

૨ જે કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવી હોય તે કોર્ટનું નામ.

૩ વાદીનું નામ, ગામ, ઉંમર તથા ધંધો,

૪ પ્રતિવાદીનું નામ, ગામ, ઉંમર તથા ધંધો.

૫ જેટલી કોરીની ફરિયાદ કરવાની હોય તે રકમ
(દાવાની રકમ)

૬ જે બાબતની ફરિયાદ હોય તેનું વર્ણન, તથા તે
ધીરતી વખતે જે દસ્તાવેજ કરાવી લીધા હોય તેની તથા

દાવાની રકમની વીગત.

૭ કાંઈ મિલકત માંડી આપી હોય તે તે મિલકત-
અને ગીરાણ કે જમ્યા માંડી આપી હોય તે તેની ચતુ-
ર દિશા.

૮ અરજ ઉપર દાવાની રકમ બદલ સ્ટામ્પ ચોડયા-
ની વીગત.

૯ વાદીનો એકરાર, સંવત, માસ, તથા તીથિ.

૧૦ વાદીની સહી.

દસ્તાવેજમાં આવેલા કેટલાક શબ્દોની વ્યાખ્યા.

જુટાં—જમીન ખેડવાના હકને જુટાં કહે છે. જમી-
ન ઉપર જેનો જુટાં હક હોય તે જુટાંની પેદાશ રાજ્ય
ભોગ ભરાણ પછી ખાય છે. જે જમીન ઉપર ખેડુતનો
જુટાં હક છે, તેવા ખેડુત પોતાની જમીન ખીજને વહેંચી
શકે છે; પણ જે જમીન ઉપર ખેડુતનો જુટાં હક નથી;
માત્ર તે જમીન ખેડનાર ખેડુતજ હોય, તેમનાથી તે જ-
મીન વહેંચી શકાતી નથી. જમીન ઉપર મુખ્ય ભોગ રા-
જ્યનો છે તેને રાજ્ય ભોગ કહે છે. તે ભોગ ભરાણ પ-
છી તે જમીનનાં જેનાં જુટાં હક હોય તે જુટાંની ક્ષેત્ર બ-
દલ અમુક ભાગ લે છે. તે જતાં બાકી રહે તે ખેડુત પો-
તાની મજૂરી બદલ રાખે છે, જે તે જમીન ઉપર જુટાં-
નો હક તે ખેડુતનોજ હોય, તે રાજ્ય ભોગ ભરાણ પ-
છી બાકીની તમામ હવજ ઉપર ખેડુતનો હક થાય છે.
જમીનની પેદાશમાં જે જુટાંનું હક તેને ધોરી ભાગ કહે
છે. કેટલેક ઠેકાણે જુટાંને ચાસ અથવા પોગણી પણ કહે
છે. કચ્છની ધણી ખરી જમીન એવી છે કે તે ઉપર મા-

લીકીનો હક દરબાર શ્રીનો તથા ખુટાં હક ખેડુતનો હોય છે.

સરાડી ખુટનાં ખુટાં—જે જમીન જીપર માલીકી-નો તથા ખુટાંનો હક દરબાર શ્રીનો છે, તેને સરાડી ખુટનાં ખુટાં કહે છે. આ શબ્દ ધણું કરીને વાગડમાં વધારે વ-પરાય છે.

ધડા—જે જમીન ઉપર ખેડ થવાની હોય તે જમીનને ધડા કહે છે.

ગુઢ—જે જમીન વાંટાળીઓ, વા અથવા ખીજા કાર-ણને લીધે ટીંબા ટીંબા જેવી થઈ ગઈ હોય તેને ગુઢ અથવા દુર્ઢ કહે છે.

પ્રોરચ—ખેડવાન જમીન હોય તેને પ્રોરચ કહે છે. કેટલેક ઠેકાણે પ્રોરચને બદલે પોલચ, પ્રોચ કે પોળચ પણ કહે છે.

વાગ—વાગનો અર્થ “ લગામ અથવા કબજો ” એ-વો થાય છે. દસ્તાવેજમાં જેની વાગ લખી હોય તેને કબજો તે જમીન રહે છે.

રાગ—રાગનો અર્થ સમારવું અથવા સુધારવું એ-વો થાય છે. એટલે કે તે જમીનમાં ખાતર પુંજે ના-ખવો તથા છબર ખોદાવવી અને તે -પર ખેડ કરી તે જમીનને સુધારવી.

જોડ—ખેડ્યા વગરની પડેતર જમીન હોય તેને જોડ કહે છે.

ગૌચર—ગાયને ચરવા માટે જે જમીન જોડ તરી-કે રાખેલી હોય, તેને ગૌચર કહે છે. જોડ અને ગૌચર જમીનમાં તફાવત એટલો કે, જોડ જમીન ખેડુતની તં-માસને લીધે પડેતર રહેલી હોય છે. તેવી જમીન ખેડુત-

તો વધારે થવાથી ખેડાવી શકાય છે. પણ ગૌચર જમીન તો માત્ર ગાયોને ચારવાને માટે જ રાખેલી હોય છે. તેવી જમીન ધણું કરીને ખેડવાન કરી શકાતી નથી.

પડી આખડી—પડેલર અથવા જોડ વગેરે.

પદ લઇ છેલ્લો રાંગો—જમીન માંડી દેવામાં આવે તેના ચારે શેડાની અંદર જે જમીન વચર ખેડાએલી તથા ખેડવાને લાયક ન હોય તેવી પડી હોય, તે તથા વરસાદના પાણીથી વોકળા, વાંધાં, કે છેલ્લા (પહોળા વોકળા) પડી ગયા હોય તેવી જમીનનો સમાવેશ થાય છે.

આતાળ પાતાળ—આ શબ્દ વાડીના દસ્તાવેજમાં વપરાય છે. “આતાળ પાતાળ” એ શબ્દ પાણી સાથે સંબંધ રાખે છે.

હદમજુદ—હદની અંદર આવતું હોય તે.

લેવા કણુખીની રીતે—સુખડી તથા ખેડુપાના લખતમાં “લેવા કણુખીની રીતે” ખેડવા લીધું છે; આમ લખવામાં આવે છે તેનો અર્થ એવો છે કે તે જમીન લેનાર ખેડુતે માત્ર તે જમીન ખેડવાજ લીધી છે, બાકી તે જમીન ઉપર તે ખેડુતનો કશો હક્ક નથી એમ સમજવું.

કાળો શેડો—સુકી મોસમને કાળો શેડો કહે છે. જે જમીન ઉપર જે વખતે કાંઈ પણ મોલ હોય ત્યાં તે જમીનનો તે કાળો શેડો કહેવાય. ખેતરનો કાળો શેડો વૈશાક સુદ ૩ ગણાય છે; અને વાડીનો કાળો શેડો અશ્વાઝ સુદ ૨ ગણાય છે.

અધાટ હમીરાવાર—અધાટના દસ્તાવેજોમાં “અધાટ હમીરાવાર” એ શબ્દ આવસ્ય લખવો જોઈએ. એ

શબ્દ અઘાટના દસ્તાવેજમાં ન લખ્યો હોય તો તે દસ્તાવેજ બસબસ ગણાતો નથી. “અઘાટ હમીરા વાર” એ શબ્દ અઘાટના દસ્તાવેજમાં લખાય છે તેનું કારણ એવું છે કે, વીચડે પુવરાના પદ્ધતિ મઠ ઉપર ચડાઈ કરી હતી તે ચડાઈમાં પુવરે પોતાની મદદમાં સિંધના હમીર સુમરાને મોકલાવ્યો હતો, અને એવો કસર કર્યો હતો કે “વીચડને જે મારશે તેને હું મારી દીકરી પરણાવીશ” લડાઈ થઈ તેમાં પ્રથમ વીચડે હમીર ઉપર એક ગુણજ નાંખ્યો તેમાં હમીરના ઘાંત પડી ગયા. પછી હમીરે વીચડને સાંગ મારી, તેમાં તે મરી ગયો. લડાઈ પુરી થયા બાદ હમીર પરણવાને તોરણે ગયો, ત્યારે પોંખલી વખતે એક સંઘીએ હમીરના ઘાંત પડી ગયા હતા તથા મોઢામાંથી મોઢી નીકળતું હતું તેથી મસ્કરીમાં કહ્યું કે “ગોટ કરતાં તો અણુવર ફૂટડો છે” આથી હમીરને બહુ માઠું લાગ્યું અને રીસાઈને પાછો વળી ગયો. આ બબર પુવરાને પડતાં નારાજ થયો; તેમજ પુવરાની દીકરીએ પણ કહ્યું કે “મારો ધણી હમીર થઈ ચુકો માટે હું ખીજાને વરવાની નથી” તેથી હમીરને મનાવવા માટે ચાર ધરડા માણસોને મોકલ્યા. તેઓને હમીરે કહ્યું કે “હું એમજ આવું નહિ” “મારું” નામ તમારા મુઠકમાં કાયમ રહે તો આવું” એવટ એમ ઠર્યું કે કચ્છમાં અઘાટનાં ખત લખાય તેમાં હમીરની વાર લખવી. તે દિવસથી “અઘાટ હમીરા વાર” લખવાને, ચાલ પડ્યો છે.

અમરામ કુલ ન દાવા—અઘાટ અને ન દાવાનાં તમામ લખતોમાં “અમરામ કુલ ન દાવા” એ શબ્દ લખાય છે. એ શબ્દ ન લખ્યો હોય તો તે લખતો પ્રમાણ

ગણતાં નથી. અમરામનું નામ અઘાટ અને ન દાવાનાં લખતોમાં લખાય છે તેનું કારણ એવું જણાય છે કે; અમરામ એ સિંધના સુમરા હમીરનો ઢાલણીનો ચાકર હતો, જ્યારે હમીર મનાણો ત્યારે અમરામે હમીરને અરજ કરી કે “તમારું નામ કચ્છમાં કાયમ રહ્યું તેમ મારું નામ પણ કાયમ રહેવું જોઈએ, કારણ કે મેં તમને ધણી મદદ કરી છે” તેથી હમીરે મનાવવા આવેલ પંચોને કહ્યું કે “અમરામે મને ખૂબ મદદ કરી છે માટે તેનું નામ પણ રહે એવું કરો તો હું પરણવા આવું” તેથી એમ દંત્રે કે અઘાટ તથા ન દાવાનાં તમામ લખતોમાં “અમરામ કુલ ન દાવા” લખવા ત્યારથી અઘાટ તથા ન દાવાનાં લખતોમાં “અમરામ કુલ ન દાવા” લખવાનો રીવાજ પડ્યો છે.

આડે આંકે—જોક સપ્સનું ખીજ સપ્સ પાસે કાંઈ લેણું હોય તે લેણું અમુક રકમ લેઈ ધનીક ધણી ખીજ ધનીકને માંડી આપે તે “આડે આંકે” માંડી આપ્યું એમ કહેવાય છે. આડે આંકે માંડી દીધા પછી મૂળ ધનીક ધણીનો મતાંદાર ઉપર કાંઈ દાવો લાગતો નથી. ખીજે ધનીક જણે અને મતાંદાર જણે.

વજે વળતીયું—ગીરાશ ઉપર ધનીક મતાંદારને પૈસા આપે છે, અને ઠરાવ પ્રમાણે ઉધકું બાજ તે મુદત સાથે મેળવી તેનો દસ્તાવેજ માંડે છે, પછી તે લેણામાં માંડેલી મીલકતનો કબજો ધનીક પોતાના હાથમાં લઈ, તેની પેદાશ આવે તે હર સાલ લેણામાં જમે કરે જ્યારે તમામ લેણું ભરાઈ જાય, ત્યારે તે મિલકત દેણદારને તે સોંપી દે છે, તેને વજે વળતીયું કહે છે.

શ્રી સૂરજની સાખ—તમામ ખતોમાં છેવટ શ્રી

સૂરજની સાખ લખવામાં આવે છે તેનું કારણ એવું છે કે ખતો દિવસનાંજ લખવાં જોઈએ. રાત્રે લખેલાં ખતો પ્રમાણ ગણાતાં નથી. માટે લખેલું ખત દિવસનું લખ્યું છે એમ જણાવવા સારૂ શ્રી સૂરજની સાખ કરે છે.

રાજક દૈવક—રાજ્યની અથવા ઈશ્વર તરફથી કાંઈ આકૃત આવે તે એટલે કે ભૂટાઈ જાય અથવા દુકાળ પડે તે રાજક દૈવક કહેવાય. એને કેટલાક સુલતાની આસમાની પણ કહે છે.

પુજા છુટ—સ્થાવર મીલકત ઉપર લેણુદારને દેણુદારને પૈસા આપે છે. અને તે પૈસાના બદલામાં અમુક વર્ષ તે મીલકતનો ઉપયોગ કરવા અથવા તેની પેદાશ ખાવાનો ઠરાવ હોય છે તે ઠરાવ પ્રમાણે વર્ષ પુરાં થાય એટલે લેણુદારને વ્યાજ શીખે નાણાં ભરાઈ ગયાં ગણાય છે, અને તે મીલકત દેણુદાર પોતાના કબજામાં લે છે તેને “પુજા છુટ” કહે છે.

અવધ અધાટ^૧—કાંઈ સખસ પોતાની સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત ધનીક પાસે ચિત ઠામ, અથવા ધાસ ધરેણુ મુકતી વખતે એવી સરતથી બંધાયેલા હોય, કે તે મીલકત ઉપર કરજ લીધેલા પૈસા અમુક દીવસે ધનીકને પાછા આપવા, અમર તે મુદતે પૈસા ન અપાય તો તે કરજમાં ચિતઠામ અથવા ધાસ ધરેણુ માંડેલી મિલકત ઉપરથી તેનું માલીકી હક જતું રહી ધનીક ધણીનું થાય તેને “અવધ અધાટ” કહે છે.

એકા ધણી ધુનીધર પાસેથી લેણી—અંગ ઉ-

^૧ અવધ અધાટનાં ખતો લખવાની હાલમાં મનાઈ થએલ છે.

ધારનાં ખતોમાં “એકા ધણી ધુનીધર પાસેથી લેણી” એમ લખવામાં આવે છે તેની મતલબ એવી છે કે એક બાપના ધણી દીકરા હોય તેમાંથી જે સારી આસામી હોય તેની પાસેથી લેવી. એમ લખવાનું કારણ એટલું જ કે બીજા બાઈ ગરીબ હોય અને તેની પાસેથી લેણી રકમ વસૂલ ન આવી શકે તેમ હોય તો જે પૈસાદાર હોય તેની પાસેથી વસૂલ કરી શકાય છે.

રાજ્ય ભોગ—રાવળી જમીનની માલકીના હક બદલ જમીનની પેદાશમાંથી જે ભાગ લેવામાં આવે છે તેને રાજ્ય ભોગ કહે છે.

લિછ—જમીનના ભાગ કરી કડકા કર્યા વિના, આખી જમીનનો કાંઈ ભાગ અથવા દિરસો ગરાશીઓ ધનીકને માંડી આપે અથવા પોતાનો આજી રાખે તેને લિછ કહે છે. એવી લિછનો વહીવટ સાજા ઠામથી જુદો પડી શકતો નથી.

બાબ—ગરાશીઓ ધનીકને જમીન માંડી આપતા તે જમીન ઉપર ધાન્ય અથવા અમુક રોકડી કોરી દર વર્ષે ધનીક પાસેથી મળવાનો કરાર ગરાશીઓ લખાવી લે છે. તેને ગરાશીઆનો બાબ કહે છે. બાબની સાથે “બુબ” શબ્દ આવે છે તેનો અર્થ વગેરે સમજવો. એટલે કે બાબ વગેરે.

થાળું—વાડીનાં બુટાનો હકદાર બીજા ખેડૂતને તે વાડી ખેડવા આપે તે બદલ તે પાસેથી બુટાના ધણી પાણાનું હક લે છે તેને થાળું કહે છે.

સાંધ અથવા પોગળી—બુટા ધણી પોતાનું ખેતર બીજા ખેડૂતને ખેડવા આપે ત્યારે પોતાના બુટાના હક બદલ જે બાબ મળે તેને સાંધ અથવા પોગળી કહે તે અને વાગડમાં બુટાં ભાગ કહે છે.

સુખડી—કોઈ ખેડૂત જમીનના માલીક પાસેથી જમીન ખેડવા લે તે બદલ તેના ભોખતે બદલે અમુક વાર્ષિક રકમ દેવી ઠરાવે છે તેને સુખડી કહે છે.

ભાડું—ધરનો માલીક ખીજા કોઈને તે ધર રહેવા માટે આપે તે બદલ જે રકમ લેવી ઠરાવે છે તેને ભાડું કહે છે.

અઢારે હુબુબ—તમામ જાતની પેદાશને અઢારે હુબુબ કહે છે.

સભોગી પેદાશ—જમીનની કુલ ઉપજને સભોગી પેદાશ કહે છે.

પડથર—ભોગ ભરાતી વખતે કેટલુંક ધાન્ય જમીન ઊપર પખડાએલું પડયું રહે છે તેને પડથર કહે છે.

પુરો પથારો—ગરાશીઆ પોતાની જમીન વટાંતર માંડી આપતાં તે ખેતરમાં પોતાનો કડખ (જુવાર)ના ચરામાંથી અમુક પુરા પોતાને ગળવા હક રાખે છે તેને પુરો કહે છે. પુરાની સાથે “પથારો” એ શબ્દ આવે છે તેનો અર્થ પાથરો અથવા બથ એવો થાય છે. પણ આ ઠેકાણે પથારાનો અર્થ “વગેરે” થાય છે.

ચરો ચાર—ખીજાં અનાજના ધાસને ચરો કહે છે. તેની સાથે “ચાર” શબ્દ આવે છે તેનો અર્થ વગેરે થાય છે.

હાજેરી	}	બાયાતી ગામોમાં કેટલેક ઠેકાણે એ
કામદારી		જાતના કર છે. તે જેના તેને ન આપતાં
ઝાળી		ગરાશીઆ પોતે રાખે છે. તે જમીન વે-
ઝાંપા		ચતી વખતે ધનીકના ધણી સાથે જેવો કરાર
મોસલી	}	હોય તે પ્રમાણે દસ્તાવેજમાં લખવામાં આવે છે.

પ્રાએક પ્રાજઆ—જે લોકોને ચાકરી પેટે જમીન સભોગી ખેડવા મળી હોય તેને પ્રાએક પ્રાજઆ કહે છે.

વિશેષ હુકીકત—આ ચોપડીમાં દસ્તાવેજ લખવા-

ના જે નમુના આપ્યા છે તે પસાયતી જમીનને લાગુ પડે તેવા છે. અને તેવી જમીનના નમુના આપવાનું કારણ એટલુંજ કે તેવી જમીનના દસ્તાવેજમાં બધી તરેહની હકકીકત આવી જાય છે, પણ બધી જમીનના દસ્તાવેજમાં એક સરખી હકકીકત આવતી નથી. જમીનની માલીકીના હક અને મતાંદાર અને ધનીક વચ્ચે કરાર થયો હોય તે નજરમાં રાખી દસ્તાવેજ લખવા જોઈએ. કુચ્છની તમામ જમીન રાજ્યની માલીકીની છે. તેમાંથી કેટલોક આપાતોને ગરાજ તરીકે કેટલોક ધર્માદા અને કેટલોક પ્રાચ્ચેક પ્રાણુ આને પણ આપવામાં આવેલ છે. તે ઉપર નજર રાખી દસ્તાવેજ લખવા. પ્રાયક પ્રાણુઆને આપેલી જમીન પ્રાયક પ્રાણુઆથી વહેંચી શકાતી નથી.

આગળ આવેલા કેટલાક કઠિન શબ્દોનો કોષ.

અ.

અવસ્થ-જરૂર.	અનાશ્રય-અનાજની મદદ.
અત્રે-અહીંમાં.	અરઆલાદ-સરસામાન, મિલકત.
અરચનીયઆણુ-(મૂળ શબ્દ અ-ચનીય+આન) પૂજા કરવા લાયક.	અરજી-અરજ, ફરિયાદ.
અપરમ-ખીજી.	અખંડ-ખાંજે નહિ તેવું, કાયમ.
અગ્નિતા-અગ્નિજ્વલિ, યાનવગર	અધિરાજ-હુપરી, શ્રેષ્ઠ
અગ્નિસ-મહાવરો.	અપેલન્ટ-અપિલ કરનાર.
અરજ-વિનંતી.	અનદાતા-અનાજ આપનાર,
અગ્નિજ્વ-અગ્નિ વમરનું.	પાળક.
અત્યંત-ધણેજ.	અવળા-ઊંધા.
અધિક-વધારે, વિશેષ.	અમદાવાદી-અમદાવાદમાં જનતા.
અગ્રીત-આગળ, મોવડ.	અટક=નુખ.
અદારે હુખ્ય-બધી-જાતની ખાત.	અરસપરસ-એક બીજામાં
અઢકી-વધારે, ઘણી.	અવલ સરવાયું-પ્રથમનું તારણ.
અઘાટ-ન દાવા.	અમુક-કોઈ એક.
અજેરીયું-ખેતરનું નામ છે.	અનુમતિ-વિચાર, મળતા આવવું
અખરામ-એક માણસનું નામ છે.	આ.
અજ-અનાજ.	આવક-આવવું, જમા.
અપિલ-એક કોર્ટના ફેસલાથી	આવૃત્તિ=આવવું, થવું.
નાશજ થઈ ખીજી કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવી તે.	આસામી-સારા માણસ. આખરદાર.
અજ પજ-અનાજ અને ચસે.	આંટો દેવા-મળવા.
અક્ષ-બુદ્ધિ.	આનંદ-ખુશી.
અનુક્રમે-એક પછી એક.	આશ્ચર્ય-નવાઈ.
અવસ્થા-જીમર, હાલત.	આગખેટ-આગના જોરથી આન
અનુભવી-માહિતગાર.	લનાર વહાણ.
અખસાર-અધિકાર.	આશિષ-આશિર્વાદ.
	આચારિક-હુકમમાં રહેનાર.
	આમેવાની-આમળ પડવું, હુપરી
	પણું.
	આગરી-દહાડાનો આગલો દિવસ,

આંગણુ-બરની આંગળની જગે

આંખા-કેરીનાં ઝાડ.

આશરે-અટકજે.

આંગત-આઉગી, પોતાની.

આગોબારી-અઘાટ, હમેશાં મુઘી

આંધળા-આંખે દેખે નહિ તે.

આશા-હમેદ, હઝા.

આરશી-આરીસો, દર્પણુ.

આવંગ-એક જાતનો વીમો.

આડ-બંદર. ખાડો.

આયાત-આવવું.

આલાદ-ગિલકત સામાન.

આંકેલ-માડેલ.

આસિસ્ટન્ટ-મદદગાર.

આણુવા-લાવવા.

આફતથી-ભયથી, ખીકથી.

આંચકો-અટકવું.

આવરો-નોંધ તથા રોકડ મેળ

ઉપરથી એકંદર નામું લખ

વાનો ચોપડો.

આખરની-છેવટની.

આસામી-માણસ.

આખરે-છેવટે.

આખરદાર-ઈજતવાળો.

આખી-બધી, સખળી.

આડતીઓ-પોતાની વતી પરદે-

શમાં કામ કરનાર માણસ.

આખર સરવાયું-છેવટનું તારણ

ફ.

ઈચ્છાથી-મરજથી.

ઈંગ્લીશ-અંગ્રેજી.

ઈનામ-બક્ષીશ, શીરપાવ.

ઈમાનદારી-વફાદારી.

ઈનસાફ-ન્યાય.

ઈસ્તુ-મુદા.

ઈન્સ્પેક્ટર-તપાસનાર, ઉપરી.

ઉપજ-પેદાશ, ઉ

ઉપયોગી-કામની, ખપની.

ઉપકાર-પાઠ, આભાર.

ઉતારો-ખેસવા ઉઠવાની જગ્યા.

ઉત્તમોત્તમ-શ્રેષ્ઠ, સૌથી સારું.

ઉપમા-શોભા.

ઉમદા-સારા.

જિતપત્ર-પેદા.

જિતમ-શ્રેષ્ઠ.

ઉપાય-ઈલાજ.

ઉગમણુ-પૂર્વ.

ઉજર-તકરાર.

ઉપની-ઉપજ.

ઉપત-પેદાશ.

ઉત્તરક્રિયા-સ્વર્ગે જવાની વિધિ.

જિતેજન-ઉશ્કેરણી.

જિતરે-બહાર આવે.

ઊંમર-વય.

જિવરાણુ-લહેણુ.

જિપજી-આવી, પેદા થઈ.

જિધારણિક-કરજે લેનાર મતાંદાર

જ

એન શ્રીકાર-સારું મજાનું સરસ.

એકાદ-એક કે અર્ધ.

એતાન-એમને.

એકીનજરે-આતુરતાથી.

એકલું-એકાએક.

એકંદર-કુલ, બધો, તમામ.

એકા-એક.	કપાલાવહી-કપાલાનોંધવાની એ.
એક ઢાળીયું-એક તરફના ઢાળીયું	કલમ-રકમ-
છાપરં.	કર્મ-નશીબ.
એકરાર-પ્રતિજ્ઞા.	કલ્પના-અટકળ.
એજ્યુકેશનલ-કેળવણી સંબંધી	કપુલત-હા કહેવી તે.
ઓ.	કષ્ટમ-માંડવી, દાણા લેવાની જગા
ઓનરસી-માનની ખાતરમાનકારી	કારજ-દહાડો, મુવા પછવાડે ના-
ઓછી-થોડી.	ત કરવી તે.
ઓતીઆરી-ખેતર ધણીતું માણસ	કાળે શેડે-કારી મોસમે.
ઓલાર-વંશ.	કામદારી-કારભારીપણું.
અં.	કાંધાં-ભાગ.
અંગીકાર કપુલ.	કાયદા પ્રમાણે-ધારા પ્રમાણે.
અંદર-માં.	કિંમત-મૂલ.
અંગ્રેજી-ઇંગ્લીશ.	કિલ કાવલ-ચાડી ચુગલી, ફિસાદ
અંતઃકરણ-દિલ, હૈયું.	કીરાણી-માલ ધણીનો વહાણમાં
અંગાજી-અંગ ઊપર.	ચડનાર વિશ્વાસ માણસ.
અંબારત-જગ્યા હવેલી.	કુલ-જધા.
ક.	કુસંપ-સંપ નહિ તે. ક્લેશ.
કમીશનર-મુખત્યાર, અધિકારી.	કુચલી-ખોટી વાત, વગોણું. નિંદા
કલ્પીતે-ખનાવટી, જોડી કાઢેલ.	કુમળી-નરમ પોચી.
કળઓ-કંકાશ, લડાઈ.	કુરનસ-પ્રણામ.
કરી-કંઈપણ.	કુટી-કોરડના પાંદડાંનો ચરો.
કમતી-થોડો.	કેળવણી-બણતર.
કરકસર-ખચાવ, થોડું વાપરવું.	કેવળી-નદીતું નામ છે.
કરો-ધરના પાસાની ભિંત.	કાર્ટ-કચેરી.
કટકી-નાતું ખેતર.	કોશ-પાણી કાઢવાની ચામડાની
કરાર-ઠરાવ, બંદોખસ્ત.	સુંઢવાળી કોથળી.
કઠોડો-વહાણ આખી મોસમ સુ-	કોથળી-મહી, થેલી.
ધી ભાડે આપવું તે.	કોઠાળું-શાહ જોગું.
કપાલો-માલ સેવા દેવાનો કરાર.	કોઝ-કામ.
કમાણી-કમાઈ, રળાતળ, પેદાશ.	કંટાળો-દુઃખ કાચરતા.
કપુલ-હા.	કૃપા-મહેરખાની.
	કૃપાવંત-કૃપાવાળા, મહેરખાન.

હાથભંગુર-પલકમાં નાશ થાય તેવો નાશવંત.

ક્ષેમ કુશળ-તાજગી, સારી પેટે.

ક્ષેમ ફળ-ચોરસ માપ.

સ્વ.

ખચ-હથાર, ભવું, વાપરવું.

ખરીદી-વહેચાણું ક્ષેવું.

ખણાવે-ખોદાવે.

ખરખરાળત-ખરચ.

ખસસા-સણના કાચળા.

ખલાસ-ખલાસીની મજુરી.

ખરો-સાચો.

ખરીદ વકરો-ક્ષેવું અને વેંચવું.

ખરીદાય-વહેંચાતું ક્ષેવાય.

ખળું-અનાજ એકડું કરી ની-

વેડવાની જમ્યા.

ખારો-ખારાશવાળો, રણ જેવો.

ખાડેથી-ખંદરેથી.

ખાતા વહી-નામવાર ખાતાં ખ

તવવાનો ચોપડો.

ખાત્રી-પુરાવો, નક્કી.

ખાત્રી-નક્કી, ખાતર જમા.

ખાનગી-ધરકામ સંખંધી, જાહેર

નહી તે.

ખુદા-ઈશ્વર, પરમેશ્વર.

ખુદ-પોતે.

ખુટ-શેડા.

ખુદાવંત-મહાન, મોટા ઈશ્વર જેવો.

ખેર આક્રિયત-દુઃખથી દુર, સા

રીપેઠે.

ખેડુપા-ખેડવાના.

ખેંચવી-તાણવી.

ખોટ-તંગી, તુકશાન.

ખોરડું-રહેવાતું ધર-જમ્યા.

ખંતી-હોંશીલા, ખંત રાખનાર

મ.

મમેછે-પસંદ પડે છે.

મજુ-શક્તિ.

મરાશ-જમીન વગેરે મિલકત.

મરાશીયા-જમીનના માલિક.

માંઠનું-પદરતું.

માંધીશેરી-ફળીઆતું નામ છે.

મુદરત-ગએસો.

મુદ-દુર્ઘ, હીંચાવાળી જમીન.

મુજરવાની-કરવાની.

મુજરી-મરી.

મુમાસ્તો-મુનીમથી ઊતરતો મ-

હેતો.

મરજીપયોગ-ખરામ માગે વાપરવું

જોખર-પડેતર.

મોસ-સફર.

મોચર-ગાયોને ચરવાની, પડેતર.

મોરક્ક-ગાયોતું રક્ષણ કરનાર.

મો-ગાય.

મંજો-વહાણું.

ઘ.

ઘણી-વધારે.

ઘરેણા-આણુધણુ, જાણુગાર, અ-

લંકાર.

ઘરાક-ખરીદ કરનાર.

ઘટારત-લાયક,

ધાસ-ધસાવું તે, મરો.

ધાસ ધરેણે-ગીરવી.

ચ.

ચતુર દિશા-ચાર દિશા.

ચલુ-ચુલુ, પક્ષીને નાખવાના લણુાછાર-છોકરો.

ચલુરજ-પગનીરેતી.

ચરણુ-જોગ, પગ.

ચરણુલી-લાંખી ઊંમર સુધી જીવવું.

ચલુ-ચાલતો, જારી.

ચડાવો-મુળ રકમ ઊપર વધારે-લી રકમ.

ચરામણી-નળીઆં સરખાં કરો મણી.

ચાસ-ધટો, ખેડવાન જમીન.

ચાકર-નોકર.

ચાલ ચલગત-રીતભાત.

ચાહુ-ઈચ્છે, મરજીમાં આવે.

ચિંતા-ફિકર.

ચિત ઠામ-અવેજમાં ઠામ માડ્યું હોય તે.

ચિરણુલી-લાંખી ઊંમર સુધી-જીવવાવાળો.

ચીડી-કળની લાગત, ખત.

ચોપડો-નામું માંડવાનું દફતર

ચોકચોગાન-આગણું વાડો વગેરે.

ચોપનો-ચોપન શેર.

ચોડી-લગાડી.

ચંદ્ર-ચાંદો, સોમ.

ચંચળ-હુશિયાર.

છ

છલ-ઢાંકણુ.

છપર-ઢ્રા.

છાપ-પ્રતિબિંબ, મહોર.

છુટા-ખુડદા, ત્રાંખા નાણું.

છેડા છુટ-નિકાલ.

છેલો-પહોળો લોકો.

જ.

જમા વાસલ-જમા ઉધાર.

જગ્યા-ખોરડું.

જતો-જત; ખીણું.

જનાળમાં-હજુરમાં, શેવામાં.

જવાબ-ઉત્તર.

જણુસ-ચીજ.

જઈદ-ખુદા.

જળ-માછલાં પકડવાનો ફાંસો

જાંબુ-જાંબુનાં ઝાડ.

જમફળ-જમરખના ઝાડ.

જમા ખર્ચા-જમા અને ઉધાર

ખંતે બાળુએ મંડાય એવી

રકમ.

જળી-જારી,

જવક-જવું, ઉધાર.

જલા-તીંધ.

જાંગડ વહી-ઉપર ટપકે નોંધ

રાખવાનો ચોપડો.

જાહેર-ખુલ્લુ.

જીં સીં આઈં ઈં-એક ઈં-

લકાળ છે. જેનો અર્થ હિંદુ-

સ્તાનના રાજ્યનો મોટો સૂબો

એવો થાય છે (આન્ડ કમાન્ડર એફ ધી ઈડિઅન એ-

મ્પાયર.)

જુમલે-એકંદર, ફલ.

જુહાર-જોગોપાળ,

જુદી જુદી-નોખી નોખી.

જેખમ-નાશ થવાની ધારતી.

જેખમી-જેખમ માથે લેનાર.

જોટો-જોડ, બે નંગ.

જોડા જોડ-પાસે પાસે, બાણુમાં. પુલશી પત્રે-પુલશીને પાંદડે ધ-
જંગમ-ઊપડી શકે એવી.

જા.

આંપા છેલ્લ-દરવાજાની બહાર.

આડ ખીડ-આડ વગેરે.

આળી આંપો-એક જાતનો લાગોછો

દ.

ટકો-એક.

ટપાલ-ડાક.

ટાચુ-બેટ.

ટાંકવાનાં-નોંધવાનાં.

ટુંક-થોડી.

ટીપ-પાદી.

ટોટો-ખોટ, નુકશાન.

ઠ.

ઠામસર-ઠામ ઊપર.

ઢ.

ડાંક-ટપાલ.

ડેલીબંધ-ડેલી શીખે.

ઢ.

ઢીલ-વિલંબ.

ત.

તપાસ-ચોક્કસી.

તત્ર-સાં.

તળોટ વળોટ-દાણુ વગેરે.

તથા-અથવા.

તરદી-મહેનત.

તપાસ્યો-જોયો.

તાલ્લા-નશીબ, મોટા, મહાન.

તારણુ-સાર.

તીર્થરૂપ-પવીત્ર, તીર્થને ઠેકાણુ.

માદા.

પુર્ત-ઝટ.

પુર્ક-મુસલમાનમાં જાત છે.

પુત ફિતુર-કજીઓ ટંદો.

પુલશી-એક જાતનો પવીત્ર છોડ.

તોહામતદાર-ગુનેગાર.

તંગ-ગરીબ.

તરદી-પંચ.

થ.

થપાટ-તમાચો.

થડ-ત્રીજો-જી-જી.

થોકડે-જથે, એકંદર.

દ.

દરદાવો-હક.

દસ્તાવેજ-લેખ, પત્ર.

દર્શનાતુર-જોવાને હોંશીલા.

દયાળ-રહેમવાળા.

દખણુદે-દક્ષિણ તરફ.

દત્તક-ખોળે ખેસારવું તે.

દલાલ-દલાલી કરનાર.

દત્તક નામું-ખોળે લેવાનો લેખ.

કરાર.

દરવાજો-નાકું, બાગળ.

દશાંશ-દશમો ભાગ.

દરમિયાન-વચમાં, અંદર.

દાશી-ચાકરડી.

દાણુ-કણુ, અનાજ.

દાણુ-જકાત.

દાણુવટી-દાણુનો હીસાબ રાખવા

નો ચોપડો.

દાગીના-ધરણી.

દિલ-મન.

દિશુ-દિશાનું બહુ વચન.
દીવાની-હહેણું હહેણું સંબંધી.
દીવાળું-ખુટવું તે.

દુવા-આશિષ

દુષ્ટ-પાપી.

દુકાન-ઠાટ.

દુરાચરણુ-ખરાબ ચાલ ચલણુ.

દુનિયા-જગત.

દેવાળી-દેવળની, મંદિરની.

દેહ-શરીર.

દેશા રીતે-દેશના રીવાજ પ્રમાણે

દૈવક-કુદરતી.

દોરતી-ભાઈબંધી.

દોલતપશા-વહાણનું નામ છે.

દોરવી-ખેંચવી.

ધ.

ધર્મપુત્ર-પ્રમાણીક પંચ.

ધર્મ-કરજ.

ધર્મધોકાર-જોશ બંધ.

ધનીક-ધનનો માલીક.

ધડા-ચાસ.

ધર્મ વાડો-ધર્માઝી ચોપાં રાખવાની જગ્યા.

ધર્મ ધુરંધર-ધર્મનું ધુસરં ખેંચનાર.

ધર્મદા-ખેરાત.

ધીરેલી-આપેલી.

ધુનીધર-સારો, સુખી.

ધોરી-મોટો.

ધોતી-પોતી, પહેરવાનું વસ્તુ.

ન.

નવાણુ-પાણીની જગ્યા.

ન દાવા-દાવા વખરના.

ન લેણા-મેણા નહીં.

ન રોજ-દરિયાઈ તારીખ.

નજીકનો-પાસેનો.

નવેસર-ફરીયા.

નળીઆં-નેવાં.

નારણુપશા-વહાણનું નામ છે.

નામદાર-નામીઆ, પ્રખ્યાત.

નાત વરો-જમણુ, નાતનું ખર્ચ.

નાકું-દરવાજો.

નામું-નામે લખવું તે.

નાંગર-ખિસાડી.

ના બોલાદ-વંશ નહીં તે. છો-કરા વિના.

નાશવંત-ફાની.

નાખવો-વહાણ ઉપર ચડનાર મુખત્યાર માણસ.

નિશાની-એધાણી.

નિષા-ધ્યાન, નીત

નિકાલ-નીવેડો, છુટકો, છેડો.

નિરંધારો-નક્કી કર્યાં.

નિરાજો-જુદો.

નિયમસર-રીતસર.

નિધાન-ભંડાર. ખજાનો.

નિકળ્યો-ચાલ્યો.

નિમક હલાલી-ખાધેલા અનનો ઊપકાર ખાનવો તે.

નિરાશ્રીત-વાલી યગરના.

નિરોધક-અટકાવનાર.

નિર્વાહ-ગુજરાન.

નીચલી-પેટાની.

નીમ્યા છે-મુકરર કંપા છે-

નીતિ-વિવેક.

નીવેડી-નીકાલ કરી.

તુરી-ભાડે.

વુકશાન-કાશી.

નોધારાધાર-વિના આધારવાળાં.

મદદ આપનાર, આશ્રયદાતા.

નોંધવી-ટાંકવી.

નોંધ-નોંધવું, માંડવું, બાદી.

પ.

પદ્ધતિ-રીત.

પસ્તાવના-સામાન્ય હકીકત.

પરમ-મોટા.

પધારેલ-આવેલ.

પધારવા-આવના.

પરોપકારી-ખીજી જીપર ગુણુ ક.

રનાર.

પવિત્ર-ચોખી.

પછીત-પાછળની બિંત.

પગેલામણાં-પાય કામણાં.

પઠાણ-વઢાણનું બોધું.

પરઆરો-પાધરો, સિદ્ધો.

પતી-ધણી.

પરમાત્મા-ભગવાન, ઈશ્વર.

પમાર-દરમાયો.

પરચુરણ-છુટક.

પરીક્ષા-તપાસ.

પરદેશ-પારકો દેશ.

પડધરી-ખેતરનું નામ છે.

પધરોડ-ખેતરનું નામ છે.

પદલી પાત-ખોરડીનાં પાંદડાં વ.

ગેરે.

પન-પાંદડાં.

પટ-જમીન.

પધ-ખેતરનું નામ છે.

પર્વ-દુંડ.

પરામાર્થ-પરકલ્પણ, ધર્મ.

પરોજણ-કરજ.

પત્ની-પાંદડાં.

પરવાનગી-રજ,

પસંદ-પાસ, કપુલ;

પક્ષકાર-તરફદારી ખેંચનાર

પડતર-વગર ખેડેલી.

પછાત-પાછળ.

પરગામ-પારકું ગામ. ખીજું ગામ

પાણકોર-એક જાતનું જાડું લૂ-

ગડું.

પાલણુપોષણુ-ગુજરાન.

પાટવાડી-જૂજના એક દરવાજાનું

નામ છે.

પાસ-પસંદ, પસાર.

પારકી-ખીજની.

પાડોશી-પાસેના ઘરમાં રહેનાર.

પારસાત-સાત પેઢી.

પાધર-ગામની નજીકની જગ્યા.

પાંતી-ભાગ.

પિતા-બાપ.

પિછાન-ઓળખાણ.

પુત્ર-છોકરો.

પુત્રાદિક-છોકરા વગેરે.

પુળાછુટ-કરજ પેટે અમુક મુદત

સુધી ભોગવે પછી પાછું છુટે તે.

પુસ્તકો-અથો, ચોપડીઓ.

પુળડી-રેના કાદા.

પુરાવો-સાબીતી.

પુરતી-જોઈએ તેટલી.

પુરાંત-પ્રાત, શિલીક.

પુસ્તકરૂપે-પુસ્તકના આકારમાં.

પુનર લગ્ન-દ્વિતીય પરણવું તે.

જ્યારાધ્યે-પુજ્યા કરવા લાયક.	ફૂલ-તમામ, ફુલ.
રવે-ગમે, પસંદ પડે, પાલવે.	ફેલાવો-વિસ્તાર, પસાર.
પુજ્ય-પુજ્યા કરવા લાયક.	ફેર-તકાવત.
પેટ-ઉદર.	ફાજદારી-માર ફાડ સંબંધી.
પેદાશ-નીપજ.	ફાંડ-ટીપ.
પોયરો-મહેનત.	ઘ.
પંચ-ચોવડીઆ.	ખજો-વાગ્યે, કલાકે.
પંખ દુવે-પાંચ ભાગમાંથી	ખેખજ્યાવે-કરે.
ભાગ.	ખરદાસ-ખખર, ખાતરી.
પ્રસિદ્ધ-નામીઓ, પ્રખ્યાત.	ખહાને-લીધે.
પ્રસંગે-વખતે, કારણે.	ખજ્યાવી-કરી.
પ્રતે-ઉપરે.	ખાખ બુખ-જાગત વગેરે.
પ્રતિબંધ-અટકાવ.	ખાલ્યાવરથા-નાની ઊમર.
પ્રમાણિક-સાચા.	ખાંધો-ખંધ, પાણીના અટકાવ.
પ્રત-દર, નકલ.	ખાટે બિંત કરવી તે.
પ્રાપ્ત-મળવું.	ખિરાજમાન-શોભીતા.
પ્રાણુ-અઠાવીશ વીધાં.	ખિલકુલ-જરા.
પ્રીય-વહાલો.	ખિન ઊજરે-વગર તકરારે.
પ્રીતુ-પ્રીતવાળા.	ખીડી છે-રવાના કરી છે.
પ્રેમીસરી-કબૂલતવાળી.	ખુટાં-જમીનની માલકીનું હક.
પ્રેરય-ખેડવાણુ.	ખે ખનાવ-ખનાવ નહી તે.
પ્રાદ-મેટા.	ખેઠી ખાતાવહી-ઠામવહી.
ફ.	ખેવડી-ખે, ડબલ.
ફરમાન-આજ્ઞા, હુકમ.	ખોરો-એક જાતનો ખાતીગર ચેન.
ફરમાવશો-આજ્ઞા કરશો.	ફાળી.
ફળીયું-શેરી, આગણુ.	ખંદર-નદી કે દરિયા કાંઠે.
ફરમાવ્યું-કહ્યું.	આવેલું શેહેર.
ફરિયાદી-રાવ, ફરિયાદ કરનાર	ખંધી-મુદત.
ફારગતી-ન દાવા ચીઠી.	ખંધાર્-ખેતરનું નામ છે.
ફાળા-ભાગ, પાંતી.	ખંદોખસ્ત-ગોઠવણ.
ફાયદો-નફો.	મ.
ફી-લવાજમ.	ખલાઈ-તાજગી સારું.
ફુરસદ-નવરાશ.	ખગવત-ઈશ્વર.

બલામણુ-સિદ્ધારસ.
 બરપે-માપણીએ.
 બરેંસો-વિશ્વાસ.
 બતું-ખાવાતું.
 બરતીયું-ગાલના ખર્ચનો નોંધ.
 બાપણુ-હરકોઈ ખાગત વિષે વિ-
 સ્તારથી બોલવું તે.
 બાપા-લીપી, બોલી.
 બારે કાંઠે-પૂર્વ કિનારેનાં બંદરોએ
 ભૂમિ-જમીન.
 બેળા-સાથે.
 બોમ-જમીન.
 બોગ-પાંતી, બાગ.
 બોગવે-વાપરે.
 બોજક-પ્રાણીઓની એક જાત છે.
 બોગીતા-બોગવાળા.
 બોજન-જમવું. જમણુ.

મ.

મહારાજ-મોટા રાજા.
 મહારાઓ-મોટા રાજા
 મથાળાની-ઉપરની ટોચની.
 મજમુત-ટકાગી.
 મજકુર-ઊપર કહેલ તે.
 મહા-મોટું.
 મહેરબાન-મહેર રાખવાળા.
 મરજી-ઈચ્છા.
 મધ્યે-માં, અંદર.
 મતુ-સહી.
 મજમુ-સહીયારો.
 મતાધણી-કરજે લેનાર.
 મહાદેવ-મોટા દેવ.
 મખ-વહાણના તળીઆને ચોપડ
 વું તથા દુરસ્ત કરવું તે.

મહેરબાની-કૃપા, રહેમ નજર.
 મનન-વિચાર.
 મહાન-મોટા.
 મરજી-ઈચ્છા.
 મદદ-સહાય.
 મતબેદ-મુદો વિચાર, તકરાર.
 મહારાજ-મોટા રાજા.
 માણસ-ચાકર.
 માં-માંડ, મહેતા.
 માનશો-કબુલ કરશો.
 માઠી-ખરાબ.
 માતુ-મા.
 માસિક-મહિનાની.
 માવિત્ર-મા બાપ, મોટા.
 માંડવો-માંડપ.
 માળી-ફુલવેંચનાર, એક જાત છે.
 માસી-માની બેન.
 માલિક-ધણીએ.
 માંડીવાળવું-સરખર કરવું.
 મિરઝાં-એક દીલકાલ છે.
 મિત્ર-દોસ્ત,
 મિરટર-શેઠ, સાહેબ.
 મિલકત-દોલત.
 મુનિમ-મુખત્યાર મહેતો.
 મુરખી-મોટા.
 મુદત-વાયદો, વખત.
 મુખ્ય-મોટા.
 મુહૂરત-સારું શુકન.
 મુસાફર-વટેમાગું.
 મુદ્દલ-મુળ.
 મુકાબલો-સરખામણી.
 મુખત્યાર-કરતા હતા.
 મૂળાક્ષર-મૂળ અક્ષર.

મૂળ-મૂળીઆં, જડ.
 મેળાપ-મેળા થવું.
 મેસો-નઠારી ખજરનો કાગળ.
 મેળ-હિસાબ.
 મોસુફ-ગુણવાળા. મજકુર.
 મોસમ-વખત.
 મોરી-બંદરની લાગત છે.
 મોરો-મેતરનું નામ છે.
 મોવડ-મોખરું, મો.
 મોઢીઆં-મોઢેદેવાના શણનાકટકા.
 મંડળ-સાથ, જથો, ટોળું.
 મંદિર-દેવસ્થાન.
 મંડાણુ-શરૂઆત.

ય.

યથા ધટીત-જેમ ધટે તેમ.
 યોગ્ય-લાયક, ધટારત.
 ર.

રજીસ્ટર-નોંધવું.
 રમે છે-પુશીમાં છે. (છોકરું સા-
 રી પેઠે હોય તો રમે છે એમ
 લખવાની રીઠી છે.

રમ-પરવાનગી.
 રહેવાશી-રહેનાર, વસનાર.
 રહેમ-દયા.
 રાહ-પાટ.
 રામશરણુ-રામને તાબે, મરી.
 રાજક-રાજની.
 રાવળી-રાની.
 રાજમાર્ગ-ઘોરી રસ્તો.
 રીવાજ-ધારો.
 રીતસર-ધારા મુજબ.
 રીપોર્ટ-અરજ.
 રીત-રૂ, મોસમ.

રીસપોન્ડેન્ટ-જવાબદેનાર.
 રેન્જ-પરચુરણ.
 રેણુક-રહેવાના.
 રેવીન્યુ-મહેસુલ.
 રૈયત-પ્રજા.
 રાયલ-બાદશાહી. (પુસ્તકનું નામ છે)
 રોકડી-નગદ.
 રોશન-જાહેર, પ્રકાશ.
 રોકડ-નગદ.
 રોજ મેળ-રોજનો હિસાબ રા-
 ખવાનો ચોપડો.
 રોકડ મેળ-રોકડાં નાણાંનો હિ-
 સાબ રાખવાનો ચોપડો.
 લ.

લખવાની-ભાંડવાની.
 લધુ-નાનું.
 લખામણી-લખવાનું અર્થ.
 લડાલડી-કળ્યા.
 લગન-શાદી, વિવાહ,
 લ૦ લી૦-લખનાર.
 લખત-કરાર.
 લખમીપશા-વહાણનું નામ છે.
 લાભ-ફાયદો.
 લાઈબ્રેરી-પુસ્તકશાળા.
 લાયક-યોગ્ય.
 લાગ લગમ-લાગા વગેરે.
 લાલ-રાતી.
 લૂચ્યાર્ક-દોંગાઈ.
 લેણી-લેવાની.
 લેતી દેતી-લે આપ.
 લોડયું-લુચ્યાઈ.

વ.

વહેવાર-આપ લેનો સંબંધ.

વરસાદ-મેહ.

વધારો-વિશેષ, વધારે.

વર્તવું-ચાલવું.

વસણુ-ટેવ, આદત.

વટાંતર-ધાસ ધરેખે.

વઢોડાવે-છોડાવે, મૂકાવે.

વડીલ-વડવા, આપ દાદા.

વળીઆં-વળીઓ.

વળે વળતીયું-ઉપજ લેણામાં બ-
રાય તે.

વયાણુ-ગામના પાધરમાં ચોપાને
ખેસવાની જગ્યા.

વણુવેલા-નાના ઝાડ, વેલા વગેરે.

વડીલોપાદિત-આપ દાદાની મેળ
વેલી.

વહેંચણી-ભાગ.

વજ્રકા-મિલકત, સામાન.

વડપણુ-મોટાપણુ, ધરડપણુ.

વસિયતનામું-વિલ.

વખાર-પેટી.

વતની-રહેવાશી.

વસ્તી-માણસ.

વર્ગ-કલાસ, પંકિત, જાત.

વકરો-વેચાણુ.

વધાવા ખાતું-ચાંદલા ખાતું.

વટાવ-નફા.

વસુલ-આવવું.

વાગ-લગાગ.

વાગડ-કચ્છનો એક ભાગ છે.

વાલીઓ-વહાણની ઠરાવેલીકિંમત

વાયદો-મુદત.

વાપરકાંઠો-પશ્ચિમકિનારેનાંખંદરોએ

વાર્ષિક-વરસની-તું-નો.

વાયદાસર-વખતસર.

વાદી-ખેલનાર, માગનાર.

વ્યાણુ-કરજે વ્યાજ આપીને ફારી
લેવી તે.

વાળી લેજો-વર્તી લેજો.

વાસે-મતાંદારતું રહેઠાણુ.

વાધંતી-વધતી.

વારસ-દાવાદાર, વાલી.

વા ખારાં-પવન આવે એવી જાળી

વાઢો-ધરતી પછવાડેની જગ્યા.

વિષય-આમત.

વિધાર્થી-ભણનાર, રકોલર.

વિશેષ-વધારે.

વિનંતી-ચરજ.

વિદ-અધારીયું.

વિદીત-જાહેર.

વિગત-હકીકત.

વિવાહ-સાદી, સગાઈ.

વિધા-સારદા

વિલાયત-ઈંગ્લાંડ.

વિમો-જોખમ.

વિશાંશ-વીશમો ભાગ.

વંશ-ઓલાદ.

વૃદ્ધ-મોટી-ટું-ટો.

વૃધિ-વધારો.

વ્યાજ-વટાવ, કરજે આપેલ રૂ.

પિઆતું ભાડું.

શ.

શર-આરંભ.

શક્તિ-ગળું.

શત-સો (૧૦૦)

શરૂઆત-પ્રારંભ.

શાહ-શાહુકાર.

સેર છત્ર-ગાથાનું દાંકણ.

શિક્ષા-સન્ન, શીખામણ.

શિક્ષક-પ્રાત.

શિકરાવવા-લેસ.

શિકરાવી-નાણું લઈ.

શુભ-સારં.

શુભેચ્છક-સારં ઈચ્છનાર.

શુદ્ધ-ખરાખર.

શૈવક-દાસ.

શેઠ-ધણી, સાહુકાર.

શેવા-ચાકરી.

શેઠે-શેડે.

શહેર સફાર્થ-મ્યુનિસિપાલિટીનો લાગો.

શોધતાં-ગોતતાં, તપાસતાં.

શ્લેષમાં-કુંકમાં.

સ.

સદ્ગૃહસ્થ-સારા ગાણુસ.

સ્નેહ-હેત, પ્યાર.

સ્નેહસાગર-ધણીજપ્રીત રાખનાર.

સમવડ-સોંઝ.

સહિત-સાથે.

સહેજ-લગાર. ઈશારત દાખલ.

સકળ-સઘળા, બધા.

સર્વ-બધા.

સદા-હમેશાં.

સખસ-ગાણુસ.

સમુળગુ-અધું.

સવીસ્તર-વીસ્તાર સાથે.

સદ્ગુણી-સારા ગુણવાળા.

સમગ્નુ-વિચારવંત ડાહ્યા.

સદાય-હમેશાં.

સર્વગુણ સંપન્ન-બધા ગુણવાળો.

સખી-ગેનપણી.

સફર-મુસાફરી.

સફળ્યાં-સારા, સુકાળવાળાં.

સભાગ-ભોગ સહિત.

સરતે-કરારે.

સલાહ-મસલહત.

સલામત-કુશળ.

સવરધી-વિરધ સાથે વ્યાજ તથા

મુદલમળાને જરૂરમથાય તે.

સતમી-માલ ચગવ્યાની નોંધ.

નો કાગળ.

સર્ટિફિકેટ-ખાત્રી પત્ર.

સમન-ખોલવવાની નોટીસ.

સગા-સંબંધી.

સળ-ધડી.

સવળા-સુલટા.

સળંગ-આખી, એકસરખી.

સરવાયું-તારણ.

સરલ-સહેલું.

સરખર-સરખા.

સારવા-ખેડવાની મનૂરી.

સાજી-બધી.

સાધન-હથિયાર.

સાટીન-ખુટાદાર રેશમી કપડું.

સાધન-ક્રિયાય.

સાગર-દરિયો.

સાહેબ-મોટા, મુરોપીઆન.

સાલે-વરસે.

સાય-સંચવારો, સંગ.

સાર્થક-સફળ.

સાખ-સાક્ષી.

સાક્ષી-સાહુદ.

સીમા-હદ.

મુધારો-સારો ધારો.	સ્વર્ગ-કૈલાશ.
મુલતાન-બાદશાહ, રાજ.	સ્કોલરશીપ-વિદ્યાર્થીને ઉત્તે
મુત-છોકરો.	દાખલ આપવું તે.
મુદ્દાંત-સાથે.	સ્ટામ્પ-શિક્ષો, મહોર.
મુખડી-વાડી કે ખેતરનું બાડું.	સ્મોલ-નાનાં.
મુતારીઆ-મુતારના.	સ્મોલ કોઝ-નાનાં કામો.
મુગારપશા-વહાણનું નામ છે.	સ્પેશિયલ-ખાસ.
મુડીઓ-મુડનામું લખવાનોચોપડો	સ્પષ્ટ-ખુલ્લું, ઉઘાડું.
મુતરણી-બીંડીના દોરા.	હ.
મૂઝે-જણાય.	હકીકત-હેવાલ.
મૂચના-ચેતવણી.	હર્ષિત-રાજી.
મૂરજ-રતી.	હબુર-રખર.
મોકેટરી-કારખાત કરનાર.	હદમબુદ-હદની અંદર.
મોપેલ-હવાલે કરેલ.	હવાલે-કબજે.
મો વર્ષ પુરાં થએ-મરી ગયા પછી	હમીરાવાર-હમીરની વખત.
મોંખા-હવાલે કર્યા.	હયાતી-હોવું, જીંદગી.
મંતતી-છોકરાં.	હકશી-માલ વેંચવા બદલ સેં
મચો-ચંત્ર	અમુક ટકા મળે તે.
મંપૂર્ણ-પુરેપૂરો.	હકીકત-હેવાલ.
મંતોષ આનંદ.	હસ્તે-મારફતે.
મંકટ દુઃખ.	હાલયાલ-રસ્તો, ચાલવાનો માર્ગ
મંકળાય-જોડાય.	હાજેરી-મોસલી.
મંબાળી-સાયવી.	હાજર-તૈયાર.
શ્રીકૃષ્ણાર્પણ-શોભાયમાન કૃષ્ણને	હાલત-અવસ્થા.
આપવું.	હાટવાણીયા-નાના વેપારી.
શ્રી-શોભાયમાન.	હીરકોરી-રેશમીકોરનું.
શ્રીકાર-ધન, સારો.	હુંડી-નાણાં મળે એવો કાગળ
સ્વસ્તિ-કલ્યાણ.	હુશિયારી-ડાહપણ, સાવધપણું
સ્થાન-ઠેકાણું.	હેતુથી-ઈરાદાથી, વિચારથી.
સ્વીકારશો-કબૂલ કરશો.	હેતુ-હેતવાળા, વાલેશરી.
સ્થાવર-હાલે ચાલે નહિ તે.	હેમ-સોવું.
સ્થિતિ-હાલત.	હોળાઓ-અર્ધ કુંડાળું.
સ્વોપાશ્રિત-પોતાની મેળવેલી.	હંકાર્યાની-સ્વાને કર્યાની.

ઝાહર ખખર.

કુચ્છા લેખાં ભાગ ૧ લો.	૦—૧—૦
કુચ્છા લેખાં ભાગ ૨ લો.	૦—૧૨—૦
કુચ્છામાં ફરતાં તથા નાચું લખવા-	
તા. પદ્ધતિ ભાગ ૧ લો.	૨—૦—૦
કુચ્છા કોટકો	૦—૪—૦
હારતખંડની દુકાની ભૂગોળ (ધો. ૪ થા માટે)	૦—૮—૦
ગુ. પહેલીના અર્થ.	૦—૧—૦
ગુ. બીજીના અર્થ.	૦—૩—૦
ગુ. ત્રીજીના અર્થ.	૦—૪—૦

હાર લખેલી ચોપડીઓ નીચે લખેલે ઠંકણે થી રાકેડી દીગને મળશે.

મુંદ્રા—અમારી પાસેથી તથા શાબ દેવજી કર્મચી અને બોલક બચ્ચાનજી કુવરજીની દુકાનેથી **માંડવી**—ભુક્તેશ્વર નાગેરી ખામરાજ ચાંપસિલ પાસેથી.

ભુજ—‘બુક્તેશ્વર ઉપાધ્યાય હરીરામ પ્રભુરામ પાસેથી એ સિવાય કેટલાક રાબ તાલુકા રકુલ મારત-રા પાસેથી પણ મળશે. સામટી ખરીદનારને સેક-ડે પંદર ટકા કમીશન આપવામાં આવશે. ટપાલ અર્થ વધારે પડશે, પણ પચાસ કરતાં વધારે માગવાનારને ટપાલ અર્થ અમારા તરફથી આપવામાં આવશે. કમળ પત્રનો વહેવાર નીચેને સરનામે રાખવો. નોટપેડ કામળ લીધામાં નહીં આવે.

મુંકચ્છદ્રા } (સહી) હરજીવન મેઘજી. પટેલ
 ઠ. સર્ઘવારી શેરી
 તા. ૧-૭-૯૧ } ઠાકર કૃષ્ણજી શામળને ઘેર.

